

Kansainvälisiä ja kotimaisia kokemuksia cultural planning -menetelmästä: Kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen mahdollisuudet suomalaisilla kaupunkiseuduilla

Helka Kalliomäki, Ira Ahokas & Jukka Vahlo

TURUN KAUPPAKORKEAKOULU
CCR TUTKIMUSPALVELUT

Helka Kalliomäki, Ira Ahokas & Jukka Vahlo

Kansainvälisiä ja kotimaisia kokemuksia cultural planning
-menetelmästä: Kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen
mahdollisuudet suomalaisilla kaupunkiseuduilla

LOPPURAPORTTI 1/2017

ISBN: 978-951-29-6756-8

Hanke toteutettiin 1.5.2014–30.4.2015 välisenä aikana ja se rahoitettiin Opetus- ja kulttuuriministeriön Taiteen ja kulttuurin kehittämishankkeet kunnissa ja alueilla -määrärahasta.

Kannen kuva: Helka Kalliomäki

Sisältö

Esipuhe.....	4
Johdanto	5
Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus	7
Cultural planning.....	9
Menetelmän historiaa ja määrittelyjä	9
Käsitteen operationalisointi: cultural planning kaupunkikehitysmenetelmänä.....	13
Kulttuuriset resurssit ja kulttuurikartoitus.....	14
Menetelmään kohdistunut kritiikki	16
Kansainvälisiä kokemuksia menetelmän soveltamisesta	18
Cultural Planning Laboratory Länsi-Götanmaalla	18
Kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen pitkä historia Englannissa.....	27
Suomalaisia kokemuksia menetelmän soveltamisesta.....	37
Kansallisen tason toimijoiden näkemyksiä menetelmän soveltamismahdollisuuksista.....	46
Yhteenveto ja havaintoja menetelmän soveltamisesta.....	51
Kriittiset menestystekijät	55
Tietty kehittämishaaste keskiössä	56
Laaja tuki ja menetelmän käytön perustelut	56
Rahoitus ja työn pitkäjänteisyys	59
Laaja-alainen yhteistyö	59
Asukkaiden osallistuminen	60
Menetelmän kolme perusulottuvuutta toiminnan lähtökohtana: osallisuus, kulttuurilähtöisyys ja poikkisektoraalisuus.....	60
Johtopäätökset: Cultural planning menetelmänä kaupunkien yhteiskehittämiseen	64
Kirjallisuus	69

Esipuhe

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee kuntien ja alueellisten toimijoiden hankkeita harkinnanvaraisin avustuksin. Vuonna 2013 ministeriö myönsi rahoitusta Taiteen ja kulttuurin kehittämishankkeet kunnissa ja alueilla -määrärahasta Turun yliopiston kaupunkorakentamiskoululle Cultural Planning -hankkeeseen.

Hankkeen tavoitteena on ollut tarkastella Cultural Planning -menetelmää poikkihallinnollisena ja osallisuuden tähtävänä strategisen kaupunki- ja aluekehittämisen menetelmänä. Menetelmää on käytetty Pohjoismaissa ja Suomessa erityisesti pienissä ja keskisuurissa kaupungeissa muun muassa asiakas- ja asukaslähtöisyyden lisäämisessä, vuorovaikutteisessa kaupunkisuunnittelussa ja osallisuutta sekä omaehtoisuutta vahvistavassa kansalaisyhteiskuntatoinnissa.

Julkaisu avaa kansainvälisin ja suomalaisin esimerkein Cultural Planning -menetelmän mahdollisuuksia. Esimerkit Englannista ja Ruotsin Länsi-Göötanmaalta kuvaavat kulttuurin tuomista osaksi muiden sektoreiden kehittämistoimintaa kaupunkikehittämisessä. Suomessa Cultural Planning -menetelmää ei ole vielä laajasti sovellettu, vaikka samansuuntaista toimintaa on tehtykin. Suomalaiset esimerkit ovat eri kokoisista kunnista; Jyväskylästä, Mikkelistä, Porista ja Sipoosta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on hyödyntänyt Cultural Planning -menetelmää kuntien ja alueiden kehittämiseen tähtävissä prosesseissaan, kuten aluepoliittisten linjausten valmistelussa. Uudistettavana olevassa Kulttuuripolitiikan strategiassa Cultural Planning -menetelmä liittyy erityisesti tavoitealueeseen Osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin.

Haluamme kiittää julkaisun laatijoita Helka Kalliomäkeä, Ira Ahokasta ja Jukka Vahloa kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen mahdollisuuksien avaamisesta ja Turun yliopiston kaupunkorakentamiskoulua julkaisun laatisesta. Julkaisu voi toimia kuntien eri sektoreiden työntekijöiden ja aluekehittäjien työn tukena ja inspiraationa kokonaisvaltaisessa kaupunki- ja aluekehittämisessä. Mahdollisuudet menetelmän hyödyntämiseen ovat jatkossa moninaiset tulevaisuuden sivistyskunnissa ja alueellisessa toiminnassa.

Ylijohtaja Riitta Kaivosoja
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Kulttuuriasianneuvos Kirsi Kaunisharju
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Johdanto

Kulttuuriset erityispiirteet ja ennen kaikkea niiden taidokas hyödyntäminen ovat kasvattaneet tasaisesti merkitystään kaupunkikehittämisessä. Viime vuosina kulttuurilähtöisyys on noussut määrittämään myös kaupunkipolitiikan sisältöä sen nojatessa kaupunkien kulttuurisista erityispiirteistä nouseviin vahvuuksiin (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014a). Lisäksi kulttuuri on kasvattanut merkitystään usean keskeisen politiikkasektorin linjauksissa: aluekehittämisspolitiikka ja alueellinen innovaatiopolitiikka ponnistavat alueellisten erityispiirteiden tunnistamisesta, luovan talouden edellytykset ovat kytkeytyneet kulttuurisia erityispiirteitä hyödyntäviin kaupunkiympäristöihin sekä maankäytön suunnittelussa ja osallistumisessa painotetaan paikallisiin erityispiirteisiin liittyviä kysymyksiä. Hyvinvointitoimialalla puolestaan korostetaan yksilöiden vastuuta ottaa vastuuta omasta hyvinvoinnistaan aktiivomalla kansalaisia innostavan ja kulttuuritarjonnaltaan monipuolisen elinympäristön avulla. Kulttuuri – laajasti ymmärrettynä – on kaikkialla, mutta jos se on kaikkialla, onko se enää missään?

Kulttuuripolitiikan strategia 2020 linjaa kulttuurin ja siten myös kulttuuripolitiikan yhteiskunnallisen merkityksen kasvavan edelleen tulevaisuudessa (Opetusministeriö 2009: 6): ”tämä merkitsee, että kulttuuripolitiikan toiminta-alue, toimintamuodot ja -tavat monipuolistuvat nykyisestä. Uusia painopisteitä nousee esiin, kuten kulttuurin sosiaaliset vaikutukset taloudellisten vaikutusten rinnalla, kestävän kehityksen vaatimukset ja monikulttuurisuus... yhteistyö muiden hallinnonalojen ja yhteiskunnan toimijoiden kanssa korostuu, mikä nostaa kulttuuripolitiikan vaikuttavuutta laajemmin yhteiskuntapolitiikassa”. Nykyisellään kansallisen kulttuuripolitiikan tavoitteena on edistää taidetta ja kulttuuria, luovaa toimintaa ja taloutta, kulttuurista moninaisuutta, kulttuurin ja tiedon saatavuutta ja saavutettavuutta sekä vaalia kulttuuriperintöä. Lisäksi valtion kulttuuripolitiikan keskeisiä tavoitteita on osallisuuden, sekä kulttuurin tasa-arvoisen ja monipuolisen saatavuuden edistäminen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, ks. myös Saukkonen 2014).

Kulttuurin politiikkasektoreja läpileikkaava luonne juontuu osaltaan käsitteen monimerkityksellisyydestä ja laaja-alaisuudesta. Alkujaan varsin taidelähtöinen kulttuurin toimialan määritelmä on myöhemmin saanut rinnalleen laajempia, elämäntapalähtöisiä lähestymistapoja. Laajan määrittelytavan mukaisesti kulttuuri tarkoittaa paitsi taiteellista toimintaa myös sosiokulttuurisia käytänteitä kuten arjen kulttuuria, paikkaan liitettyjä symbolisia merkityksiä, arvoja ja tunteita (sense of place), toimintatapoja, monikulttuurisuutta sekä paikallisidentiteettejä (ks. Pirnes 2008). Laaja-alaisuudessaan kulttuurin käsite taipuukin mitä moninaiimpiin yhteyksiin tuoden sen luonnollisesti eri politiikkasektoreiden vaikutuspiiriin.

Samanaikaisesti kulttuurin käsitteen laajuus ja muutokset sen määrittelyssä haastavat kulttuuripolitiikan toteuttamista käytännössä (ks. Ahponen & Kangas 2004). Laajan määritelmän mukaan kulttuuri näyttäytyy enemmänkin horisontaalisena, muita politiikkasektoreita läpileikkaavana käsitteenä, sen sijaan että se määrittäisi selkeästi edustamansa politiikanalan sisältöjä. Tästä näkökulmasta myös kaupunkipolitiikka määrittää yhtenä keskeisenä ulottuvuutena kulttuuripolitiikan sisältöjä (Cantell 2007). Kokonaisuudessaan kulttuuripolitiikka onkin jäänyt Suomessa ”paitsi pieneksi myös orvoksi hallinnonalaksi” (Pirnes 2008: 15). Huolimatta kulttuurin ja luovuuden yhteiskunnallisen merkityksen kasvusta, tätä potentiaalia ei ole osattu vielä riittävästi arvostaa ja hyödyntää yhteiskunnan eri toiminnoissa (Opetusministeriö 2009: 15).

Kulttuuripolitiikan muutos ja sen yhteenkietoutuminen muiden politiikan sektoreiden kanssa heijastelee laajemmin perinteisten sektorirajojen madaltumista. Yhä useammin ymmärrämme polttavien yhteiskunnallisten haasteiden kuten ympäristömme saastumisen ja kaupunkirakenteiden hajautumisen olevan moniulotteisia kysymyksiä, mitkä vaativat poikkihallinnollisia

lähestymistapoja (esim. Huutoniemi & Tapio 2014). Lisäksi julkisen sektorin heikkeneminen sekä epäluottamus poliittista päätöksentekoa kohtaan ovat nostaneet kansalaiset ja eri sidosryhmät uudella tavalla esiin suorina vaikuttajina ja toimijoina. Paine kehittää uusia osallistumisen kanavia on selvä kuntakentällä, mikä on toisaalta lakiperusteinen ja toisaalta nousee aidosta tahtotilasta sitouttaa ja sitoutua kaupunkikehittämiseen.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme cultural planning -menetelmää, minkä keskeisenä tavoitteena on tuoda poikkihallinnollisuus ja osallisuus sekä kulttuurisiin erityispiirteisiin perustuva kehittäminen strategisen kaupunki- ja aluekehittämisen ytimeen. Menetelmä perustuu nimensä mukaisesti kulttuurilähtöisyyteen – mutta tavalla, joka paikantuu kulttuurin laajaan, ns. antropologiseen määrittelyyn. Menetelmän soveltamiseen liittyvien kotimaisten ja ulkomaisten kokemusten pohjalta hahmotetaan menetelmän soveltamisen mahdollisuuksia suomalaisen kaupunkikehittämisen kentällä.

Menetelmää kohtaan lisääntyneen kiinnostuksen vuoksi siihen voidaan katsoa liittyvän mielenkiintoisia mahdollisuuksia suomalaisen kulttuuri-, alue- ja kaupunkipolitiikan näkökulmasta, mitä ei ole vielä riittävästi tarkasteltu. Menetelmästä on julkaistu runsaasti kansainvälistä kirjallisuutta ja konsulttiselvityksiä, mutta sen sijaan pohjoismaisessa kontekstissa menetelmän käytöstä on lähinnä saatavilla muutamia soveltavia raportteja ja lyhyitä alueiden www-sivuilla olevia kuvauksia (esim. Hjort 2014; Häyrynen ym. 2014). Pohjoismaissa cultural planning on sekä toimintana että tutkimusaiheena suhteellisen uusi.

Viime vuosina menetelmä on kuitenkin kasvattanut nopeasti suosiotaan myös Pohjoismaissa, missä etenkin pienet ja keskisuuret kaupungit ovat ottaneet sen innolla käyttöön. Menetelmän on nähty vastaavan hyvin olemassa oleviin tarpeisiin lisätä kaupunkien toiminnan asiakas- ja asukaslähtöisyyttä, vuorovaikutteista kaupunkisuunnittelua ja osallisuutta sekä omaehtoisuutta vahvistavaa kansalaisyhteiskuntatoimintaa. Kaupunkipolitiikan kannalta kaupungin vuorovaikutteisuuden ja asiakaslähtöisyyden lisääminen ei ole yksinkertainen tehtävä, sillä tällainen toiminta edellyttää useiden eri hallinnonalojen välisiä yhteistyöprosesseja, joita on hankalaa johtaa ja perustella sektoroituneessa organisaatiossa.

Lisääntyneitä kiinnostusta menetelmää kohtaan selittää myös suunnitteluun liittyvien painotusten ja menettelyjen muutos. Kun useat kaupungit eivät enää niinkään laajene vaan suunnittelussa huomio kiinnittyy enemmän olemassa olevien alueiden ja rakenteiden vahvistamiseen ja elävoittämiseen, kaupunkien inhimillisyys nostaa päätään teknisen suunnittelun rinnalla. Huomiota suunnataan yhä enemmän siihen mitä kaupungissa tapahtuu ja mitä voidaan parantaa, ja miten asukkaat voidaan aktivoida ja kytkeä mukaan suunnitteluun. Yhä enenevässä määrin tiedostetaan, että kaupunkia tulee kehittää ja suunnitella sen asukkaiden lähtökohdista, ottamalla kulttuuriset erityispiirteet myös kaupunkien elinvoimapolitiikan ja brändäämisen lähtökohdaksi.

2010-luvun alkupuolella kaupunkikehittämisen kentällä on puhuttu kaupunkien elinvoiman vahvistamisesta. Kaupunkien elinvoiman katsotaan pitävän sisällään laaja-alaisesti paitsi taloudelliseen kilpailukykyyn ja työllisyyteen liittyviä tekijöitä, myös asukkaiden hyvinvointia ja aktiivisuutta edistäviä elementtejä (esim. Sallinen 2011; Aro 2015). Huolimatta siitä että kuntien kehittämiseen liittyvät keskustelut painottuvat hyvin voimakkaasti rakenteiden uudistamiseen, tutkijat peräänkuuluttavat uudenlaista kuntaohjelmaa mikä perustuu juuri cultural planning -menetelmässään keskeiseen asemaan nostettuun vuorovaikutukseen: ”Kunnan menestyminen perustuu pikemminkin paikallisiin voimavaroihin ja osaamiseen kuin hallinnollisiin rakenteisiin ja järjestelmiin. Kuntalaisten, puolueiden, hallinnon ja politiikan tai henkilöstöryhmien välinen vuorovaikutus ja yhdessä rakentuva osaaminen on ratkaisevaa kunnan menestymisen kannalta” (Suomen Kuntaliitto 2013). Juuri tässä on katsottu piilevän cultural planning -menetelmän mahdollisuudet.

Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella cultural planning -menetelmää ja mallintaa sen käyttöä osana suomalaisten ja ulkomaisten kaupunkien kehitystyötä. Menetelmän soveltamiseen liittyvien kokemusten pohjalta hahmotetaan menetelmän mahdollisuuksia laajemmin suomalaisen kaupunki- ja aluekehittämisen kentällä. Hankkeen tutkimuskysymykset liittyvät toisaalta kaupunkihallinnon organisoitumiseen ja kaupunkikehityksen hallintaan sekä toisaalta aluekehitykseen ja osallistavaan suunnitteluun. Lisäksi kulttuuri- ja kaupunkipolitiikan yhteenkietoutuminen toimii tarkastelun läpileikkaavana teemana, sillä näiden politiikanalojen tavoitteet limittyvät sekä hallinnon että ruohonjuuritason tekemisessä.

Tutkimuksen keskeiset kysymykset ovat:

1. Miten cultural planning -menetelmää on sovellettu kaupunki- ja aluekehittämisen menetelmänä erikokoisilla kaupunkiseuduilla Suomessa ja ulkomailla? Mitkä ovat menetelmän soveltamisen kriittiset menestystekijät tutkimuksen kohdealueilla?
2. Mikä on ollut menetelmän soveltamisen keskeinen lisäarvo suhteessa muihin osallistaviin ja kulttuurilähtöisiin kaupunki- ja aluekehittämisen menetelmiin Suomessa?
3. Miten menetelmällä voidaan uudistaa suomalaista kulttuuri- ja kaupunkipolitiikkaa laajaan kulttuurimääritelmään ja vuorovaikutukseen perustuvaan suuntaan?

Tutkimuksen näkökulma on siis ennen kaikkea menetelmän soveltamismahdollisuuksissa suomalaisessa kulttuuri- ja kaupunkipolitiikan kontekstissa. Tarkoituksena ei niinkään ole cultural planning -työkalupakin rakentaminen. Tällaisia on maailmalla tehty (esim. Landry 2008; Cultural planning toolkit 2010; Teaiwa & Mercer 2011), ja lisäksi Turun yliopiston Porin yksikössä on vastikään päättynyt cultural planning -hankekokonaisuus, minkä tavoitteena oli tällaisen käytännöllisemmän työkalupakin kokoaminen (Häyrynen 2013). Lisäksi Pohjoismaista esimerkiksi Ruotsissa on tuotettu paljon materiaalia erityisesti pienten kuntien tueksi, mistä myös suomalaiset kunnat voivat halutessaan löytää toimintaansa uusia näkökulmia (<http://www.culturalplanninglaboratory.se/>).

Cultural planning terminä on vaikea kääntää monille eurooppalaisille kielille siten, että se tulee ymmärretyksi oikein. Tästä syystä menetelmän asiantuntijat ovat joutuneet vuosia korostamaan sitä, että termi *cultural* viittaa antropologiseen näkökulmaan viitaten kaikkiin inhimillisen toiminnan eri muotoihin (ks. Young & Stevenson 2013). Taiteella on roolinsa yhtenä elementtinä alueen kulttuurisessa toiminnassa, mutta menetelmän päämääränä on tunnistaa laajemmin paikan tai alueen ainutlaatuisia piirteitä ja hyödyntää näitä kehittämisessä ja -suunnittelussa.

Käsillä olevassa tutkimusraportissa käytetään termiä cultural planning, eikä sitä ole suomennettu suoraan kääntämiseen liittyvien haasteiden vuoksi. Englanninkielisen termin lisäksi raportissa puhutaan kulttuurilähtöisestä kaupunkikehittämisestä, millä viitataan cultural planning -menetelmällekin ominaiseen pyrkimykseen integroida alueellista kulttuuripääomaa ja -toimintaa osaksi kokonaisvaltaista kaupungin strategista kehittämistä. Englanninkielisen termin moniulotteisuutta on kuvattu tarkemmin seuraavassa menetelmää käsittelevässä luvussa, missä termi puretaan analyttisemmin osiin ja käsitellään kulttuurin ja suunnittelun määritelmiä sekä niiden välisiä yhteyksiä.

Samoin kuin englanninkielessä tutkijat ovat valinneet erilaisia käsitteitä kuvaamaan kulttuurilähtöistä kaupunkikehittämistä, myöskään suomenkielessä ei ole yhtä vakiintunutta käytäntöä cultural planning -termin suomentamiseen. Joissain yhteyksissä, useimmiten kulttuurin toimialaan linkittyneiden tekijöiden toimesta, termi on suomennettu kulttuuri-

suunnitteluksi, mikä ei kuitenkaan kuvaa parhaalla mahdollisella tavalla tämän raportin keskiössä olevaan kulttuurilähtöiseen kaupunkikehittämiseen liittyvää kokonaisvaltaista, vuorovaikutteista ja strategista otetta. Raportissa emme ota kantaa siihen, mitä termiä menetelmää soveltavien alueiden tulisi käyttää. Johtopäätöksissä esitämme tuloksiin perustuvan tulkintamme siitä, missä katsomme menetelmän mielenkiintoisen potentiaalin olevan suomalaisessa kaupunki- ja aluekehittämisen kontekstissa.

Tutkimuskysymyksiin vastataan kirjallisuuskatsauksen ja ennen kaikkea empiirisen aineiston kautta. Tutkimuksessa käytettiin aineistona lukuisia cultural planning -menetelmän periaatteita ja soveltamista käsitteleviä asiakirjoja ja tutkimuksia. Lisäksi tehtiin 1–3 yksilö- ja ryhmähaastattelua tutkimuksen jokaisella case-alueella (Bristol, Liverpool, Tjörn, Borås, Sipoo, Pori, Jyväskylä, Mikkeli) ja haastateltiin menetelmän parissa työskenteleviä konsultteja (Lia Ghilardi, Christina Hjort). Lisäksi kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen mahdollisuuksista haastateltiin valtionhallinnon tasolla opetus- ja kulttuuriministeriön, ympäristöministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalojen edustajia sekä Suomen Kuntaliiton asiantuntijaa.

Cultural planning

Cultural planning on kansainvälisesti tunnettu menetelmä, missä pyritään strategisen ja kokonaisvaltaisen suunnittelun keinoin integroimaan kulttuuriset resurssit osaksi kaupungin tai alueen kehittämistä (Mercer 1996). Cultural planning -menetelmässä laajalla tavalla ymmärretty kulttuuri tuodaan osaksi koko kaupungin kehitystyötä yhdistämällä kulttuuri muiden toimialojen kuten sosiaali- ja terveystoimen, kaavoituksen, kiinteistöliikelaitoksen ja opetustoimen toimintaan sekä luomalla uusia julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin organisoitumismuotoja. Nimestään huolimatta menetelmän tarkoituksena ei ole kehittää pelkästään kulttuuritoimintaa vaan integroida alueen kulttuuripääoma, kulttuuriset resurssit ja niiden lisäarvo aluekehityksen osaksi. Cultural planning määrittyy enemmän ”kulttuurin alueellisuuden” kuin ”kulttuurin sektoraalisuuden” kautta (Bianchini 1996, 2004; Landry 2004; Mercer 2004).

Menetelmän historiaa ja määrittelyjä

Vaikka cultural planning terminä on ollut käytössä vasta 1970-luvulta lähtien, jotkut sen peruseriaatteista juontavat juurensa pitkälle historiaan. Taiteen merkitys kaupunkien kokonaisvaltaisessa suunnittelussa ymmärrettiin jo antiikinaikaisessa Kreikassa ja Roomassa, missä julkisten tilojen suunnittelussa korostettiin estetiikkaa ja ihmisten välisiä luovia kohtaamispaikkoja. Sitten kaupunkien fyysisten ja esteettisten ominaisuuksien lisäksi suunnitteluteoreettisissa keskusteluissa on painotettu myös sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja kaikkien oikeutta kaupunkiin, laajentaen kaupunkisuunnittelun tehtäväkenttää maankäytön kysymyksistä alueiden eriytymistä ja sosiaalista eriarvoistumista ja edelleen kestävästä kehitystä käsitteleviin teemoihin.

Kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen taustalla vaikuttavat ennen kaikkea kokonaisvaltaiseen suunnitteluun liittyvät lähestymistavat, missä kaupungin eri paikkojen ja toimintojen nähdään rakentuvan vuorovaikutteisessa suhteessa toisiinsa, ja missä tieteen eri osa-alueisiin pohjautuvan osaamisen tärkeys tunnustetaan kokonaisuuden rakentumisen kannalta. Keskeiseksi ajattelijaksi cultural planning -menetelmän taustalla nostetaan usein Patrick Geddes (1854–1932), vaikkakin useiden vuosikymmenten ajan Geddesin holistinen ajattelu hautautui tieteenalaperusteisen ja sektoroituneen ajattelun taustalle (ks. Young & Stevenson 2013).

Geddesin poikkitieteellinen työ muun muassa biologian, sosiologian ja suunnittelun alalla on kiistatta vaikuttanut monen eri tieteenalan kehittymiseen. Menetelmän kannalta Geddesin työ on nostettu keskeiseen rooliin, koska hän tunnisti tieteen ja taiteen väliset riippuvuussuhteet, ja käsitti kaupungin kokonaisuutena – tai biologin taustastaan johtuen elävänä organismina – minkä kehittämiseksi on välttämätöntä ymmärtää sen eri osia ja niiden välisiä vuorovaikutussuhteita (ks. Bianchini 2013). Geddes painotti ennen kaikkea pohjatyön merkitystä suunnittelun taustalla, minkä hän kiteytti periaatteeseen ”survey before plan”. Tämä periaate on myös nostettu kulttuurikartoituksen keskeiseksi edeltäjäksi, ja Geddes cultural planning pioneeriksi (Mercer 2006), huolimatta siitä että taustatyön kokonaisvaltainen luonne on sittemmin usein kaventunut konkreettisen projektiperusteisen kaupunkikehittämisen myötä. Kulttuurikartoitus noudattaa kuitenkin peruseriaatteitaan geddesiläistä logiikkaa sen pyrkiessä ymmärtämään alueen kulttuurihistoriaa ja asukkaiden kulttuurisia kokemuksia ja arvoja suunnittelutyön taustalla, ja hyödyntämään näitä varsinaisessa suunnittelutyössä. Geddesin painottamat kartoituksen osa-alueet – asukkaat, työ ja paikka (*Folk-Work-Place*) – ovat edelleen kulttuurikartoituksen ja kaupunkikehityksen ytimessä, painottaen kokonais-

valtaisen ja integroivan suunnittelun merkitystä näiden vuorovaikutussuhteiden ymmärtämisessä.

Varsinainen *cultural planning* suuntaus syntyi 1970-luvun lopulla Yhdysvalloissa, missä alettiin korostaa kulttuuristen elementtien tärkeyttä osana alueellista suunnittelua (Bianchini 2013). Aluksi menetelmää kutsuttiin *cultural community planning* -nimellä, mikä viittaa sen syntyprosessiin yhteisökehittämisen kontekstissa. Menetelmän kehittäminen lähti liikkeelle yhteisöistä itsestään, kun he ryhtyivät hyödyntämään alueen tai naapuruston omia kilpailuvaltteja alueen kehittämistyössä. Käsite sai myöhemmin erilaisia merkityksiä eri toimenpiteiden yhteydessä, merkittävimpinä soveltajina Perloff (1979) ja McNulty (1991) Yhdysvalloissa, Bianchini Iso-Britanniassa (esim. 1996) ja Mercer (esim. 1991) Australiassa.

Huolimatta eroista käytännön sovelluksissa, kantavana ajatuksena näissä kaikissa suuntauksissa on ollut paikallisten kulttuuristen resurssien tunnistaminen ja hyödyntäminen kaupunkien kehittämisessä ja julkishallinnon eri toimialoilla, ei ainoastaan kulttuuripolitiikassa. *Cultural planning* -termi aiheutti kuitenkin haasteita kun menetelmää ryhdyttiin käyttämään eurooppalaisten kaupunkien kehittämisessä ja -suunnittelussa. Yhteisöstä lähtevän kehittämisen sijaan siinä korostui termi kulttuuri, jonka monet kaupunkisuunnittelijat tulkitsivat tarkoittavan suppeasti taidetta sekä muita korkeakulttuuriin liittyviä ilmiöitä. Käsitteeseen liittyvää moniulotteisuutta ja -tulkintaisuutta puretaan tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

Määrittelyjä ja rajanvetoja

Cultural planning -käsitteellä on yhtymäkohtia lukuisilta eri tieteenaloilta ja kaupunki-kehittämisen yhteyksistä nouseviin käsitteisiin, mikä tekee sen yksiselitteisestä määrittelystä haasteellista. Yksittäisen teorian sijaan käsitettä määrittävätkin useat eri tieteenaloilta kumpuavat lähtökohdat (Evans 2013). Lisäksi kulttuurilähtöistä kaupunkikehittämistä tehdään paljonkin käyttämättä *cultural planning* -käsitettä. Tämän vuoksi yksiselitteisen määrittelyn sijaan soveltamisen kannalta on olennaista tunnistaa menetelmän perustavanlaatuiset periaatteet, ja edistää niiden toteutumista kaupunkien kehittämisessä ja hallinnoinnissa. Yleisen toimintamallin määrittäminen voi kuitenkin edesauttaa tärkeiden periaatteellisten tavoitteiden toteutumista käytännön kehittämistyössä. Lisäksi on kuitenkin korostettu, että *cultural planning* on enemmänkin kaupunkipolitiikan tehtävä, ei työkalu, jolloin sitä voidaan tarkastella myös uudenaikaisena lähestymistapana kulttuurilähtöiseen kaupunkikehittämiseen (Mills 2003).

Cultural planning -termillä on paljon yhtymäkohtia muihin kansainvälisessä kirjallisuudessa käytettyihin kulttuurilähtöisen kehittämisen käsitteisiin. *Culture-led urban regeneration* on termi, millä on viitattu hyvin samantyyliisiin prosesseihin kulttuurin integroimisesta osaksi kaupunkien strategista kehittämistä (esim. Miles & Paddison 2005). Käsitteellä on perinteisesti viitattu vanhojen kaupunkialueiden, kuten entisten teollisuusalueiden tai näivettyneiden keskusta-alueiden, uudistamiseen kokonaisvaltaisen strategisen kehittämisen kautta. Pelkkiin fyysisiin rakenteisiin kohdistuvan suunnittelun sijaan asukkaiden hyvinvointiin ja alueiden taloudelliseen elinvoimaan liittyvät kysymykset ovat nousseet vahvemmin määrittämään kehittämisen sisältöjä (Evans 2005).

Myös luovan kaupungin käsite laajassa merkityksessään viittaa kaupunkien strategiseen kehittämiseen niiden paikallisiin erityispiirteisiin ja vahvuuksiin perustuen. Luovuus tästä lähtökohdasta määrittyy kaupungin kulttuurisena resurssina, mitä hyödyntämällä voidaan parantaa kaupungin kilpailukykyä ja omaleimaisuutta (Bianchini 2013). Luovan kaupungin keskiössä on paitsi taide ja luovien alojen kehittäminen ja ylipäättään kulttuuristen resurssien taloudellinen hyödyntäminen, myös kaupunkilaisten luovuuden valjastaminen hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi (ks. Landry 2008).

Lähtökohtaisesti jo käsitteet *kulttuuri* ja *suunnittelu* ovat monimerkityksellisiä ja niiden taustalla on käyty vilkasta tieteellistä keskustelua. Myös käsitteiden erilaisilla taivutusmuodoilla ja yhdistelmillä saadaan aikaan toisistaan poikkeavia käsitteitä. Esimerkiksi jotkut tutkijat ovat suosineet englanninkielistä termiä *planning culturally*, sillä *cultural planning* -termin on katsottu viittaavan liikaa kulttuurin toimialan kehittämiseen (Bianchini 2013). Termi suunnittelukulttuuri (*planning culture*) sen sijaan viittaa suunnittelijoiden keskuudessa vallitseviin kollektiivisiin asenteisiin esim. valtion ja asukkaiden sopivasta roolista suunnittelusta (ks. Sanyal 2005).

Kulttuurin käsitteen itsessään on katsottu olevan yksi laajimmista ja epäselvimmistä ihmisen toimintaa kuvaavista käsitteistä (ks. Pirnes 2008). Kapeasti ymmärrettynä kulttuurin nähdään viittaavan taiteeseen ja sen tekemiseen. Sen sijaan laajan määrittelytavan mukaisesti kulttuuri tarkoittaa paitsi taiteellista toimintaa myös sosiokulttuurisia käytänteitä kuten arjen kulttuuria, paikkaan liitettyjä symbolisia merkityksiä, arvoja ja tunteita (sense of place), toimintatapoja, monikulttuurisuutta sekä paikallisidentiteettejä. Käsitteen laaja-alaisuus mahdollistaa sen luovan käytön, mutta samanaikaisesti haastaa kulttuuripolitiikan toteuttamista käytännössä.

Kulttuurin tapaan myös suunnittelu voidaan määritellä monin tavoin, kapeista tai laajoista rajauksista käsin. Perinteisesti kaupunkien suunnittelu on liittynyt fyysiseen, tilalliseen suunnitteluun, mutta myöhemmin termi on laajentunut kattamaan esimerkiksi sosiaaliseen tilaan ja vuorovaikutukseen sekä kestäväan kehitykseen liittyviä näkökulmia (ks. esim. Le Gates & Stout 1996; Sandercock 1998). Myös kulttuuriset merkitykset nousivat vahvemmin mukaan suunnitteluun sen ”kulttuurisen käänteeseen” myötä 1970-luvulta lähtien (ks. Evans 2013).

Lisäksi teknisen maankäytön ohjaamisen näkökulman rinnalle on noussut myös kokonaisvaltainen, strategisempi käsitys suunnittelusta, mikä pitää sisällään maankäyttöön, asumiseen, kulttuuriin, hyvinvointiin ja talouteen liittyviä ulottuvuuksia. Tilallinen suunnittelu ymmärretään tällöin ”parempien” paikkojen rakentamisena, mihin liittyy kuvittelua ja visiointia siitä mitä kaikkea kaupunki voisi olla (esim. Healey 2010). Tunnetun suunnitteluteoreetikon John Forresterin mukaan suunnittelu on ensisijaisesti toivon järjestämistä, millä hän viittaa siihen, että ongelmanratkaisun lisäksi suunnittelu on ennen kaikkea ”yhteiskunnan jäsenten mielikuvituksen kehittämistä siitä, mikä on mahdollista” (Ilmonen & Peltonen 2004: 112).

Kulttuurin suunnittelua on itsessään pidetty lähtökohtaisesti ongelmallisena, koska näin kulttuuri välineellistetään palvelemaan taloudellisen kasvun tarpeita (Evans 2013). Suunnittelun perinteinen näkökulma kulttuuriin onkin liittynyt kapeasti sen valjastamiseen taloudellisen kehittämisen tarkoituksiin, esimerkiksi hyödyntämällä kulttuuriperintöä turismin kehittämisessä (Evans 2005). Lisäksi kuitenkin taiteilijoita on yhä enenevässä määrin hyödynnetty tuomaan uusia näkökulmia suunnitteluprosesseihin: taiteilijat voivat käynnistää tärkeitä keskusteluja, koska heillä on ikään kuin lupa tarkastella asioita totuttujen raamien ulkopuolelta. ”Ulkopuolisten” näkökulmien katsotaan tuovan merkittävää innovaatiopotentiaalia suunnitteluprosesseihin (Metzger 2011). Lisäksi useat taiteilijat ovat generalisteja kenellä on kyky hahmottaa käsitteellisesti tuntemattomia asioita ja nähdä yhteyksiä siellä, missä niitä ei ole totuttu näkemään (Bianchini 2013). Kyky tarkastella asioita uudessa valossa on välttämätöntä muutoksen käynnistämiseksi.

Cultural planning käsitteenä linkittyy vahvasti myös useiden politiikkaohjelmien keskeisiin käsitteisiin ja ajatusmalleihin. Esimerkiksi Euroopan Unioni korostaa aluekehitystoiminnassaan ja koheesiopolitiikassaan paikkalähtöisyyttä (*place-based development*), missä keskeisenä ajatuksena on perustaa alueiden kehittäminen niiden paikallisiin erityispiirteisiin. Vuonna 2009 julkaistussa koheesiopolitiikan uudistusta pohjustavassa selvityksessä (Barca 2009) paikkalähtöinen kehittämisspolitiikka on määritelty pitkän aikavälin strategiseksi lähestymistavaksi, millä pyritään tehostamaan paikallisten resurssien käyttöä ja vähentämään sosiaalista syrjäytymistä. Paikkalähtöinen kehittäminen ja julkiset toimenpiteet pohjautuvat paikallisiin

olosuhteisiin räätälöityihin ratkaisuihin sekä paikalliseen osaamiseen (Barca 2009: VII). Lisäksi älykkääseen erikoistumiseen (*smart specialization*) perustuva alueellinen innovaatiopolitiikka perustuu alueellisten erityispiirteiden hyödyntämiseen (Euroopan komissio 2014). Niin ikään älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun osa-alueiden keskinäisten vuorovaikutussuhteiden ymmärtäminen sekä sidosryhmien tiiviimpi vuorovaikutus ovat älykkäiden erikoistumisstrategioiden keskiössä.

Kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen tavoitteena on edistää kestävän kehityksen mukaista kaupunkikehitystä linkittämällä eri toimijat laaja-alaisesti paikallisista erityispiirteistä nousevaan kehittämiseen. Cultural planning kiinnittää huomiota nimenomaan kulttuurin keskeiseen asemaan kestävän kehityksen tavoittelussa (Evans 2013: 225). Kulttuuria ei ole perinteisesti sisällytetty osaksi kestävän kehityksen määritelmää, mutta viimeaikoina käsite on nostettu yhdeksi keskeiseksi ulottuvuudeksi kestävän kehityksen määrittämisessä taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöllisten tekijöiden rinnalle (ks. esim. Hawkes 2001). Kestävä kehitys ja verkostomainen hallinta (*governance*) määrittävätkin metatason tavoitteina myös cultural planning -menetelmän keskeisiä tarkoituksia. Kaupungin kehittäminen tapahtuu yhä enenevässä määrin lukuisia sidosryhmiä ja asiantuntijuuksia yhteen tuovissa hallinnan verkostoissa, mitkä toimivat usein virallisen ja epävirallisen suunnittelun välimaastossa (esim. Kaisto & Pyykkönen 2010; Balducci & Mäntysalo 2013).

Kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen näkökulmasta kulttuurin asettaminen kestävän kehityksen neljänneksi pilariksi on kuitenkin ristiriidassa kulttuurin läpileikkaavan luonteen kanssa. Mikäli cultural planning käsitetään kulttuuriseksi näkökulmaksi kaupunki- ja alue-suunnitteluun sekä taloudellisesti, ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestävään suunnitteluun (Baeker 2010), sitä tulisi tarkastella horisontaalisesti muita kestävyuden osa-alueita läpileikkaavana teemana. Myös Unesco ja EU ovat korostaneet tavoitetta integroida kulttuuria yhteiskunnalliseen kehitykseen toiminnallisesti holistisella ja hallinnollisesti horisontaalisella tavalla (ks. Vahlo 2014).

Mikä on siis kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen – ja edelleen cultural planning -menetelmän – keskeinen lisäarvo näissä alueellisia erityispiirteitä, luovuutta ja paikkalähtöistä kehittämistä painottavissa keskusteluissa? Yksi keskeinen kysymys on, miten kulttuuri kiedotaan osaksi muiden alojen perinteisiä toimintatapoja (Bianchini 2013). Kaksisuuntainen suhde voidaan periaatteessa rakentaa kulttuurin ja minkä tahansa julkishallinnon toimialan välille, mutta olennaista on ennen kaikkea ymmärtää kulttuurin poikkiallinen ja integroiva luonne. Sektoraalisen lähestymisen sijaan kulttuuri tulisi ymmärtää läpileikkaavasti ja aluelähtöisesti, kietoutuen näin yhteen strategisessa alue- ja kaupunkikehittämisessä korostettujen keskeisten lähestymistapojen kanssa. Tästä näkökulmasta cultural planning voidaan määritellä ”strategiseksi ja integroivaksi suunnitteluksi mikä hyödyntää kulttuurisia resursseja kaupunkien ja paikallisyhteisöjen kehittämisessä” (Baeker 2010: 16, myös Smith 2010; Nummi-Sund & Tzoulas 2014).

Cultural planning -lähestymistapaa määrittävät ennen kaikkea alueellisuus ja prosessimaisuus (Evans 2013), korostaen paikallisten toimijoiden sitoutumista yksittäisiä hankkeita laajempaan uudenlaiseen tapaan toimia ja ymmärtää alueellista kehittämistä. Keskeistä on myös menetelmän rooli eri osapuolten intressien välittäjänä ja yhteensovittelijana. Menetelmä onkin määritelty myös ”inklusiivisena yhteisön konsultointi- ja päätöksentekoprosessina” (Evans & Foord 2008). Eräänä keskeisenä menetelmän perinteisestä osallistavasta suunnittelusta erottavana tekijänä pidetään kuitenkin sen tavoitetta nostaa ihmiset ja heidän toimintansa kehittämisprosessin keskiöön, sen sijaan että osallistuminen nähtäisiin välineenä fyysisen ympäristön parantamiseen. Lisäksi menetelmä on ennen kaikkea alhaalta ylös -nousevaan kehittämiseen perustuva, kun taas perinteisesti osallistava suunnittelu on ollut pitkälti hallintovetoista tiedonkeräämistä (Nummi-Sund & Tzoulas 2014).

Käsitteen operationalisointi: cultural planning kaupunkikehitysmenetelmänä

Laajasti tarkasteltuna cultural planning voidaan siis ymmärtää kulttuurisena lähestymistapana alueelliseen kehittämiseen. Kapeammin tarkasteltuna sitä on myös usein kuvattu menetelmänä, minkä tarkoituksena on toimia laajaan kulttuurimääritelmään perustuvan kulttuuri- ja kaupunkipolitiikan kehitysmenetelmänä aluehallinnossa (Bianchini 1996, Landry 2008; Ghilardi 2001). Kulttuurin sisällyttäminen yhdyskuntasuunnittelun käytäntöihin ja strategiseen aluesuunnitteluun on tärkeää, koska suunnittelun keinoin usein mahdollistetaan kulttuurin kannalta keskeisten toimintojen toteutuminen ja vaikutetaan toimintaympäristöjen muotoutumiseen (Evans 2013).

Cultural planning edellyttää toteutuakseen johtajuutta ja laajaa sitoutumista hallinnon eri sektoreilla, ja ymmärrystä kulttuurin ja taiteen merkityksestä aluetaloudelle. Cultural planning -toimintoja organisoidaan sitä soveltavissa kaupungeissa tyypillisesti siten, että toiminnolle perustetaan poikkihallinnollinen ohjausryhmä suoraan kaupungin johdon alaisuuteen. Tällä tavoin kulttuurin laajan määritelmän mukainen lähtökohta voi toteutua käytännön päätöksenteossa. Samalla kulttuurin merkitys kaupunkikehityksessä vahvistuu, sillä kaupungin johdon alle sijoitettuna strategisena toimenpiteenä cultural planning vaikuttaa potentiaalisesti huomattavasti enemmän ja monipuolisemmin kaupungin päätöksentekoon kuin perinteinen taidepolitiikan ja kulttuurin oman hallinnonalan toteuttama toiminta.

Kansainvälisten cultural planning -arviointien perusteella menetelmällä voidaan parhaimmillaan saavuttaa sosiaalisia, taloudellisia sekä kaupunki-imagon ja -kulttuurin kehitykseen kohdentuvia myönteisiä vaikutuksia (Mercer 2004; Stevenson 2004). Toimintaa voidaan kohdentaa eri tavoin. Kaupunkilaisten ja kaupunkiyhteisöjen tasolla toiminnan tarkoituksena on viime kädessä parantaa kaupunkilaisten elämänlaatua ja lisätä kaupunkilaisten aktiivista osallistumista arkisiin toimintoihin. Menetelmää on sovellettu mm. syrjäytymisen ehkäisyyn, työllistymisolosuhteiden parantamiseen sekä laajemmin strategiseen kaupunkikehitykseen. Yritystoiminnan tasolla menetelmällä voidaan esimerkiksi etsiä uusia asiakkuuksia sekä kehittää innovatiivista yritystoimintaa organisoitumistavoilla, joissa hyödynnetään alueen kulttuurisia resursseja, osaamista ja paikallisuutta.

Cultural planning -tyypiset lähestymistavat kasvattavat merkitystään myös kaupunkirakenteen tiivistymisen myötä. Asuinalueiden laatuun ja viihtyvyyteen on kiinnitettävä enenevässä määrin huomiota pyrittäessä lisäämään tiiviiden kaupunkimaisten asuinalueiden houkuttelevuutta eri asukasryhmien, kuten lapsiperheiden, silmissä. Taiteilijoita on perinteisesti pyritty ottamaan mukaan asuinalueiden suunnitteluun, mutta cultural planning pyrkii laajan kulttuurin määritelmän mukaisesti edistämään laajemmin suunnittelun luovuutta ja paikallisuutta sisällyttämällä kulttuurin läpileikkaavasti mukaan alueen visiointiin ja kehittämiseen.

Taiteella on pääosin kolme roolia cultural planning -menetelmässä. Ensinnäkin taiteella on luontainen arvo tehdä hyvää. Voimme nauttia taiteesta ja voimme oppia sen avulla uusia asioita, jolloin se saa meidät voimaan paremmin. Taiteella on myös instrumentaalinen arvo: sen avulla kyetään saavuttamaan esimerkiksi taloudellista tai sosiaalista hyvinvointia ja kasvua. Kolmanneksi taiteella on institutionaalista voimaa: se identifioi kaupungeja. Esimerkiksi paikalliset teatterit ja museot luovat kaupungille tietynlaisen identiteetin.

Cultural planning -menetelmän lisäksi samantyylistä lähestymistapaa paikallistoimintaan osallistavaan suunnitteluun tavoitellaan myös esimerkiksi Design Charrette -toimintamallissa, missä alueen lukuisat eri toimijat pyritään tuomaan saman pöydän ääreen visioimaan alueensa tulevaa kehitystä ja luonnetta (ks. Condon 2008). Toimintamalli pyrkii ennen kaikkea

kehittämään alueen suunnittelukulttuuria kestäväen kehityksen lähtökohdista järjestämällä vuorovaikutteisia työpajoja. Edelleen samantyylistä Cultural Animation -toimintamallia on hyödynnetty mm. Englannissa, missä tiedon yhteistuottaminen ja hiljaisen tiedon hyödyntäminen kehittämisessä ovat toiminnan keskiössä (Kelemen ym. 2014).

Cultural planning -menetelmän soveltamisessa korostetaan usein seuraavien keskeisten elementtien toteutumista. Menetelmän soveltamisen tulee (Ghilardi 2007):

- perustua paikallisiin erityispiirteisiin resursseihin ja muutostekijöihin
- olla ”luonnollista” ja perustua paikallisiin tarpeisiin ja toiveisiin
- soveltaa kulttuurisesti herkkää lähestymistapaa aluekehittämiseen
- käyttää konsultaation menetelmiä ja työkaluja läpinäkyvästi ja luovasti
- toteutua tiimityön ja kumppanuuksien kautta.

Menetelmän soveltamisen käyttöönoton työvaiheista on myös koostettu lista, mikä korostaa menetelmän soveltamista kaupunkikonsultoinnin operatiivisena työkaluna (Vahlo 2014: 27):

1. Määrittele kulttuuri laajalla tavalla
2. Omaksu alhaalta–ylöspäin-suunnittelutapa
3. Toteuta alueellinen kulttuurikartoitus
4. Tue verkostomaisia yhteistyömalleja
5. Luo poikkihallinnollinen toiminto kaupunginhallintoon
6. Painota alueellisuutta sektoraisuuden sijasta
7. Integroi kulttuuri kaupunkisuunnitteluun ja kaupunkiyhteisöiden kehitystyöhön
8. Kehitä kulttuuripolitiikkaa ja määrittele sen suhde taidepolitiikkaan
9. Laadi pitkäkestoinen strategia kulttuurin hyödyntämisestä kaupunkikehityksessä
10. Suunnittele ja toteuta taloudellisten, sosiaalisten, ympäristöllisten ja kulttuuristen vaikutusten arviointi.

Useita eri työkaluja ja käsikirjoja onkin kehitetty vastaamaan suunnittelijoiden ja erilaisten välittäjäorganisaatioiden tarpeeseen soveltaa kulttuurisuunnittelua kaupunkien kehittämisessä (esim. Evans & Foord 2008; Landry 2008; Cultural planning toolkit 2010; Teaiwa & Mercer 2011). Myös kansainväliset organisaatiot kuten UNESCO ja EU ovat laatineet useita ohjeistuksia käytännön toimintaan. Seuraavaksi käsitellään tarkemmin kulttuurisia resursseja ja niiden kartoittamista ja niihin liittyviä erilaisia näkökulmia ja määritelmiä.

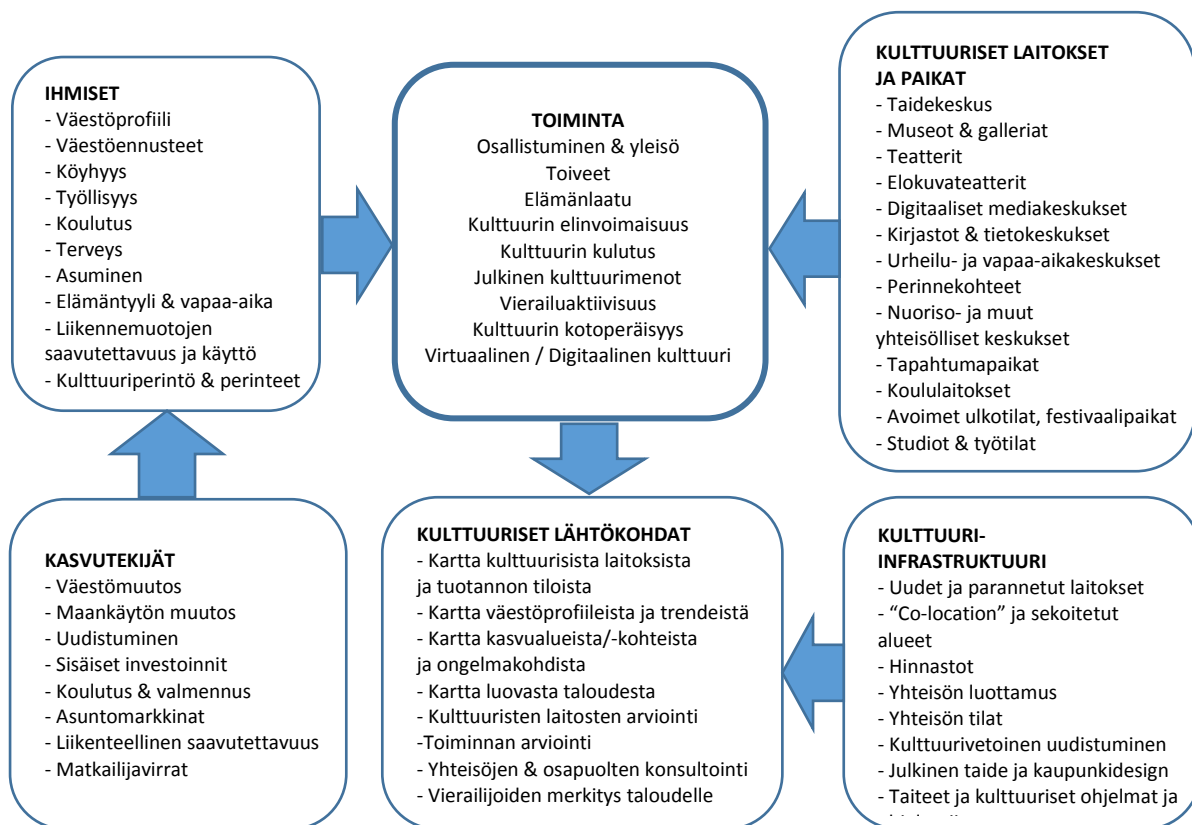
Kulttuuriset resurssit ja kulttuurikartoitus

Kulttuuristen resurssien tunnistaminen pohjautuu kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen tavoin kulttuurin laajaan määritelmään. Bianchini (1996, ks. myös 2013) luokittelee kulttuurin aineellisiin (tangible) ja aineettomiin (intangible) ulottuvuuksiin, joiden hän katsoo yhdessä muodostavan kulttuuristen resurssien kokonaisuuden. Kulttuuriin resursseihin kuuluvat: i) taiteet, taideinstituutiot ja media, ii) urheilu ja vapaa-ajan toiminta, iii) aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö, iv) paikallinen ”imagopankki”, v) kaupungin kohtaamispaikat, vi) intellektuaalinen ja tieteellinen miljö, sekä vii) luova panos paikallisessa tuote- ja palvelutuotannossa.

Cultural planning -menetelmän toimintatapana on kaupunkiorganisaation ja kaupungin ”asiakkaiden”, eli esimerkiksi kaupunkilaisten, kaupungin yritysten ja kulttuuritoimijoiden, välinen suora ja avoin yhteistyö. Menetelmän keskiössä on paikallisten kulttuuristen resurssien luova tunnistaminen (Ghilardi 2007), missä voidaan hyödyntää lukuisia eri menetelmiä eri mittakaavatasoilla.

Toiminta käynnistyy yleensä kulttuurikartoituksella, jolla selvitetään asukaslähtöisesti alueen kulttuurisia resursseja. Kulttuurikartoituksella syntyvä aineisto toimii suunnittelutyön lähtökohtana: sen perusteella laaditaan tyypillisesti 3–5-vuotinen poikkihallinnollinen toteuttamisohjelma, joka integroidaan suoraan kaupunkistrategioihin ja sen tavoitteisiin. Kaupunkikehityksessä puhutaan usein ns. triple helix -mallista, jossa kaupunki, alueen yritykset sekä yliopistot osallistuvat yhdessä alueen kilpailukykyä ja osaamispotentiaalia vahvistavaan toimintaan. Cultural planning edustaa ns. quadruple helixiä, jonka neljäntenä kärkenä ovat kaupungin asukkaat (ks. Bailey ym. 2004: 49; Anttiroiko 2010; O'Brien 2011: 48)

Cultural planning -prosessin onnistunut toteutus edellyttää keskeisten muutosvoimien ja toimijoiden tunnistamista, jotta resurssit voidaan kohdentaa parhaalla mahdollisella tavalla (kuva 1). Kulttuurikartoitus voidaan toteuttaa esimerkiksi erilaisin kyselyin tai työpajoin, mutta usein näiden rinnalle on tuotu muita täydentäviä menetelmiä kuten näyttelyitä ja taideprojekteja tavoittamaan mahdollisimman laajasti eri ikäryhmien edustajia. Lisäksi kulttuurikartoituksen hyödynnettävyyden kannalta on keskeistä että cultural planning integroidaan osaksi kaupungin toimintoja, jotta kartoituksessa kerättyjä tietoja voidaan päivittää erilaisin menetelmin (Nummi-Sund & Tzoulas 2014).

Kuva 1. Kulttuurikartoituksen olennainen osa on muutosvoimien ja resurssien kartoittaminen (Lähde: Evans 2013: 230).

Paikkatietomenetelmien kehitys on tarjonnut uusia mahdollisuuksia kulttuurikartoitukselle erilaisten karttapohjaisten osallistumis- ja esityskanavien kautta. Useissa maissa kulttuuri-kartoitusta on sovellettu nimenomaan paikkatietomenetelmien avulla, mahdollistaen paikkaan sidottujen kulttuuristen kokemusten ja resurssien tuomisen kartalle. Tämä puolestaan helpottaa oleellisesti kulttuuripalveluiden ja muiden toimintojen löytämistä esimerkiksi matkailijoiden näkökulmasta (Evans 2013).

Haasteeksi on puolestaan noussut mm. se, että kulttuuriset resurssit eivät välttämättä ole sidoksissa tiettyyn maantieteelliseen kontekstiin, vaan ovat enemmän kokemuksellisia ja arvopohjaisia (Nummi-Sund & Tzoulas 2014). Lisäksi ongelmana on ollut kulttuurikartoitusten lyhytikäisyys ja projektisidonnaisuus, mikä on usein johtanut mm. kartoille tuotujen linkkien vanhentumiseen. Tämä kertoo osaltaan cultural planning -prosessin epäonnistumisesta integroitua osaksi kaupunkisuunnitteluorganisaatiota ja sen vallitsevia toimintatapoja. Tällaisessa tilanteessa huomiota on kiinnitetty enemmän lisääntyvään mikrotason osallistumiseen paikkojen ja asuinalueiden kehittämisessä kokonaisvaltaisen ja osaamisen kumulatiiviseen rakentumiseen perustuvan suunnittelun sijaan. Lisäksi riippuvuus ulkopuolisista konsulteista on usein lisääntynyt (Evans 2013).

Onnistuessaan cultural planning pyrkii tuomaan yhteen paikkalähtöisyyden ja kokonaisvaltaisuuden tuomalla asukkaiden näkökulmien kartoittamisen kiinteäksi osaksi kaupungin hallintokulttuuria ja kaupungin työntekijöiden osaamista. Kartoituksen onnistumisen kannalta on olennaista että asukkaat otetaan mukaan jo kyselyn tai muun kartoitusmenetelmän suunnitteluun, sillä se mitä kysytään ohjaa luonnollisesti vahvasti sitä mitä vastataan (Nummi-Sund & Tzoulas 2014).

Kaiken kaikkiaan cultural planning -menetelmää on pidetty tärkeänä pyrittäessä tunnistamaan paikallisia, usein piileviä, kulttuurisia resursseja. Kulttuurikartoitus mahdollistaa alueen kehityksen tarkastelun uudelta näkökulmasta myös alueilla, missä kulttuuria ei ole tyypillisesti ajateltu olevan. Olennaista kartoituksen hyödyntämisen kannalta on, että ihmisten ketkä ovat vastuussa kulttuurikartoituksesta pitäisi myös pystyä vaikuttamaan kaupungin kehittämiseen (Bianchini 2013).

Menetelmään kohdistunut kritiikki

Yksi cultural planning -menetelmän soveltamisen keskeisimmistä haasteista liittyy sen käsitteelliseen epäselvyyteen, josta etenkin laajasti määritellyn kulttuurin käsitteen ongelmallisuutta on käsitelty jonkin verran aiemmassa tutkimuksessa (ks. Vahlo 2014). Käsitteellisen epäselvyyden on katsottu rajoittavan käsitteen käyttöön liittyvää potentiaalia ja julkishallinnon innovaatioita (Bianchini 2013). Kulttuurin laajaa, antropologista määrittelytapaa pidetään yhtenä cultural planning -menetelmän lähtökohdista, mutta kaupunkipoliittisista käytöistä poikkeavalla tavalla määritellyn käsitteen operationalisointi on useissa kaupungeissa osoittanut hankalaksi. Retoriikan tasolla cultural planningin soveltama "kulttuuri" kattaa käytännössä inhimillisen arvomuodostuksen käytännöt kokonaisuudessaan. Cultural planning ankkuroi tavat, tottumukset, uskomukset ja arjen kulttuurin sisältävää määritelmäänsä alueellisuuden sektoraalisuuden sijasta. Taidetoiminta sisältyy cultural planningissa sovellettuun kulttuurimääritelmään, mutta taidetoimintaa ei usein haluta nostaa tässä menetelmässä esiin eksplisiittisesti "enemmän kulttuurisena" toimintana.

Cultural planning -menetelmän laaja kulttuurimääritelmä on johtanut Deborah Stevensonin (2004, 2005) mukaan kahdentyyppisiin ongelmiin, jotka molemmat perustuvat kulttuurin laajojen merkitysten yhteensopimattomuuteen kaupunkipolitiikan viitekehyksessä. Ensimmäisenä näistä Stevenson mainitsee cultural planning -toimenpiteiden valumisen sektorirajat ylittävistä lupauksista huolimatta tavanomaiseksi taidepoliittiseksi Arts plus -toiminnaksi. Taidepoliittiseksi toiminnaksi muuntuvat cultural planning -toimenpiteet ovat problemaattisia siksi, että kulttuuripolitiikan vahvistamiseen pyrkivä cultural planning -toiminta tulee näin palauttaneeksi kulttuurin taidehallinnon alaisuuteen ja näin osoittaneeksi menetelmän toimimattomuuden. Toisaalta palautuessaan taidehallinnon alaisuuteen, cultural planningin kuvaama "kulttuuri" sisältää merkityksiä, jotka eivät tyypillisesti kuulu taidepoliittiseen toimintaan. Arjen kulttuuri, uskomukset, jokapäiväinen ruokakulttuuri,

kulttuurien kohtaamisten kysymykset ja useat muut laajan kulttuurimääritelmän perspektiivit eivät sellaisenaan kuulu taidepoliittiseen toimintaan. Taidelähtöisestä cultural planning -mallista on kertynyt kokemuksia useista maista, mutta etenkin australialainen toimintamalli on usein painottunut tällä tavoin (esim. Stevenson 2005).

Kulttuurin laaja määrittely on saanut aikaan ongelmia paitsi liian kapean taidelähtöisen tulkinnan tapauksissa, myös laveutensa poliittisessa "kodittomuudessa". Kulttuurin laaja, elämäntapaperusteinen määrittelytapa ei yksiselitteisesti lisää kulttuuripolitiikan jalansijaa kaupunkipoliittisissa diskursseissa vaan saattaa käänteisesti vähentää kulttuuripolitiikan vaikuttavuutta. Tämä ongelma perustuu viime kädessä siihen, että koska laajasti määrittely kulttuuri ei sellaisenaan kuulu taidepolitiikan vastuulle, sen politiikkakaan ei ole enää "kulttuuripolitiikkaa" totutussa merkityksessä vaan "laajan kulttuurin politiikkaa". Päteekö taiteen itsearvoisuus taidetoimintana laajasti ymmärrettyyn kulttuuriin? Ovatko tavat ja tottumukset vastaavalla tavalla arvokkaita itsessään, vai arvokkaita ainoastaan suhteessa muihin kaupunkipoliittisiin pyrkimyksiin? Cultural planning -asetelmassa, jossa "kulttuuri" määritellään aidosti laajalla tavalla eikä taidepolitiikan laajenuksena, "kulttuuri" määritetty helposti esimerkiksi joko talous- tai sosiaali- ja terveystalouden instrumentiksi. On paikallaan kysyä, mihin kulttuurin "laajat merkitykset" kuuluvat paitsi operatiivisessa toiminnassa myös kaupunkipoliittisessa tavoitteenasettelussa. Ja edelleen, jos taidetoiminta tuodaan osaksi laajasti määriteltyä cultural planning -kehystä, menettääkö taide tässä kontekstissa itsearvoisuutensa ja määrittykö se uudelleen terveyden edistämisen tai taloudellisen hyödyn työkaluksi? Tähän kysymykseen liittyvää keskustelua on käyty etenkin Englannissa, mutta asiakokonaisuuden poliittisia vaikutuksia ei ole vielä mittavasti tutkittu (ks. Stevenson 2005; Gray 2006; Kovacs 2011).

Huolimatta yhteiskuntatieteissä laajalti vallinneesta "tilallisesta käänteestä", cultural planning menetelmää on kritisoitu sen heikkoudesta tunnistaa niitä paikallisia kulttuurisia resursseja, mitkä ovat nimenomaan ominaisia kyseiselle alueelle ja mitkä voisivat johtaa luovaan kehittämistoimintaan ja uusien innovaatioiden syntyyn (Bianchini 2013). Toisin sanoen, vaikka edistystä on tapahtunut tilallisuuden ymmärtämisessä kulttuurin ja suunnittelun aloilla, kulttuurin kietoutumiseen kokonaisvaltaisesti alueellisen suunnittelun prosesseihin ei ole vielä kiinnitetty riittävästi huomiota (Evans 2013). Usein kulttuurisuunnitelmat viittaavatkin taidepainotteisiin toimenpideohjelmiin perustuen kapeaan kulttuurin määrittelyyn (Stevenson 2005). Usein cultural planning liitetään taiteeseen ja sen tukemiseen, eikä laajaan kulttuurin määritelmään perustuvaan kokonaisvaltaiseen kaupunkikehittämisen lähestymistapaan (Stevenson 2005). Tämä puolestaan johtaa usein kulttuurikartoituksen osittaiseen epäonnistumiseen, koska merkittävä osa kulttuurisista resursseista jää helposti kartoittamatta kapeasta lähestymistavasta johtuen.

Lisäksi resurssit kulttuuristen resurssien laaja-alaiseen tunnistamiseen kulttuurikartoituksen keinoin ovat usein rajalliset ja sidottu hankkeisiin ja niiden aikaraameihin. Projektinomaisessa nopeissa kulttuurikartoituksissa paikallinen historiantuntemus sekä aiempiin tutkimuksiin tutustuminen jäävät lyhyissä projekteissa pintapuoliselle tasolle, johtaen usein taloudellisten kapeiden avausten ja hyödynsaajien suosimiseen kokonaisvaltaisen paikkalähtöisen kehittämisen sijaan (ks. Kunzmann 2004; Evans & Foord 2008; Evans 2013). Kaikkiin yhteyksiin integroitu kulttuurilähtöisen kehittämisen näkökulma ei sovi, jos sen avulla herätetään epärealistisia odotuksia alueen kehittämisestä (Kunzmann 2004).

Kansainvälisiä kokemuksia menetelmän soveltamisesta

Cultural planning -menetelmää on sovellettu viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana runsaasti englantilaisten, australialaisten ja pohjoisamerikkalaisten kaupunkien kehitystyössä. Myös esimerkiksi Ruotsissa ja Italiassa menetelmää on sovellettu paljon. Menetelmää on näissä maissa pidetty yhtenä viimeisen kolmen vuosikymmenen tärkeimmistä alueellisista kaupunki- ja kulttuuripoliittisista toimenpiteistä (Bianchini 1996; Ghilardi 2001; Gray 2006: 110; Stevenson 2004: 119).

Menetelmää on sovellettu eri maissa toisistaan poikkeavista lähtökohdista. Sitä on käytetty apuvälineenä suunniteltaessa niin kaupunkirakenteiden tiivistämistä kuin hallittua taantumista (*"shrinking cities"*). Australiassa menetelmällä on pyritty lähinnä uudistamaan kaupunkitilojen käyttöjä ja vauhdittamaan kaupunkikeskustojen kehitystä elinvoimaisemmiksi ja saavutettavimmiksi. Isossa-Britanniassa menetelmää on sovellettu pääasiassa sosiaalisen inklusion ja osallisuuspolitiikan keskeisenä työvälineenä (Stevenson 2004).

Syys-lokakuussa 2014 hankkeessa toteutettiin kansainvälisiä asiantuntijahaastatteluja cultural planning -menetelmän soveltamisesta erilaisissa kaupunkikehitysympäristöissä. Haastateltavat olivat menetelmää toteuttavien kuntien edustajia, toimintamalliin mukaan osallistuneita sidosryhmiä sekä menetelmän käyttöön erikoistuneita asiantuntijoita. Tehdyissä haastatteluissa toteutettiin benchmark siitä, miten cultural planning -menetelmää hyödyn-tävissä kunnissa sovelletaan kyseistä mallia, millaisiin tarpeisiin mallia on alun perin ryhdytty käyttämään ja millaisia kokemuksia eri kunnilla ja menetelmäasiantuntijoilla on mallin tuomista hyödyistä ja haasteista. Sekä kansainväliset että kotimaiset tutkimusalueet esitellään ensin omissa kappaleissaan keskeisten tavoitteiden sekä havaittujen hyötyjen ja haasteiden osalta, minkä jälkeen menetelmän soveltamista määrittäviä keskeisiä tekijöitä (tavoitteet, toimijat, rahoitus, osallisuus, kulttuurin määrittely, hyödyt, haasteet) kullakin tutkimusalueella käsitellään lyhyesti yhteenvedossa suhteessa muihin tutkimusalueisiin.

Haastattelut toteutettiin Ruotsissa ja Englannissa. Ruotsissa cultural planning -menetelmää on hyödynnetty noin viiden vuoden ajan ja Englannissa joillakin kunnilla on jo usean vuosikymmenen kokemus mallin hyödyntämisestä. Ruotsissa haastattelut toteutettiin Boråsin ja Tjörnin kunnissa, joista asukasluvultaan Borås on keskikokoinen (noin 107 000 asukasta) ja Tjörn pieni kunta (noin 15 000 asukasta). Englannissa haastattelut toteutettiin Liverpoolissa (noin 467 000 asukasta) ja Bristolissa (noin 437 000 asukasta), jotka ovat suuria metro-polikaupunkeja. Tutkimuksen kohteeksi valittiin tietoisesti hyvin erikokoisia kaupunkeja, sillä sekä pienten että suurten kaupunkien kokemukset menetelmän soveltamisesta ovat kiinnostavia tarkasteltaessa menetelmän mahdollisuuksia suomalaisen kaupunkikehityksen ja -politiikan näkökulmasta.

Cultural Planning Laboratory Länsi-Götanmaalla

Ruotsissa ryhdyttiin joitakin vuosia sitten muotoilemaan kansallisella tasolla uutta kulttuuripolitiikkaa. Tuolloin valmisteltuun kulttuuristrategiaan kirjattiin, että cultural planning on uusi, mielenkiintoinen näkökulma tuoda kulttuuri keskeiseksi osaksi kaupunki-kehittämistoimintaa. Tämä muutos vaikutti kulttuurin rooliin Ruotsissa siten, että kulttuurista tuli selvästi enemmän strateginen osa muiden sektoreiden kehittämistoimintaa kaupunki-kehittämisessä. Cultural planning -menetelmän avulla katsottiin voitavan esimerkiksi kasvattaa luovaa taloutta, lisätä kulttuuriturismia sekä toteuttaa kulttuurikartoituksia kaupunki-imagon rakentamiseksi.

Tähän kulttuuripolitiikan uudistamiseen linkittyä myös Ruotsissa Länsi-Götanmaalla Cultural Planning Laboratory -verkosto (<http://www.culturalplanninglaboratory.se/>), joka perustettiin vuonna 2011. Kuntien välinen kilpailu on Ruotsissa kovaa, mistä syystä cultural planning –menetelmän soveltamisen avulla haluttiin luoda houkuttelevia kaupunkimiljöitä. Cultural planning Laboratory -verkostoon liittyneet kunnat katsoivat voivansa tunnistaa menetelmän avulla oman kaupunkinsa identiteetin ja hyödyntää sitä kaupunkikehittämisessä. Verkostoon mukaan liittyneet kunnat näkivät, että Cultural Planning Laboratoryn avulla he voivat saada tukea kaupunkikehittämiseen saamalla osaamista menetelmän hyödyntämisestä. Verkoston avulla he saivat lisäksi myös tukea ja inspiraatiota toiminnan kehittämiseen sekä mahdollisuuden eri kuntien väliseen kokemusten vaihtoon. Kaikissa Cultural Planning Laboratory -verkoston toimintaan mukaan liittyneissä kunnissa toiminta alkoi kaupungin poliittisella päätöksellä ennen varsinaisten kaupunkikehittämisprosessien alkamista (Hjorth 2014).

Hjorthin (2014) mukaan joissakin Cultural Planning Laboratory -toimintaan osallistuneissa kunnissa on ollut joitain epäonnistumisen kokemuksia menetelmään liittyen. Moni kaupunki on kuitenkin myös onnistunut menetelmän hyödyntämisessä osana kaupunkikehittämistä. Seuraavissa kappaleissa kuvataan kahden cultural planning -menetelmää menestyksekkäästi soveltaneiden ruotsalaisen kunnan - Boråsien ja Tjörnin - kaupunkikehittämisprosesseja sekä niistä saatuja kokemuksia.

Norrby

Boråsissa ryhdyttiin vuonna 2009 testaamaan cultural planning -menetelmän soveltuvuutta työkaluna Norrbyn kaupunginosan kehittämiseen. Idea menetelmän testaamisesta syntyi Boråsien kulttuurilautakunnan puheenjohtajan aloitteesta. Lautakunnan puheenjohtaja sitoutti myös muut johtavat poliittiset toimijat Boråsissa mukaan tukemaan menetelmän testausta. Aluksi päämääränä oli testata menetelmää kahdessa, luonteeltaan hyvin erilaisessa, kaupunginosassa – Rydboholmossa ja Norrbyssa – jotta menetelmän hyötyjä, haasteita ja soveltuvuutta kaupunkikehittämisen työkaluna olisi kyetty vertailemaan. Cultural Planning Laboratoryn myötä päätettiin kuitenkin keskittyä yksinomaan Norrbyn kehittämiseen, sillä Rydboholmossa tahto menetelmän testaamiseen ei ollut riittävän vahva. Osaksi tähän oli syynä se, että alueella ei ollut kunnan omaa projektijohtajaa, eikä alueen asukkaita saatu innostumaan alueensa kehittämisestä. Rydboholmista puuttui myös selkeästi tunnistettu kehittämistarve, johon cultural planning -työtä olisi kyetty hyödyntämään. Lisäksi alueella oli samanaikaisesti käynnissä myös muita aluekehittämissankkeita, mikä edelleen vaikutti siihen, että Rydboholm jättyi pois menetelmän testaamisesta.

Norrby on lähellä Boråsien keskustaa sijaitseva kaupunginosa, jonne teollistumisen myötä 1880-luvun lopulta lähtien on muuttanut paljon maahanmuuttajia (Borås Stad 2013). Norrby valittiin menetelmän testauksen kohdealueeksi, sillä nykyisin Norrby on ongelmakaupunginosan maineessa ja alueeseen liittyy paljon kehittämishaasteita. Norrbyn työttömyysprosentti on suuri, asukkaiden keskitulot ovat pienet ja vain harvalla asukkaista on ammatillisen tai korkeasteen tutkintoa. Alueella asuu paljon maahanmuuttajataustaisia lapsiperheitä. Suuri osa alueen asunnoista, noin 80 prosenttia, on vuokra-asuntoja. Vain harva alueen työssäkäyvistä työskentelee Norrbyn alueella. Menetelmää haluttiinkin soveltaa kaupunkisuunnittelussa ja -kehittämisessä asukkaiden integraation ja demokratian lisäämiseksi sekä toimintasuunnitelman laatimiseksi Norrbyn kestävästä kaupunkikehittämisen tueksi.

Kehittämistyötä varten perustettiin aluksi poikkisektoraalinen työryhmä, joka koostui toimijoista kaupungin eri sektoreilta sekä edustajasta kaupungin vuokra-asuntoja tarjoavasta kiinteistöyhtiöstä. Työryhmän projektijohtaja on kulttuurisektorilta. Työryhmän tueksi perustettiin ohjausryhmä, jossa on edustajia kulttuurilautakunnasta sekä kaupungin eri hallinnonaloilta. Myöhemmässä vaiheessa kaupunki on muodostanut kehittämistyön aikana

havaittujen tarpeiden perusteella uusia kumppanuuksia myös muiden yhteistyötahojen kesken, kuten paikallisen yliopiston ja energiayhtiön kanssa.

Menetelmän avulla kartoitettiin alueen kulttuurisia resursseja sekä osallistettiin eri asukasryhmiä mukaan kehittämiseen esimerkiksi haastattelujen, työpajojen ja valokuvauksen avulla. Kulttuurikartoituksessa selvitettiin asukkaiden arkea: missä ja miten ihmiset asuvat, mitä he tekevät vapaa-ajallaan ja millaisia liikennereittejä he käyttävät päivittäin liikkueensa esimerkiksi työpaikalle, ostoksille tai vapaa-ajan viettoon. Tämä tieto ihmisten arjesta on tukenut kaupunkisuunnitteluun liittyvää kehittämistyötä Boråsissa.

Eräs tärkeä osa prosessia oli asukkaiden osallistaminen kaupunkikehittämiseen. Ihmisten osallistamiseksi työryhmä jalkautui Norrbyn alueelle ja kysyi laajasti asukkaiden mielipiteitä kaupunginosan kehittämisestä. Asukkailta kysyttiin kyselyiden, haastattelujen, valokuvaamisen sekä muiden aktiivisten osallistavien toimien avulla kolmea pääteemaa:

- Mikä Norrbyssa on mielestäsi hyvää?
- Mistä asioista et pidä Norrbyssa?
- Mitä tulevaisuuden toiveita sinulla on Norrbyn kehittämisen suhteen?

Eräs osallistava tapa Norrbyssa toteuttaa tällaisia asukyselyjä oli pystyttää keskeisellä sijainnilla olevan kävelytien varteen kolme vanhaa, liitutaulumaalilla pohjustettua ovea, joihin asukkaat pystyivät ohii kulkiessaan kirjoittamaan vastauksensa tiiviisti esitettyihin kaupunginosan kehittämiseen liittyviin kysymyksiin (kuva 2).

Kuva 2. a) Norrbylainen asukaskysely kaupunginosan kehittämiseen liittyvistä kysymyksistä (Lähde: Borås stad 2014). b) Asukkailta kysyttiin heidän toiveitaan ja näkemyksiään kaupunginosan kehittämiseksi (Kuva: Kalliomäki).

Cultural planning -menetelmään perustuva kaupunkikehittämisprosessi on tuonut monia konkreettisia hyötyjä Norrbyn kehittämistyöhön. Sen avulla on ollut mahdollista tunnistaa alueeseen liittyviä positiivisia piirteitä sekä kehittämispotentiaalia. Prosessin myötä havaittiin esimerkiksi, että Norrby sijaitsee keskeisellä paikalla kaupunkia ja sillä on mielenkiintoinen teollistumiseen liittyvä historia. Alueella on hyviä vuokra-asuntoja, joiden vuokrataso on edullinen. Myös palvelut ovat hyvät. Palvelut ovat entisestään parantuneet cultural planning hankkeen yhtenä tuloksena syntyneen asukkaiden kohtaamispaikan (Mötesplats) myötä, joka on alueen asukkaita varten toteutettu yhteinen, sosiaalinen oleskelutila. Tässä olohuonemaisessa tilassa tarjotaan kirjasto-, kahvila- ja kulttuuripalveluja alueen asukkaille ja siellä sijaitsee myös kaupungin infopiste. Kohtaamispaikka on aktiivisesti kuntalaisten käytössä. Myös uusi, vasta perustettu perhekeskus tuotiin positiivisena seikkana esiin kyselyissä ja haastatteluissa esimerkkinä kehittämistyön myötä syntyneistä uusista palveluista. Perhekeskus perustettiin toimimaan tapaamispaikkana lapsiperheille, jotta perheet eivät eristäytyisi kodin sisälle. Perhekeskuksessa esimerkiksi pienten lasten äitien on mahdollista tavata toisia samassa

elämäntilanteessa olevia. Perhekeskuksen tarjoaman toiminnan myötä perheen ja terveydenhoitajien välille syntyy myös helpommin luottamussuhde, mikä auttaa lapsiperheiden tukemiseen liittyvää toimintaa.

Myös urheiluun ja muuhun ulkoiluun liittyvät viheralueet tuotiin vastauksissa esiin Norrbyn vahvuuksina. Sen sijaan asukkaat pitivät negatiivisena alueen likaisuutta, sillä se lisää muun muassa viihtymättömyyttä ja turvattomuuden tunnetta. Samoin kova, häiritsevä liikenne oli asia, joka nousi esiin epämieluisana tekijänä alueella. Tulevaisuuden toiveina nousikin esiin erityisesti alueen siistiminen, nykyistä monipuolisempi viheralueiden hyödyntäminen sekä valaistuksen parantaminen. Asukkaat toivoivat myös enemmän yhteisiä kokoontumispaikkoja. Erityisenä toiveena oli, että alue houkuttaisi enemmän alkuperältään ruotsalaisia asukkaita, jotta paikan monikulttuurisuus ilmentyisi positiivisena seikkana. Asukkaat pitivät cultural planning -menetelmää hyvänä, sillä prosessin myötä he alkoivat tunnistaa aikaisempaa paremmin asuinalueensa positiivisia resursseja.

Cultural planning -prosessi Norrbyssa on ollut onnistunut ja sen on projektikoordinaattorin mukaan havaittu tuovan monia hyötyjä kaupunginosan kehittämiseen. Yhtenä menetelmän hyötynä pidettiin sitä, että sen avulla kyettiin löytämään Norrbyyn liittyvät positiiviset seikat ja siten kyettiin keskittymään alueen vahvuuksiin ja niiden parantamiseen sekä tunnistamaan alueen paikalliset resurssit. Asukkaat ovat nykyisin ylpeitä Norrbystä. Muun muassa tästä syystä Norrby valittiin vuonna 2014 järjestettävään kuvanveistoon liittyvän taidebiennaalin sijaintikohteeksi. Biennaalin avulla Norrby houkutti alueelle turisteja ja ei-paikallisia kuntalaisia vierailemaan naapurustossa ja tutustumaan alueeseen. Tämä epätyypillinen taidebiennaalin sijainti saikin mediassa paljon kiitosta, sillä tällä tavoin taiteen nähtiin parhaiten rikkovan sosiokulttuurisia, taloudellisia ja maantieteellisiä muureja (Svenska Dagbladet 2014). Tämä uutisointi on myös lisännyt koko Boråsin positiivista kaupunkikuvaa.

Tulosten avulla löydettiin myös kaupunkikehittämiseen liittyviä näkökulmia, jotka auttavat kehittämään aluetta kestävästi kehityksen eri painopisteiden mukaisesti. Tulosten myötä kirjoitettiin kaupunginosan kehittämissuunnitelma, jonka toteutus etenee tällä hetkellä esimerkiksi kaupungin poliittisella tasolla sekä kaupungin vuokra-asunnoista vastaavan yhtiön toteuttamissa prosesseissa. Kehittämissuunnitelmassa tuotiin esiin lukuisia Norrbyn kehittämiseen liittyviä seikkoja niin työelämän, asumisen, vapaa-ajan, ympäristön kuin kulttuurin näkökulmasta. Tätä tietoa kunnan eri sektorit voivat hyödyntää omassa työssään. Joitakin kehittämissuunnitelmassa esiin nousseita asioita on jo toteutettu. Esimerkiksi vuokra-asuntojen piha-alueille on asukkaiden toiveesta ryhdytty rakentamaan viljelypalstoja, joita asukkaat voivat halutessaan vuokrata edulliseen hintaan (kuva 3).

Kuva 3. Asukkaiden toiveiden perusteella rakennettu viljelypalsta Norrbyssa. (Kuva: Kalliomäki).

Kunta ja yhteistyökumppanit hyödyntävät edelleen osallistavia menetelmiä kaupunginosan kehittämisessä, vaikka cultural planning -projekti päättyi virallisesti vuonna 2013. Cultural

planning -menetelmä on koettu hyväksi tavaksi kehittää Norrbyn aluetta jatkossakin. Asukkaita on osallistettu vuonna 2014 esimerkiksi arvioimaan Norrbyn asumiseen ja liikenteeseen liittyviä vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia. Tätä tulevaisuuskuvien toivottavuuteen liittyvää tietoa hyödynnetään jatkossa yhdyskuntasuunnittelun tukena. Kulttuurikartoituksen kautta syntynyttä tietoa ja prosessin myötä koettuja osallistavia toimintamenetelmiä hyödynnetään myös jatkossa Norrbyn uuden, rakenteilla olevan kaupunginosan rakentamisessa ja sen kestävään kehittämiseen liittyvässä työssä. Lisäksi prosessin myötä saatua tietoa voidaan hyödyntää tämän rakenteilla olevan uuden kaupunginosan sekä vanhan kaupunginosan yhteen sulattamisessa. Tätä Cultural Planning Laboratory -projektin jälkeistä kestävä kehityksen kaupunkikehittämistyötä on ryhdytty toteuttamaan yhteistyössä Boråsin yliopiston sekä paikallisen energiayhtiön kanssa. Borås suunnittelee käyttävänsä kestävässä kaupunkikehittämisessä cultural planning -menetelmän lisäksi BRE Environmental Assessment -menetelmää (BREEAM) kestävä kaupunkikehityksen mittarina.

Cultural planning -menetelmää lähdettiin hyödyntämään Boråsissa kehittämistyökaluna, jonka avulla saadaan maahanmuuttajataustaiset asukkaat paremmin integroitua ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Kaupunki havaitsi testausvaiheen jälkeen menetelmän soveltuvuuden laajemminkin kaupunkikehittämisen työkaluksi Boråsissa. Poikkisektoraaalisen työryhmän kautta yhteistyö eri sektoreiden välillä on lisääntynyt ja menetelmä on sitä kautta tullut tutuksi muilla sektoreilla. Tämä on lisännyt kunkin sektorin toiminnan tehokkuutta, mistä syystä kehittämistyölle on hyvin laaja tuki kunnassa. Prosessin myötä myös kulttuurisektorin rooli osana kaupunkikehittämistä on muuttunut Boråsissa. Nykyisin kulttuurisektori otetaan mukaan kehittämistyöhön jo heti kehittämisprosessin alkuvaiheessa. Kaupungin mielestä muutoksen myötä kaupunkisuunnittelussa korostuu aikaisempaa enemmän ihmisenäkökulma, kun aikaisemmin suunnittelun painopiste on ollut pääosin tekninen. Lisäksi tärkeänä onnistumisen näkökulmasta pidettiin sitä, että kehittämistyössä on onnistuttu sitouttamaan asukkaat mukaan alueensa kehittämiseen erilaisten osallistavien kyselyiden, haastattelujen ja muiden aktiviteettien avulla. Osallistavia työpajoja on järjestetty asukkaiden tapaamistiloissa ja esimerkiksi Norrbyn perhekeskuksessa, jotta myös esimerkiksi ei-aktiivisten asukkaiden ja syrjäytymisvaarassa olevien ääni saadaan kuuluviin. Samoin koulut on sitoutettu mukaan kehittämiseen, sillä sitä kautta saadaan osallistettua mukaan lapset sekä laaja määrä perheitä.

Borås ei ole menetelmän testauksen aikana toteuttanut kehittämistoimintaan liittyvää vaikutusten arviointia kuten sosiaalisten, taloudellisten tai kulttuuristen vaikutusten arviointia. Kaupunki arvioi kuitenkin kehittämistyön edetessä vaikutuksia seurattavan jatkossa tarkemmin. Esimerkiksi kestävä kehityksen mukaiseen kaupunkikehittämiseen liittyvässä arviointi- ja seurantatyössä tullaan hyödyntämään erilaisia kestävä kehityksen mittareita.

Monissa Cultural Planning Laboratory -toimintaan osallistuneissa kunnissa Ruotsissa on ollut epäonnistumisen kokemuksia menetelmään liittyen. Osa kunnista on luopunut kokeilusta ja osassa kunnista toiminta on ollut selvästi arvioitua hitaampaa ja haastavampaa kuin etukäteen osattiin arvioida. Norrbyn kaupunginosa Boråsissa kuuluu kuitenkin ryhmään, jossa cultural planning -työ on ollut onnistunutta. Onnistumisen syynä pidetään erityisesti sitä, että kehittämistyölle on koko ajan ollut vahva poliittinen tuki kaupungissa.

Prosessin myötä Boråsin kunta tunnistaa, että haastavaa cultural planning -menetelmän soveltamisessa ovat pitkät kehittämisprosessit. Kehittämistoiminta on pitkäjänteistä työtä, jolloin kehittämistyön myötä syntyvät hyödyt näkyvät vasta pidemmän aikavälin tarkastelussa. Myös sitä pidetään haasteellisena, että menetelmän myötä esiin nousevien alueen kehittämistarpeiden toteutukseen tulee löytää aina rahallisia resursseja, jotta toimijoiden usko kehittämistyöhön säilyy. Mikäli toiminta ei tuota konkreettisia tuloksia, pettyvät asukkaat helposti kehittämistoimiin ja lakkaavat osallistumasta.

Työryhmä näki myös, että cultural planning -työhön olisi ollut hyvä sitouttaa suunniteltua laajempi toimijajoukko mukaan. Esimerkiksi yrittäjien mukanaolo partnerina kehittämistyössä arvioitiin jälkikäteen asiaksi, joka olisi ollut tarpeellinen prosessin alusta lähtien. Norrbyn asukkaiden lisäksi myös paikallisilta yrittäjiltä olisi tullut kysyä heidän tulevaisuuden toiveista kaupunginosan kehittämisen suhteen. Jonkin verran työryhmä tunnistikin tehneensä työtä yrittäjien osallistamisen edistämiseksi mukaan toimintaan, mutta yhteistyön aloitus oli kariutunut yrittäjien ajanpuutteeseen. Työryhmä arvioi, että yrittäjien suhtautuminen olisi todennäköisesti ollut positiivisempaa, mikäli kaupungilla olisi ollut käytössään oma budjetti yrittäjien kanssa tehtävän yhteistyön tuloksena syntyneiden ideoiden toteuttamistyöhön.

Työryhmän mukaan myös kaupungin sisäistä toimijajoukkoa olisi jälkikäteen arvioiden ollut tarpeellista laajentaa, tai ainakin tiedonvaihtoon ja keskusteluun kaupungin eri sektoreiden ja osastojen välillä olisi pitänyt panostaa enemmän. Nyt esimerkiksi menetelmän soveltamisen tuloksena syntyneessä kaupunginosan kehittämisstrategiassa tuodaan esiin kaupunkikehittämiseen liittyviä toimenpidesuunnitelmia, joiden toteuttamisen vastuuorganisaatioiksi on strategiaan kirjattu toimijoita, jotka eivät ole olleet mukana cultural planning -työssä.

Myös toimintamallin jalkauttaminen osaksi kaupunkikehittämistoimintaa vaatii työtä. Cultural planning -sanaa tulee toimijoiden mukaan ryhtyä tietoisesti käyttämään eri sektoreiden visioissa, strategioissa ja toimintasuunnitelmissa, jotta sitä jatkossakin aidosti käytetään kaupunkikehittämisen työkaluna. Termiä ei Boråsissa vielä käytetä esimerkiksi kunnan visiossa, mutta menetelmän perusajatus näkyy kehittämiseen liittyvissä asiakirjoissa. Esimerkiksi visiotyössä tullaan jatkossa painottamaan poliitikkojen ja asukkaiden välisen dialogin lisäämistä.

Tjörn

Tjörn on yksi Ruotsin suurimmista saarista, joka sijaitsee Ruotsin länsirannikolla lähellä Göteborgia. Tjörnin väkiluku vaihtelee merkittävästi eri vuodenaikoina. Talvella väkiluku on noin 15 000 asukasta ja kesällä jopa 45 000 asukasta. Tjörn lähti testaamaan menetelmää jo vuonna 2009, ennen Cultural Planning Laboratory -verkoston toiminnan alkua. Menetelmän avulla kunta halusi ryhtyä kehittämään aluetta suuntaan, joka houkuttelisi uusia asukkaita muuttamaan Tjörniin sekä houkuttelisi Tjörnin kesäasukkaita asumaan ja työskentelemään Tjörnissä läpi vuoden. Kehittämisen prosessin päämääränä oli ennen kaikkea asukasmäärän lisääminen. Kehittämisidea syntyi Tjörnissä kulttuurilautakunnan puheenjohtajan aloitteesta. Puheenjohtaja puhui cultural planning -menetelmän hyödyntämisen puolesta kaupungin muille poliitikoille, minkä tuloksena syntyi päätös ryhtyä kehittämään Tjörnin houkuttelevuutta asuinkuntana nimenomaan kyseisen menetelmän avulla.

Cultural planning -menetelmään perustuvaa kehittämistyötä varten kunta nimitti pienen työryhmän, joka koostui kulttuurisihteeristä, suunnitteluarkkitehdistä sekä prosessijohtajasta, jonka tehtävänä on tukea kunnan hallintoa kulttuurisiin näkökulmiin ja asukasdialogiin liittyvissä asioissa. Kolmihenkisen cultural planning -työryhmän lisäksi eri kehittämisprosesseissa on mukana myös muita hallinnonaloja kehittämiskohteesta ja -teemasta riippuen. Esimerkiksi kunta tekee yhteistyötä ruotsalaisen muotoilu- ja taidekorkeakoulun (Högskolan för design och konsthantverk) sekä taiteilijoiden kanssa. Cultural planning -työryhmän tukena toimii poliitikoista koottu ohjausryhmä.

Tjörnin kunta hyödynsi cultural planning -menetelmää siten, että menetelmän avulla asukkaat osallistettiin kunnassa tehtävään yhdyskuntasuunnitteluun. Menetelmän avulla kerättyä tietoa hyödynnettiin yleiskaavan teossa (Tjörns kommun 2014). Päämääränä oli kyetä aikaisempaa paremmin tunnistamaan kaupungin kulttuurisia resursseja sekä kehittämään niitä edelleen. Lisäksi haluttiin tunnistaa myös puutteita alueen kulttuurisissa resursseissa, jotta tunnistettuja

puutteita kyettäisiin vähentämään yhdyskuntasuunnittelun avulla. Asukkailta kysyttiin osallistavissa prosesseissa yksinkertaisia, kaupunkikehittämiseen liittyviä kysymyksiä:

- Mitä esittelisit vieraallesi Tjörnissä?
- Mistä olet erityisen ylpeä Tjörnissä?
- Mitä puutteita olet huomannut Tjörnissä olevan?
- Miltä toivot Tjörnin näyttävän vuonna 2025?

Cultural planning -prosessissa korostettiin kunnan asukkaiden osallistumista yhdyskuntasuunnitteluun. Kunta järjesti esimerkiksi lukuisia työpajoja kunnan eri kaupunginosien asukkaille. Näissä työpajoissa kuntalaiset määrittivät, mikä kunnassa on arvokasta, mitä puutteita he ovat asuinalueellaan havainneet ja millainen heidän mielestään on Tjörnin ”sielu”. Myös lapset osallistettiin mukaan kehittämiseen. Lapsia pyydettiin esimerkiksi piirtämään havaitsemistaan puutteista kunnassa. Asukkaiden ajatuksista ja ideoista koottiin kunnan ”asukasstrategia”, mitä on hyödynnetty kaupungin toimintaohjelman teossa. Kaupungin positiivisista seikoista, kehittämistarpeista ja tulevaisuuden toiveista toteutettiin kustakin kulttuurikartoitus. Tämän tiedon avulla oli mahdollista havaita, että ihmiset esimerkiksi arvostivat erityisesti merta ja luontoa, ja että kaupunkiin kaivattiin lisää pyöräteitä sekä asuntoja erityisesti vanhuksille ja nuorille.

Työryhmän päämääränä oli kutsua jokaiseen työpajaan mukaan aina myös kunnan poliitikkoja. Työryhmä katsoi tämän auttaneen paljon poliitikkojen työtä, sillä tällä tavoin poliitikot omin korvin kuulivat asukkaiden arjesta, arvostuksista ja tulevaisuuden toiveista. Poliitikot saivat näin esimerkiksi paremman käsityksen lasten ja vanhusten arjesta (kuva 4). Tämän perusteella jotkin poliitikot ovat esimerkiksi ryhtyneet kannattamaan uusien asuntojen rakentamista kuntaan, vaikka he ovat aiemmin vastustaneet kyseistä asiaa. Mikäli poliitikkoja ei olisi osallistettu asukkaiden kanssa tehtäviin prosesseihin, olisi asukkaiden kuuleminen jäänyt sen varaan, että poliitikot tutustuvat itsenäisesti huolella kaikkiin kirjallisiin, työpajojen tuloksista kertoviin raportteihin.

Kuva 4. Lasten ajatuksia ja toiveita Tjörnin kehittämiskohteista (Kuva: Kalliomäki).

Tjörnissä on hyödynnetty paljon myös kulttuuria ja taidetta kehittämisprosesseissa. Esimerkiksi kunnan identiteetin ja kulttuuriperinnön tunnistamiseksi kerättiin kuntalaisilta heidän itse tekemiään postikortteja. Postikorttien toteuttamiseksi kuntalaisille tarjottiin punaiseksi maalattuja, läpimitaltaan noin 5–15 cm kokoisia kiviä. Kuntalaisia pyydettiin sijoittamaan punainen kivi itselleen tärkeään kohtaan kunnassa ja ottamaan kyseisestä paikasta valokuva älypuhelimella (kuva 5). Kuva, paikkaan liittyvät koordinaatit sekä perustelu kohteen tärkeydestä lähetettiin tähän tarkoitukseen perustettuun kunnan nettisivuille perustettuun sähköiseen linkkiin. Tällä tavoin kunta keräsi tuhansia asukkaiden tekemiä postikortteja, joista saatiin kyselyaineistoa muun muassa alueen identiteetistä ja kulttuuriperinnöstä. Näistä kuntalaisten tekemistä postikorteista pidettiin myös näyttely.

Kuva 5. Tjörnin kulttuurisia resursseja ja erityispiirteitä kartoitettiin asukkaiden asettamien punaisten kivien avulla.

(Kuva: valokuva Tjörnin kuntatalolla cultural planning -näyttelyssä esitteillä olleesta teoksesta 2014).

Cultural planning -menetelmän avulla toteutettu työ on auttanut tjörnäläisen identiteetin löytämisessä, mikä auttaa kuntaa kehittämään alueesta houkuttelevamman potentiaalisille asukkaille sekä kesäasukkaille. Kunnan houkuttelevuus asuinalueena vähentää myös ihmisten poismuuttoa saarelta lähemmäksi suuria kaupunkeja ja työpaikkoja. Lisäksi tuloksien kautta on saatu kerättyä paljon tietoa alueen kehittämistarpeista. Tätä tietoa on hyödynnetty eri kaupunginosien, kuten Skärhamn ja Myggenäs in kehittämissuunnitelmien laadinnassa. Kehittämissuunnitelmat koskevat hyvin laajasti Tjörnin kulttuurista kehittämistä: lapsia ja nuoria, kaupunkikeskustaa ja palveluita, luontoa ja vapaa-aikaa, asumista, elinkeinoelämää ja turismia sekä liikennettä ja muita yhteyksiä. Laajan kulttuurin määritelmän hyödyntäminen on mahdollistanut sen, että menetelmää on kyetty käyttämään hyvin laajasti kaupunkisuunnittelun työkaluna.

Cultural planning -menetelmän avulla kerättyjä tuloksia on hyödynnetty Tjörnissä erityisesti yleiskaavoituksessa (Tjörns kommun 2013). Kaupunki on osallistavien menetelmien myötä saanut tärkeää tietoa esimerkiksi siitä, että Tjörnin tietyille asuinalueelle on nimenomaan runsaiden viheralueiden vuoksi muuttanut ihmisiä muilta paikkakunnilta. Tästä syystä nämä viheralueet pyritään säilyttämään ja uusia asuinalueita ei sijoiteta kaupungin ”keuhkoina” toimiville tärkeimmille viheralueille. Näin vältetään tuhoamista alueita, jotka ovat ihmisille ensiarvoisen tärkeitä seikkoja Tjörnissä esimerkiksi asumisen näkökulmasta. Kulttuurikartoituksen avulla kaavoituksesta vastaavat ymmärtävät, mitkä alueet ovat ihmisille tärkeitä ja joista he ovat ylpeitä. Esimerkiksi meren ja merinäköymän arvostusta on pyritty ottamaan huomioon kaavoituksessa siten, että meren lähelle kaavoitettavat uudet rakennukset eivät estä muiden asukkaiden näkymää merelle. Samoin ranta-alueiden toivottiin säilyvän julkisessa käytössä. Cultural planning -menetelmää onkin hyödynnetty kaavoituksessa asukaskuulemisen työvälineenä. Tämä on nopeuttanut kaupungin kehittämisprosesseja, sillä kun alusta lähtien on otettu asukkaiden arvostukset ja toiveet huomioon, on vältetty valitusprosesseilta, mikä nopeuttaa kaavoitusta ja maankäyttöön liittyvien suunnitelmien toteutusta sekä vähentää valitusriskejä.

Osallistavien menetelmien avulla saatua tietoa on hyödynnetty paitsi yleiskaavan teossa myös monessa muussa kehittämistoiminnassa. Kerättyä tietoa on hyödynnetty esimerkiksi liikenteen kehittämisessä (kuva 6) ja kaupunkilaisten yhteisten kokoontumistilojen luomisessa. Samoin Tjörn toteutti uuden kulttuuripoliittisen strategiansa vuosille 2014–2025 käyttämällä cultural planning -menetelmää lähtöpisteenään. Tässä yhteydessä kartoitettiin myös Tjörnin kulttuuriset resurssit ja järjestettiin näyttely asukkaiden kehittämisideoista kulttuuriin liittyen. Lähivuosien toiveena on kerätä kaikki cultural planning -mallin myötä syntynyt materiaali yhteiseen tietokantaan, jolloin kaikki kulttuuriin resursseihin liittyvä tieto on helposti saatavilla kunnan eri sektoreiden kehittämistyön tueksi.

Kuva 6. Taiteilijan suunnitelma jalankulun turvalliseksi ohjaamiseksi toteutettiin osana cultural planning -työtä.

(Kuva: valokuva Tjörnin kuntatalolla cultural planning -näyttelyssä esitteillä olleesta teoksesta 2014).

Tjörnissä ei ole toteutettu vaikuttavuusarviointeja cultural planning -toimintaan liittyen. Toimintaa on tehty vasta noin viiden vuoden ajan, mutta pidemmällä aikavälillä arvioidaan saatavan tietoa siitä, kuinka kehittämistyössä on onnistuttu. Pidemmällä aikavälillä on mahdollista esimerkiksi luoda alueelle uusia yrityksiä ja sitä kautta uusia työpaikkoja, mikä tukisi Tjörnin asukasmäärään kasvua. Esimerkiksi kestävässä turismissa nähdään olevan paljon potentiaalia, joka voi lisätä yrittäjyyttä kunnassa. Vuoden 2013 asukastilastoista tiedetään se, että kunnan väkimäärä nousi kahdella henkilöllä, mikä ei ole paljon. Toisaalta kehittämistoimet ovat saattaneet vaikuttaa siihen, että Tjörnistä ei ole muuttanut asukkaita pois esimerkiksi lähellä olevaan Göteborgin kaupunkiin lähemmäksi työpaikkoja ja kouluja. Tjörn on kyennyt olemaan niin houkutteleva asuinkunta, että kaupungista poismuuton sijaan asukkaat valitsevat pendelöinnin Tjörnin ja Göteborgin välillä.

Tjörnäläinen cultural planning -työryhmä näki, että menetelmää hyödyntävissä prosesseissa tulee olla selkeä päämäärä, jotta menetelmä soveltuu kehittämisen työkaluksi. Sitä hyödynnetään muun muassa syrjäytymisen ehkäisyssä, kaupunki uudistamisessa sekä esimerkiksi Tjörnin tapauksessa uusien kuntalaisten houkuttelemisessa alueelle.

Tjörnissä kriittisenä asiana malliin liittyen pidettiin sitä, että osallistavien prosessien jälkeen seuraa jotain konkreettisia tuloksia. Jotta kehittämissuunnitelmia on mahdollista toteuttaa, tulee kutakin kehittämiskohdetta varten olla varattuna budjetti. Mikäli osallistavien prosessien jälkeen ei seuraa konkreettisia kehittämistoimia, menetetään toimijoiden kiinnostus ja usko kehittämissuunnitelmaa kohtaan sammuu. Tällöin ryhdytään helposti kritisoimaan cultural planning -menetelmän soveltuvuutta kaupunkikehittämisen työvälineeksi. Osallistavia vaiheita tulisi aina seurata selkeät kehittämissuunnitelmat, joissa määritellään kehittämisen sisältö ja vastuutahot. Jatkuvuuden näkökulmasta riittävät resurssit kehittämistoimien toteuttamiseksi ovat siis välttämättömät. Tämä vaatiikin poliitikkojen tuen, jotta kaupungilla on varattuna riittävä budjetti määritettyjen toimenpiteiden toteuttamiseen. Rahallisiin resursseihin liittyvää ongelmaa lisää se, että usein cultural planning -prosessissa esiin nousevat kehittämistarpeet liittyvät jonkin muun sektorin kuin menetelmän vastuutahojen (Tjörnin tapauksessa kulttuurisektori ja kaavoitus) piiriin, mistä syystä tunnistettujen kehittämistarpeiden toteuttamiseksi ei muilla sektoreilla ole varattuna budjettia. Tätä ongelmaa on jonkin verran ratkaissut se, että työryhmälle on määritelty laaja poliitikoista muodostuva ohjausryhmä, sekä se, että tarpeen mukaan työryhmää laajennetaan kehittämissuunnitelman tarpeiden mukaan.

Poliittinen tuki on kriittinen cultural planning -toiminnan onnistumiselle. Laajan poliittisen tahtotilan myötä muut kaupungin sektorit ovat tietoisempia esiin nousevista kehittämistarpeista, ja rahoitusta kehittämistoimille on tällöin helpompi saada. Eri sektoreiden ja organisaatioiden välinen yhteistyö on cultural planning -toiminnassa tärkeää, mutta käytännössä yhteistyön jouhevuus ja riittävä tiedonvaihto riippuu valittavan usein siitä,

kuinka hyvin ihmiset entuudestaan tuntevat toisensa ja kuinka henkilökemiat toimivat. Parhaiten kehittäminen onkin Tjörnissä toiminut Skärhamnin kaupunginosan kohdalla, jonka kehittämisen vastuussa olevalle Stråket -työryhmälle on myönnetty vuosittainen 500 000 Ruotsin kruunun suuruinen budjetti. Näin välttyään esimerkiksi henkilökemioista tai budjetin vähydestä johtuvista kehittämisprosessien viivästymisistä. Lisäksi työryhmässä on pohdittu, että tulevaisuudessa joitakin kehittämissuunnitelmia voitaisiin mahdollisesti toteuttaa ulkopuolisella rahoituksella, esimerkiksi investointihankkeina ulkopuolisten partnereiden kanssa.

Tärkeänä asiana menetelmän toimivuuden tai toimimattomuuden kannalta nähtiin, että cultural planning -menetelmää varten tulee olla projektijohtaja tai työryhmä, joka pitkäjänteisesti edistää yhteistyössä tehtäviä kehittämishankkeita ja asukkaiden osallistamista. Tämä on välttämätöntä pitkissä kaupunkikehittämiseen liittyvissä prosesseissa, jotta toiminta olisi jatkuvaa ja konkreettisia hyötyjä saadaan yhteistyön myötä aikaiseksi. Lisäksi korkeakoulutuksen kehittäminen nousi haasteena esiin. Tällä hetkellä Ruotsissa esimerkiksi suunnittelutieteissä ja arkkitehtikoulutuksessa yliopisto-opetuksessa painotetaan kaupunkien fyysisistä suunnittelua. Cultural planning -menetelmän hyödyntämisestä syntyneen kokemuksen pohjalta olisi kuitenkin erittäin tärkeää, että korkeakouluissa suunnittelutieteiden opintosuunnitelmiin sisällytettäisiin myös kulttuuristen suunnittelumenetelmien hyödyntämiseen liittyviä opintokokonaisuuksia.

Kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen pitkä historia Englannissa

Seuraavissa kappaleissa esitetään Liverpoolin ja Bristolin kulttuurilähtöistä kaupunki-uudistusta, jolla on pitkä historia kyseisissä kaupungeissa. Vaikka tarpeet uudistukselle Liverpoolissa ja Bristolissa ovat olleet pääosin samanlaisia, on kaupungeissa tiettyjä eroavuuksia cultural planning -työn toteuttamisessa jo pelkästään historiallisista syistä johtuen. Pohjois-Englannin kaupungeissa kuten Liverpoolissa teollisen vallankumouksen myötä syntynyt teollisuus lisäsi merkittävästi taloudellista hyvinvointia. Tästä syystä julkishallinnolla oli paljon resursseja, joita käytettiin kaupungeissa myös kulttuuriin ja infrastruktuuriin. Eteläisemmässä Bristolissa taloudellinen tilanne oli heikompi, jolloin myös investoinnit kulttuuriin ja infrastruktuuriin olivat pienemmät. Bristolissa kaupunkikehittäminen on pääosin ollut riippuvainen yksittäisten, rohkeiden ihmisten kehittämisideoista ja niiden toteuttamisesta. Tämä näkyy kaupungin kehittämistoiminnassa myös nykyisin. Bristolissa kehittäminen muodostuu kokonaisuudesta, jossa suuri joukko yksilöitä ja organisaatioita tekee yhteistyötä. Sen sijaan Pohjois-Englannin kaupungeissa kuten Liverpoolissa kaupunkikehittämisessä on kaupungin politiikoilla ja poliittisella johdolla suurempi rooli.

Liverpool

Kulttuurilähtöinen kaupunkikehittäminen lähti liikkeelle Liverpoolissa jo 1980-luvulla. Taustalla tähän oli Liverpoolin laajat taloudelliset ja sosiaaliset vaikeudet. Kaupungin vaurastuminen lähti liikkeelle jo 1700-luvulla voimakkaan satamaliikenteen myötä, mitä teollistuminen edelleen lisäsi. Kaupunki kasvoi hyvin voimakkaasti aina 1930-luvulle asti, sillä Liverpoolin sataman rooli oli aikanaan hyvin merkittävä maailmankaupassa. Myöhemmin satama ja perinteinen teollisuus ajautuivat taantumaan ja konanttiteknikan kehitys hiljensi sataman. Tästä syystä 1980-luvun alkupuolella Liverpool kärsi taloudellisista ja sosiaalisista vaikeuksista. Esimerkiksi työttömyys oli tuolloin Britannian korkeimpia ja kaupungin väkiluku väheni puolella.

Näin ollen kaupungissa lähdettiin tietoisien strategian avulla toteuttamaan kaupunki-uudistusta. Jo 1980-luvulla kulttuuri ja taide linkitettiin vahvasti osaksi kaupunki-uudistusstrategiaa (kuva 7). Kulttuurilähtöisyyteen perustuva kaupunki-uudistaminen alkoi tuottaa tulosta 1990-luvulla,

jolloin kaupungin talous alkoi elpyä. Vuodesta 2001 lähtien myös kaupungin väkiluku on lähtenyt jälleen kasvuun. Liverpoolilla on monen vuosikymmenen historia kulttuurilähtöisten menetelmien soveltamisesta kaupunki uudistamisessa. Kehitystyö linkittyi Liverpoolissa aikajaksolla 2002–2008 pitkälti Euroopan Kulttuuripääkaupunki -hankkeen suunnitteluun ja toteutukseen. Tärkeänä partnerina kehittämistyössä oli mukana Comedia niminen ajatuspaja. Comedian perustaja Charles Landry on cultural planning -menetelmän asiantuntija, joka on tutkinut paljon kulttuurista kaupunkikehittämistä.

Kuva 7. The Beatles -yhtyeen musiikki on merkittävä osa Liverpoolin kulttuuriperintöä (Lähde: The Beatles Story Museum, <http://www.beatlesstory.com/>).

Liverpoolissa kulttuuripääkaupunkivuodella oli kolme kaupunki uudistukseen liittyvää painopistettä. Yhtenä päämääränä kaupungilla oli talouskasvu ja kaupunki-imagon parantaminen. Toisena päämääränä olivat sosiaaliset arvot, johon liittyen organisoitiin esimerkiksi *Year of Education* ja *Year of Health and Wellbeing*. Tähän sosiaaliseen teemaan liittyy tärkeänä osana myös asukkaiden osallistaminen ja integroiminen mukaan kulttuurivuoden kehittämistyöhön. Esimerkiksi jokainen koululainen Liverpoolissa osallistui noin kahteen tai kolmeen kehittämisprojektiin tuona aikana. Kolmantena päämääränä oli "cultural excellence", jossa korostettiin taiteen laadukkuutta niin kansainvälisin kuin paikallisin elementein toteutettuna. Nämä kolme teemaa linkittyivät kehittämisprosesseissa keskenään. Esimerkiksi taiteilijoita hyödynnettiin yritettäessä vähentää paikallisesti nuorten sosiaalisia ja terveyteen liittyviä ongelmia kuten koulukiusaamista, mielenterveysongelmia sekä painonhallintaan ja anoreksiaan liittyviä ongelmia. Myös nuorten autovarkauksien vähentämisessä hyödynnettiin taidetta. Kaupunki palkkasi käsikirjoittajan tekemään 13–14 -vuotiaille pojille suunnatun näytelmän autovarkauksesta ja sen myötä syntyneestä vakavasta autokolarista. Näytelmää esitettiin ensin kouluissa, jonka jälkeen siitä tehtiin DVD, jonka esittäminen sisällytettiin opetussuunnitelmaan. Tämä autovarkauksien vähentämiseen liittyvä kampanja maksoi suhteellisen vähän, noin 40000–50000 Englannin puntaa, ja sen vaikuttavuuden varkauksien ja liikenneonnettomuuksien ehkäisemiseksi arvioitiin olevan paljon suurempi, kuin mitä perinteisillä poliisien järjestämällä vastaavilla kampanjoilla olisi saavutettu.

Vuosien 2002–2008 Euroopan Kulttuuripääkaupunki -hankkeen jälkeen resurssit cultural planning -toimintaan ovat olleet vähäisemmät Liverpoolissa, mistä syystä kehittämisprojekteja on nykyisin vähemmän ja niiden tavoitteita mietitään strategisemmin. Kulttuuripääkaupunkivuonna hyväksi koettuja cultural planning -menetelmään linkittyviä kaupunki-kehitysmalleja hyödynnetään Liverpoolissa jatkossakin; esimerkiksi taiteilijat ja terveysala tekevät edelleen vastaavaa yhteistyötä. Resurssit tähän ovat kuitenkin nykyisin pienemmät, mutta hyvin pienilläkin resursseilla on saatu paljon aikaan.

Euroopan Kulttuuripääkaupunkivuoden jälkeen kulttuurilähtöistä kaupunki uudistamista on kaupungissa toteuttanut Liverpoolin kaupungin johdon kulttuuripalvelut – Culture Liverpool

(Culture Liverpool 2014). Culture Liverpoolin toiminnan ydinajatuksena on käyttää kulttuuria kaupunki uudistuksen muutosvoimana koko kaupungissa. Culture Liverpoolin toiminta on hyvin laaja-alaista. Sen vastuualueena on olla mukana kaupungin kehittämistoiminnassa toteuttamalla erilaisia tapahtumia, rakentamalla kaupungin kulttuurista infrastruktuuria, toteuttamalla asukkaiden osallistamista kaupungissa sekä hankkimalla kehittämistoiminnalle sponsoreita ja muita tulonlähteitä. Toiminnan myötä on kaupunkiin syntynyt muun muassa Liverpoolin risteilyterminaali sekä filmauspalveluja tarjoava Liverpool Film Office. Culture Liverpool käyttää kaupunkikehitysmenelmästäan termiä *culture-led urban regeneration* eli kulttuurilähtöinen kaupunki uudistaminen. Liverpoolissa yhtä lailla tällä termillä kuin cultural planningilla tarkoitetaan paikallisen kulttuurin hyödyntämistä kaupunkikehityksessä pysyviin vaikutuksiin tähtäävällä tavalla kaupunkilaisten, kaupungin yritysten ja kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä korostaen.

Kulttuuripääkaupunkivuoden myötä perustettiin Liverpool Arts Regeneration Consortium LARC, joka perustuu seitsemän Liverpoolin tärkeimmän kulttuuriorganisaation partneruuteen. Tämän konsortion perustaminen on helpottanut kehittämissyhteistyötä, sillä kyseisellä verkostolla on kollektiivinen kiinnostus olla mukana kaupunkikehittämisessä, eikä kaupungin näin ollen tarvitse lähteä neuvottelemaan kunkin organisaation kanssa erikseen uusista kehittämissprosesseista. LARC:illa ja kaupungilla on säännöllisin väliajoin yhteisiä tapaamisia. Muiden partnereiden osalta työ on vielä hyvin sirpaleista. Partnerit valitaan kussakin tapauksessa erikseen aina kehittämisteemasta riippuen. Yhteistyöpartnereita ovat olleet esimerkiksi Arts Council England, Region Local Enterprise Partnership, Creative Organisations of Liverpool (COoL), jalkapalloklubit, kaupalliset toimijat kuten Liverpool One, pienet kulttuuri- ja taideorganisaatiot, muotoilijat, yliopisto sekä muut koulut.

Kulttuuripääkaupunkivuosi auttoi kasvattamaan kaupungin ja partnerien välisiä suhteita. Yhteinen kokemus kulttuuripääkaupunkivuodesta on auttanut partnereita ymmärtämään kaupungin näkemystä kehittämisen suunnasta ja yhteistyöstä on tullut aiempaa mutkattomampaa. Kulttuurisektorin rooli on vuosien saatossa muuttunut siten, että nykyisin asukkaiden ja partnereiden rooli kulttuurituotannossa ja kaupunkikehittämisessä on kasvanut merkittäväksi. Selkeä kuntalaisten rooli kaupunkikehittämisessä ei ole kovin tyypillistä muissa kaupungeissa Englannissa. Kulttuurisektori onkin jonkin verran kritisoinut tätä cultural planning -menetelmään liittyvää kehitystyötä. Kriittisesti menetelmään suhtautuvien mukaan suurilla, julkisilla taideorganisaatioilla tulisi olla päärooli kehittämistyössä, eikä niinkään kaupungin asukkailla ja paikallisilla yksityisillä taiteilijoilla.

Kaupungilla on pitkä historia takanaan cultural planning -menetelmään perustuvassa kaupunki-kehittämisessä. Tästä huolimatta Euroopan kulttuuripääkaupungin merkitys kaupunki- uudistamisessa oli erittäin suuri. Se myös työllisti paljon väkeä kaupungilla. Vuonna 2002 kulttuuripääkaupunkivuoden suunnittelun alkaessa kulttuuritapahtumia suunnitteli kaksi henkilöä ja vuonna 2008 kulttuuripääkaupunkivuonna kaupungin kulttuuritiimiin kuului yli sata henkilöä. Nykyisin kulttuuritiimissä työskentelee noin 15–20 henkilöä, mutta työ on hyvin toisenlaista, sillä muilla partnereilla on nykyisin suuri rooli kaupungin kehittämistyössä.

Kulttuurilähtöinen kaupunki uudistaminen on tuonut kaupungille valtaisia hyötyjä. Viime vuosina alueen talouskasvu on ollut nopeampaa kuin Britanniassa keskimäärin. Hyödyt ovat nähtävissä myös kehittämistoiminnan taloudellisissa vaikutuksissa. Esimerkiksi vuonna 2002 Liverpoolissa oli 2000 hotellia ja nykyisin hotelleja on 8000. Tämän taustalla on paljolti talouden kasvu. Erityisesti turismi on kasvanut kulttuuria korostavien kehittämishankkeiden myötä. Myös paljon erilaisia infrastruktuurihankkeita on toteutettu kaupunki uudistamisessa.

Kaupungin mielestä kulttuuriin liittyvien investointien taloudellisten vaikutusten seuraaminen on tärkeä seikka, vaikkakin esimerkiksi taidesektorilla jotkin toimijat eivät tunnista arvioinnin tärkeyttä. Kaupungin mielestä vaikuttavuuden arvioinnin tulisi olla keskiössä, sillä kyse on

verovaroin kerätystä julkisesta rahasta. Rahoitustilanne Englannissa on tiukka, mistä syystä täytyy kyetä osoittamaan, että kulttuuriin kannattaa sijoittaa. Tällä hetkellä rahoitus on niin kilpailtua, että rahoittajat valitsevat rahoitettaviksi vain projekteja, joiden vaikuttavuus kyetään osoittamaan. "Kulttuuri tekee hyvää itsessään" ei enää riitä argumentiksi. Vaikuttavuuden arviointia ryhdyttiin Liverpoolissa toteuttamaan vuodesta 2002 lähtien, jolloin tehtiin esitys Liverpoolista Euroopan Kulttuuripääkaupunkina. Taloudellisia sekä kaupunki-imagoon ja medianäkyvyyteen liittyviä indikaattoreita opittiin arvioimaan kulttuuripääkaupunkiprosessin myötä. Esimerkiksi medianäkyvydessä tapahtui selkeä muutos 2000-luvun aikana (Garcia ym. 2010). 1990-luvun lopussa ja vielä 2000-luvun alussa medianäkyvyys Liverpooliin liittyen oli hyvin negatiivisävytteistä. Liverpoolista kertovat uutiset ja artikkelit kertoivat pääosin köyhyydestä, rikollisuudesta ja muista sosiaalisista ongelmista. Nykyään uutiset ovat positiivisävytteisiä liittyen pääosin Liverpoolin kulttuurisiin matkailunähtävyyksiin ja erilaisiin tapahtumiin.

Kuva 8. Jättiläisnuket valloittivat Liverpoolin kadut Titanicin uppoamisen 100-vuotispäivänä.

Lähde: BBC. Sea Odyssey giants capture Liverpool's heart,

<http://www.bbc.com/news/uk-england-merseyside-17806029>.

Nykyään tehdään kehittämistyötä myös muuhun kuin taloudellisen vaikuttavuuden arviointiin liittyen, esimerkiksi terveyteen liittyvästä vaikuttavuuden arvioinnista. Kehittämishankkeissa työskentelevät eivät itse tee vaikuttavuuden arviointia ja siihen liittyvää kehittämistyötä, vaan selvitys pyydetään yleensä yliopistoilta tai muilta tutkimusorganisaatioilta. Vaikuttavuuden arviointiin käytetään sekä määrällisiä että laadullisia indikaattoreita. Esimerkiksi liikenteen kehittämistyössä kyetään laskemaan tietty hinta sille, mitä yhteiskunnalle tulee maksamaan liikennesuorituksen aiheuttama liikenteen pysähtyminen viideksi minuutiksi. Vaikuttavuuden arvioinnin lisäksi on tärkeä viestittää havaituista positiivisista vaikutuksista, jotta niin poliitikot kuin kuntalaiset saavat kollektiivisen käsityksen kaupunki uudistamiseen liittyvien kehittämissuunnitelmien positiivisista tuloksista.

Kulttuurilähtöisissä kaupunki uudistusprosesseissa on mukana paljon toimijoita, joiden toimintaa kaupungin tulee johtaa. Esimerkiksi yhteistyötä tehdään lukuisten pienten, keski-suurten ja suurten taideorganisaatioiden kanssa. Kaupungin roolina on monesti enemmänkin tukea eri toimijoiden yhteistyötä, määrittää toiminnalle yhteinen päämäärä ja antaa toimintaan resursseja, eikä niinkään sanella esimerkiksi taideorganisaatioiden työn sisältöä. Tällaisen roolin omaksuminen on haastavaa.

Liverpool saa ulkoista rahoitusta muun muassa ministeriöstä, Arts Councililta ja esimerkiksi veikkausvoittovaroista. Tämä rahoitus on kuitenkin merkittävästi vähentynyt kulttuuripääkaupunkivuoden jälkeen ja ulkopuolisen rahoituksen saaminen on nykyisin haastavaa. Julkista rahoitusta kiristetään ja samanaikaisesti on havaittavissa trendi suuntaan, jossa yksityisen rahoituksen saaminen kaupunki uudistukseen liittyvää toimintaa varten on hankaloitunut. Iso-Britannian taloudellinen tilanne on haastava ja lahjoitusten vero-

vähennykseen on tullut muutoksia. Suurin osa rahoituksesta kohdistuu nykyisin Lontooseen. Eräs lisääntynyt työ kaupunkikehittämiskentällä onkin kaupallisen investointirahoituksen ja sponsoroinnin hakeminen.

Resurssien vähetessä kehittämisprojekteja on nykyisin vähemmän ja niiden tavoitteita joudutaan miettimään yhä tarkemmin. Aikaisemmin kaupungin toimintaa ohjasi kaupungin visio ja strategia, jotka pyrkivät miellyttämään kaikkia osapuolia. Tästä syystä kehittämistyötä kuvailtiin hyvin yleisellä tasolla. Visiotyön sijaan on nykyisin siirrytty tekemään konkreettisia toimintasuunnitelmia siitä, mitkä asiat ovat tulevana vuosina kehittämisen kohteina. Liverpoolin kaupunkikehittämisessä ja johtamisessa näkyy merkittävä muutos siinä, että aikaisemmin kaupungin hallinnossa työaika käytettiin melko paljon visio- ja strategiadokumenttien tuottamiseen. Tästä ollaan nykyisin luovuttu ja kehittämisessä korostetaan toimintasuunnitelmien tekemistä ja konkreettisten toimenpiteiden nopeaa toteutusta. Pormestari on lähinnä hyvin yleisellä tasolla määrittänyt kaupungin visioksi talouden ja koulutuksen kehittämisen (Liverpool City Council 2013). Ylipäätään kaupunkikehittämistyötä on nykyisin helpottanut se, että kaupunkia johtaa poliittisen johtajan sijaan vaalein valittu pormestari. Kaupunkilaiset ovat äänestämällä valinneet pormestarin suoraan ja näin ollen pormestarin on helpompi saada visiolleen ja kehittämissääntönsä kaupunkilaisten yleinen hyväksyntä. Esimerkiksi vaikeina taloudellisina aikoina monet kaupungit ovat vähentäneet kulttuurimäärärahoja. Sen sijaan Liverpoolissa on kollektiivinen hyväksyntä sille, että määrärahoja ei juurikaan vähennetä. Aukkaat ymmärtävät, että kulttuuri toimii ikään kuin kaupungin selviytymisstrategiana, mistä syystä siihen halutaan panostaa.

Bristol

Kulttuurilähtöinen kaupunkikehittäminen lähti Bristolissa liikkeelle 1990-luvun alussa. Kaupunki kärsi 1970-luvulta lähtien lamasta sen jälkeen, kun keskustassa sijaitseva telakka-alue suljettiin. Lama johti myös tehtaiden sulkemiseen. Kaupunki kärsi huonosta imagosta. Sitä leimasivat sosiaaliset ongelmat kuten köyhyys, kodittomuus ja syrjäytyminen. 1990-luvulla havahduttiin siihen, että kaupungilla olisi paljon enemmän potentiaalia. Erityisesti liike-elämä oli sitä mieltä, että uudenlaista kehittämistä tarvittiin. Tästä syystä Bristolin kaupunginjohto, Bristolin kauppakamari Business West sekä Arts Council päättivät ryhtyä kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen partnereiksi. He perustivat toimintaa varten itsenäisen ulkopuolisen organisaation – Bristol Cultural Development Partnership, BCDP:n. Jokainen partneri rahoittaa osaltaan BCDP:n toimintaa. Partnerirahoituksen lisäksi BCDP:n tehtävänä on hankkia rahoitusta myös muilta rahoittajilta. BCDP:ssa työskentelee jatkuvasti muutama vakituinen ihminen ja sen toiminta on hyvin kustannustehokasta. BCDP:llä ei ole esimerkiksi omaa toimistoa, sillä resursseja ei haluta kulutettavan tilakustannuksiin. Organisaatio palkkaa tuekseen lisätyövoimaa määräaikaaisesti silloin, kun suuri projekti sitä vaatii. Organisoitintapa eroaa merkittävästi siitä, miten kulttuurilähtöinen kaupunkikehittäminen on tyypillisesti organisoitunut kaupungeissa. Tyypillisesti kehittämisestä vastaava ryhmä sijoittuu suoraan kaupungin johdon alle ja toimintoja tukemaan perustetaan poikkihallinnollinen ohjausryhmä.

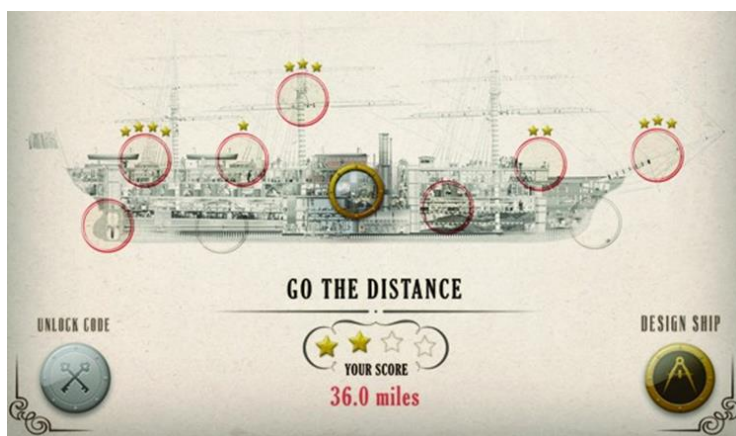
BCDP:n kaikessa toiminnassa hyödynnetään tietoa kaupungin kulttuurisista resursseista, oli kyse sitten paikallisen asuinalueen suunnittelusta tai kaupunkikehittämisen päätöksenteon tueksi tarvittavasta tiedosta. Cultural planning -toimintamallin avulla pyritään löytämään kussakin tapauksessa kaupungin potentiaali. BCDP:n tehtävänä on edistää ja kehittää kaupunkia siten, että se yhdistää eri sektoreiden osaamista yhteistyön avulla, jolloin uudenlaisen yhdistämisen ja yhteistyön kautta saavutetaan hyötyä kaupunkikehittämisessä. Hyvin tyypillisesti kaupunkisuunnittelijat, kulttuurilautakunta, taiteilijat, tiede, talouselämä ja järjestösektori työskentelevät siiloissa. Tämän siilomentaliteetin poistamiseksi haluttiin itsenäisen BCDP:n perustamisen myötä lisätä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Toisena BCDP:n tehtävänä on resursoida kehittämistä esimerkiksi neuvottelemalla rahoituksesta eri rahoittajien kanssa. Muista kaupungeista poikkeavaa toimintamallia pidetäänkin tehokkaana, sillä näin on

olemassa itsenäinen elin, joka tietoisesti edistää kulttuurilähtöistä kaupunkikehittämistoimintaa sekä synnyttää uusia alliansseja.

Kumppanuudet eivät BCDP:n perustamisen aikaan olleet Bristolissa mitenkään ainutlaatuisia, vaan kaupunkikehittämistä toteutettiin tuolloin muutenkin niiden avulla; esimerkkeinä Partnership on Economic Development sekä Partnership on Housing. Ajatus siitä, että Bristol tarvitsee itsenäisen organisaation kulttuurilähtöiseen kaupunkikehittämiseen, tuli konsultti Peter Boydenilta. Työssään Peter Boyden kartoitti Bristolin kulttuurisia resursseja ja tunnisti kulttuuriin liittyviä kehittämismahdollisuuksia. Tätä ajatusta kulttuurin merkityksestä talouden ja hyvinvoinnin kasvattajana sekä kehittämistyötä varten tarvittavasta itsenäisestä kehittäjäorganisaatiosta lähti ajamaan Bristolin kauppakamarin johtaja sekä muutama muu yksityisen sektorin liikemies.

BCDP on itsenäinen määrittäen itse omat kehittämispäämääränsä. Päämäärissä korostuvat pysyvästi tietyt seikat. Ensinnäkin organisaation päämääränä on saada muut inspiroitumaan kulttuuristen elementtien hyödyntämisestä omassa toiminnassaan ja kehittämistyössä. BCDP:n roolina on partnerien väliseen yhteistyöhön perustuvan kehittämistoiminnan organisointi, johtaminen, rahoituksen hankkiminen, markkinointi ja seuranta. Näin toimijat voivat keskittyä puhtaasti kehittämistyöhön. Toiseksi, kehittämissuunnitelmiin sitoutetaan aina laaja joukko organisaatioita, ryhmiä ja yksilöitä tekemään töitä yhteisen päämäärän eteen. Julkisen sektorin lisäksi mukana on tyypillisesti yksityisen sektorin sekä järjestöjen edustajia. Kolmanneksi, tärkeää kehittämistyössä on ollut toteuttaa kehittämistoimintaa mahdollisimman ketterästi byrokratiaa välttämällä; eli kerättyä rahoitusta kehittämissuunnitelmiin ei suunnata niinkään BCDP:n palkkoihin ja hallintoon, vaan ne suunnataan organisaatioille ja yksilöille, jotka toteuttavat kehittämistoimintaa. Neljäntenä seikkana osana organisaation työtä on jatkuvasti pitää huolta siitä, että kaikessa kehittämistyössä korostetaan paikallisia kulttuurisia resursseja.

Koska kulttuuriset resurssit ovat tärkeitä cultural planning -menetelmään perustuvassa kehittämistyössä, korostuu Bristolin kehittämissuunnitelmissa erityisesti kaupungin historia ja tiede. Esimerkiksi Magna Carta, Iso-Britannian peruskirja, kirjoitettiin Bristolissa 800 vuotta sitten. Kaupungilla on ollut tärkeä rooli ensimmäisessä maailmansodassa. Bristolilainen insinööri Brunel oli 200 vuotta sitten elänyt merkittävä keksijä, joka kehitti höyrylaivoja (kuva 9), rautateitä, riippusilloja ja satamia. Näistä syistä historia, tiede ja erityisesti erilaiset teknologiat ja digitaaliseen mediaan liittyvät kehittämissuunnitelmat ovat nykyisin hyvin tyypillistä kaupunkikehittämistä Bristolissa ja paikalliset yliopistot ovat tärkeitä partnereita toiminnassa. On erittäin tärkeää hyödyntää kaupungin omia kulttuurisia resursseja, sillä näitä resursseja hyödyntäessä luodaan ongelmakohtien ratkaisemiseksi malleja, jotka toimivat juuri omassa kaupungissa. Monesti ratkaisuja kopioidaan suoraan toisten kaupunkien kehittämismalleista ottamatta huomioon kaupungin omaa identiteettiä ja vahvuuksia.

Kuva 9. Kuvassa Full Steam Ahead -verkkopeli, joka on juonellisesti linkitetty bristolilaisen insinöörin Isambard Kingdom Brunelin suunnittelemaan SS Great Britain valtameriristeilijään (Lähde: Brunel's ss Great Britain, <http://www.ssgreatbritain.org/full-steam-ahead/>)

Erityisesti kehittämisen päämääränä Bristolissa on ollut kaupunkikeskustan ja sataman kehittäminen. Keskusta-alueen kehittäminen oli Bristolissa tärkeää, sillä 1970-luvulla suljettu telakka-alue sijaitsi aivan kaupungin keskustassa. Näin ollen laman myötä aiheutunut telakkatoiminnan loppuminen näkyi konkreettisesti myös keskusta-alueen näivettymisenä. Telakka-alueen ja keskustan kaupunkiuudistaminen muodostuivatkin tärkeimmiksi ensimmäisiksi kehittämiskohteiksi, johon cultural planning -menetelmää hyödynnettiin kaupungissa. Keskusta-aluetta on kehitetty esimerkiksi järjestämällä alueella erilaisia tapahtumia sekä uudistamalla kaupungin fyysistä infrastruktuuria luomalla alueelle uusia, kulttuuriin ja vapaa-aikaan liittyviä paikkoja, jotka houkuttavat ihmiset takaisin keskustaan (kuva 10).

Kuva 10. Watershedin alueesta on sen uudistamisen jälkeen muodostunut suosittu kohtaamispaikka ja kulttuuritoiminnan keskus Bristolissa (Kuvat: Kalliomäki).

Keskusta-alueen kehittämisen lisäksi kulttuuria on hyödynnetty esimerkiksi kehitettäessä Legible City -teemaan liittyen ihmisten arjen liikkumista kaupungissa (Kelly 2001). Legible Cityn päämääränä oli kehittää liikkumista kaupungissa parantamalla teiden viitoitusta, kaupungin palvelukarttoja sekä julkisen liikenteen käyttöä siten, että kehittämistyössä hyödynnetään kaupungin omaa identiteettiä (kuva 11). Legible City kehittämistyössä yhdistettiin monien eri toimijoiden osaamista: liikennesuunnittelua, kulttuuria, muotoiluosaamista, turismin kehittämistä ja paikan luomista (placemaking).

Kuva 11. Kaupungin tieviitoituksen ja palvelukarttojen uusiminen osana keskusta-alueen kehittämistä (Lähde: Kelly 2001).

Yksittäisten kaupunkikehittämisprojektien lisäksi Bristolissa on jo kymmenen vuoden ajan toteutettu kehittämisprojektia nimeltä Festival of Ideas. Siinä toteutetaan joka vuosi joitakin Bristolissa syntyneitä uusia ideoita. Vuotuisten projektien teemoja ovat esimerkiksi Festival of Politics, Festival of Health, Festival of the Future City sekä Festival of Economics. Idea Festival of Ideas -tyyppisestä kaupunkikehittämisprosessista lähti liikkeelle, kun Bristol päätti hakea Euroopan Kulttuuripääkaupunki 2008 -statusta. Tuolloin Liverpool tuli lopulta valituksi, mutta kulttuuripääkaupunkivuotta varten toteutettua laajaa keskustelua ja ideointia Bristolin

tulevasta kehittämisestä kyettiin hyödyntämään merkittävästi tulevissa kaupunkikehittämissankkeissa.

Viime vuosina tulevaisuuden kaupunkiin liittyvät teemat kuten kestävä kehitys, resilienssi ja vauraus ovat korostuneet Bristolin kaupunkikehittämisessä. Erityisesti kestävään kehitykseen liittyen toiminta on ollut laajaa. Kestävässä kaupunkikehittämisessä päämääränä on ollut synnyttää vähähiilisyysperustuvaa kaupunkia, jossa kaikkien asukkaiden on hyvä elää. Tämä toiminta perustuu nykyisin jo yli 500 partnerin yhteistyöhön ja yhteistyö on tuottanut merkittävää tulosta. Euroopan Komissio onkin myöntänyt Bristolille European Green Capital 2015 -palkinnon.

Myös Bristol tekee Liverpoolin tapaan vaikuttavuuden arviointia kehittämistyöstään. Alkuvuosina kulttuurilähtöisten kehittämisprojektien sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia vaikutuksia arvioitiin selvästi enemmän, mutta sen määrää vähennettiin, sillä käytettyjä menetelmiä kohtaan syntyi kritiikkiä. Osittain väheneminen johtui myös siitä syystä, että kiinnostus vaikuttavuuden arviointiin laski. Joka tapauksessa edelleen jokaisen kehittämisprojektin kohdalla toteutetaan sisäinen arviointi siitä, mitä asioita projektin myötä saavutettiin, sekä toteutetaan esimerkiksi kyselyitä vaikutuksiin liittyen. Taas viime vuosina vaikuttavuuden arviointi on noussut tärkeämpään rooliin. Syynä tähän on resurssien vähyys. Ensinnäkin taloudelliset partnerit vaativat vaikuttavuuden arviointia tehtäväksi, jotta he pystyvät arvioimaan investointien kannattavuutta. Toisaalta BCDP tekee vaikuttavuuden arviointia myös siitä syystä, että kaupungille ja kaupunkilaisille kyetään todentamaan se, että kehittämistyö on hyödyllistä ja kannattavaa. Näin varmistetaan toiminnan jatkuvuus sekä ihmisten motivoituminen mukaan kehittämisprojekteihin. Nykyisin kuitenkin panostetaan kvantitatiivisten mittareiden lisäksi laadullisiin mittareihin sekä hyödynnetään tarinoita kertomaan onnistumisen kokemuksista kehittämisprojekteissa. Esimerkiksi tarinoiden avulla viestitään sitä, miten Bristol on muuttunut paremmaksi alueeksi työskennellä ja asua sen sijaan, että kerrotaan puhtaasti numeerisia arvoja uusien työpaikkojen lukumääristä. Tarinoiden avulla on myös helpompi kuvata kaupungin asukkaille toiminnan onnistumisista kuin puhtaasti numeerisen tilastotiedon avulla. Toisaalta vaikuttavuuden arviointi on myös suuri kustannuserä kehittämissankkeelle, sillä sitä tyypillisesti tekee paikallinen yliopisto. Kunkin kehittämisprojektin kohdalla täytyykin aina arvioida, kuinka paljon vaikuttavuuden arviointia tehdään kyseisessä projektissa. Esimerkiksi European Green Capital -vuoden kohdalla kestävä kehityksen mittareita tullaan seuraamaan Bristolissa tiiviisti.

Uudenlaiseen, kumppanuuteen ja kulttuurilähtöisyyteen perustuvaan kaupunkikehittämiseen liittyvä työ on pitkällä aikavälillä synnyttänyt lukuisia positiivisia vaikutuksia Bristolissa (Kelly & Kelly 2002). Kehittämissankkioon osallistuu nykyisin hyvin laaja joukko toimijoita. Toiminnan avulla on ollut mahdollista löytää täysin uudenlaisia ratkaisuja hyvin moninaisiin ongelmiin. Työ on myös auttanut luomaan kaupungille uudenlaista visiota, kasvattanut kaupungissa pitkän aikavälin ajattelua ja rakentanut paikallista luottamusta kehittämissankkioon. Lisäksi sen avulla on kyetty lisäämään investointeja alueelle. Kaikki tämä reilun kahdenkymmenen vuoden aikana toteutettu kulttuuriin perustuva kaupunkikehittäminen on muuttanut Bristolin profiilia kaupunkina merkittävästi. Kaupunki on kyennyt hyödyntämään kehittämistoiminnassaan teemoja kuten verkostotaloutta, elämystaloutta sekä luovaa kaupunkikehittämistä. Kansallisesti ja kansainvälisesti kaupunkia pidetään nykyisin houkuttavana alueena. Kaupunki tunnetaan tänä päivänä paikkana, jossa tapahtuu koko ajan jotakin kiinnostavaa. Tunnistamalla kaupungin ainutlaatuisen luonteen – Bristolin DNA:n, on kehittämissankkiossa sekä kehittämiskatkaisuisissa ollut mahdollista tehdä ainutlaatuisia, Bristolin kaupungille parhaiten sopivia ratkaisuja.

Kaupunki on kasvanut paljon vuosien aikana. Kaupungin talouskasvu ja imagon parantuminen on houkuttellut alueelle paljon asukkaita, yrityksiä, opiskelijoita sekä vierailijoita. Esimerkiksi opiskelupaikkakunnalta valmistumisen jälkeen poismuuttaneiden opiskelijoiden lukumäärä on pienempiä Englannissa ja kaupunki houkuttaa erityisesti luovien toimialojen yrityksiä.

Taloudellisen kasvun ja kaupunki uudistukseen liittyvällä onnistumisella on myös kääntöpuolensa, sillä eriarvoisuus on ajan myötä kasvanut kaupungissa. Kaupunki on kasvanut ja kehittynyt siinä määrin, että talouskasvu on nostanut asuntojen hintoja sekä vuokria. Bristolin voimakkaasti tieteeseen ja teknologiakehittämiseen nojautuvaan kaupunkikehitykseen on liittynyt myös robotiikan kehittäminen jo robotisaation alkuaajoista lähtien. Nykyisin kaupungissa on havaittavissa keskiluokan työpaikkojen väheneminen robotisaation myötä. Kaupungin kasvun kääntöpuoleen liittyvissä, eriarvoisuutta lisäävissä ilmiöissä on paljon haasteita, joiden ratkaisuun liittyviä kehittämisohjelmia pohditaan kaupungissa parhaillaan.

Cultural planning on vuosien saatossa vakiintunut osaksi kaupunkikehittämistä. Nykyisin vain harva Bristolissa yrittää kiistää kulttuurin tärkeyttä osana taloutta, kaupunki-imagoa tai asukkaiden elämänlaadun parantamista. Kaupungissa on syntynyt ymmärrys siitä, että ihmisiä ja yrityksiä ei houkutella alueelle rakentamalla kaupunkiin uusia kauppa-, urheilu- ja viihdekeskuksia. Pienet, ainutlaatuiset paikalliset kahvilat, ravintolat, galleriat ja teatterit ovat houkuttelevampia, sillä niissä on näkyvissä kaupungin kulttuuriperintö, paikalliset perinteet ja arvot. Cultural planning on saanut pysyvän roolin strategisena kaupunkikehittämisen ja -suunnittelun menetelmänä, jonka avulla paikallisia kulttuurisia resursseja kyetään hyödyntämään.

Alussa BCDP:n päämääränä oli kehittää nimienomaan Bristolin keskusta-alueita, sillä tuolloin kehittämistarpeet kohdistuivat kaupunkikeskustaan ja sen elävöittämiseen. Nykyisin keskusta-alue kukoistaa. Haasteena on, että kehittäminen ja sen mukanaan tulleet hyödyt eivät ole kohdistuneet tasaisesti kaupungin muihin alueisiin ja naapurustoihin. Kehittämistyön laajentaminen kaupungin muille alueille on tarpeellista, sillä on huomattu, että keskustan kehittämistyön tuloksena syntyneitä tapaamispaikkoja ja esimerkiksi Watershed -media-keskusta ei juurikaan käytä paikallinen tummailhoinen vähemmistö, vaan käyttäjäkunta koostuu pääosin valkoihoisesta, keskiluokkaisesta enemmistöstä. Muiden alueiden kehittämistä on tästä syystä ryhdytty viime vuosina miettimään tarkemmin. Nyt yritetään kehittää projekteja, joiden avulla esimerkiksi vähemmistöjen ja syrjäisimpien asuinalueiden asukkaat saataisiin paremmin mukaan ja osallistettua kaupunkikehittämistyöhön. Esimerkiksi paikallisia radioasemia kehittämällä yritetään saada keskusta-alueen ulkopuolella asuvat asukkaat kiinnostumaan cultural planning -kehittämisprosesseista. Myös sitä on pohdittu, että paikallisten yliopistojen tietämystä tulisi hyödyntää paremmin. Näin saataisiin parempi ymmärrys siitä, minkä vuoksi asukkaat osallistuvat tai eivät osallistu kaupungin kehittämisaktiviteetteihin, ja kuinka ihmisiä kyettäisiin nykyistä paremmin motivoimaan ja sitouttamaan kaupunkikehittämiseen.

Tällä hetkellä paras kokemus lähiöiden kehittämisestä cultural planning -menetelmän avulla Bristolissa liittyy Knowle West asuinalueen kehittämiseen. Knowle West on yksi eniten laman myötä sosiaalisista ongelmista kärsineistä alueista. Sinne asutettiin telakka-alueelta työttömäksi jääneitä kaupunkilaisia, joilla oli vain vähäisiä mahdollisuuksia työllistyä muille sektoreille. Asuinalueen kehittämiseksi sinne perustettiin Knowle West Media Centre, joka tarjosi alueen lapsille ja nuorille mahdollisuuden opetella digitaalisen median hyödyntämiseen, valokuvaamiseen, filmaukseen ja tietotekniikkaan liittyviä taitoja, joilla on paljon kysyntää 2000 -luvun työmarkkinoilla, mutta joita ei opeteta peruskoulutasolla (<http://kwmc.org.uk/>).

Haasteita kehittämiselle luo myös kaupungin suuri koko. Kaikkien bristolilaisten osallistaminen kehittämiseen on vaikeaa. Tästä syystä kuhunkin kehittämishankkeeseen pyritään saamaan mukaan laaja joukko partnereita, jotka edustavat erilaista näkökantaa asiaan: esimerkiksi paikallisia historioitsijoita, kauppiaita ja turismin parissa työskenteleviä asukkaita. Kehittämishankkeille on tyypillistä, että kussakin tapauksessa verkostoidutaan ja toimitaan paikallisesti laajan, keskimäärin sadan hengen sidosryhmän toimin. Laaja toimijajoukko mahdollistaa sen, että asukkaiden erilaiset näkökulmat tulevat kehittämisessä esiin. Myös sosiaalisen median ja älyteknologian hyödyntäminen asukkaiden laajan osallistamisen mahdollistamiseksi on ollut esillä.

Koska toiminta on kolmen perustajapartnerin rahoituksen lisäksi riippuvainen suuressa määrin ulkoisesta rahoituksesta, tuo rahoitus aina haasteita cultural planning -toimintaan. Julkinen rahoitus on vähentynyt, eikä yritysten ja yksityisten lahjoittajien osuus ole kasvanut korvaamaan näitä pienentyneitä julkisen rahan resursseja. Lisäksi moni Iso-Britannian kaupunki kärsii siitä, että suurin osa rahoituksesta ohjautuu nykyisin Lontooseen. Joihinkin projekteihin on helppo saada esimerkiksi yksityisiä sponsoreita, kun taas toisten projektien kohdalla rahoituksen hankinta on haastavampaa. Ulkoiseen rahoitukseen liittyvät haasteet riippuvat paljon kunkin kehittämisprojektin teemasta ja kohteesta. Rahoituksen haasteellisuudesta johtuen kehittämistoiminnassa korostuu nykyisin enemmän konkreettinen tekeminen kuin investoinnit infrastruktuurihankkeisiin.

Kun BCDP:ia perustettiin, oli kaupungilla oma kulttuurisektori. Kaupungin kulttuurisektoria on ajan myötä supistettu merkittävästi, sillä kaupungin johto halusi mieluummin ohjata kulttuurisektorin kulttuurin hallinnointiin kuluneita rahoja suoraan taiteilijoille sekä erilaisten tapahtumien järjestämiseen. Kaupungin kulttuurisektorin toimintaa pienennettiin voimakkaasti, jotta määrärahat kulttuurin tukemiseen olisivat riittävät. Haasteellista BCDP:n kehittämistyössä onkin ollut joidenkin kaupungin työntekijöiden negatiivinen suhtautuminen BCDP:n rooliin itsenäisenä kehittäjäorganisaationa. Kaupungin johto kuten pormestari ja varapormestari luottavat kuitenkin organisaatioon ja tukevat merkittävästi organisaation toimintaa. Nykyinen pormestari on taustaltaan arkkitehti ja hän tukee voimakkaasti kulttuuriin liittyviä asioita kaupunkikehittämisessä. Sen sijaan osa keskijohdosta pelkää BCDP:n toiminnan vievän heiltä heidän työpaikkansa ja siten uhkaavan heitä. Tästä syystä on tärkeää, että kaupungin johto tukee toimintaa ja yhteistyötä eri partnereiden välillä.

Lisäksi Bristolin kohdalla yhteistyö lähikuntien kanssa on osoittautunut hankalaksi cultural planning -työssä. Koska cultural planning -menetelmä perustuu laajempaan kulttuurin määrittelyyn kulttuurin tarkoittaessa kaikkia sosiokulttuurisia käytänteitä kuten arjen kulttuuria, arvoja ja toimintatapoja, on kaupunkikehittäminen joiltain osin haastavaa. Esimerkiksi koulutuksen suunnitteluun ja seutuliiikenteen kehittämiseen liittyvät seikat ovat asioita, jotka koskevat Bristolin sijaan koko metropolialuetta. Yhteistyö naapurikuntien kanssa on kuitenkin ollut aina nihkeää, mistä syystä monet prosessit eivät ole edistyneet toivotulla tavalla.

Suomalaisia kokemuksia menetelmän soveltamisesta

Cultural planning -menetelmää on sovellettu Suomessa vasta muutamassa kunnassa. Viime vuosina menetelmä on kuitenkin herättänyt enenevässä määrin kiinnostusta useassa kunnassa ja siihen liittyviä tavoitteita on otettu systemaattisemmin käyttöön eri puolilla Suomea. Eniten kokemusta menetelmän soveltamisesta on kertynyt Sipoossa, missä menetelmä otettiin käyttöön vuonna 2011.

Samaisen vuoden kuntamarkkinoilla vuonna 2011 Suomen kuntaliitto järjesti seminaarin nimellä ”Kulttuuri alueen elinvoimaisuuden lähde – Cultural planning”, missä myös sipoolaiset esittelivät uutta hankettaan. Seminaarin tavoitteena oli lanseerata cultural planning -menetelmää suomalaiselle kuntakentälle, ja herätellä uudelleen keskustelua minkä Taide-teollinen korkeakoulu käynnisti menetelmään liittyen jo 1990-luvun alkupuolella. Yksittäiset ihmiset, mukaan lukien seminaarin järjestäjät, olivat kuulleet menetelmään liittyvistä kokemuksista mm. pohjoismaisten yhteistyökanavien kautta ja näkivät siinä potentiaalia.

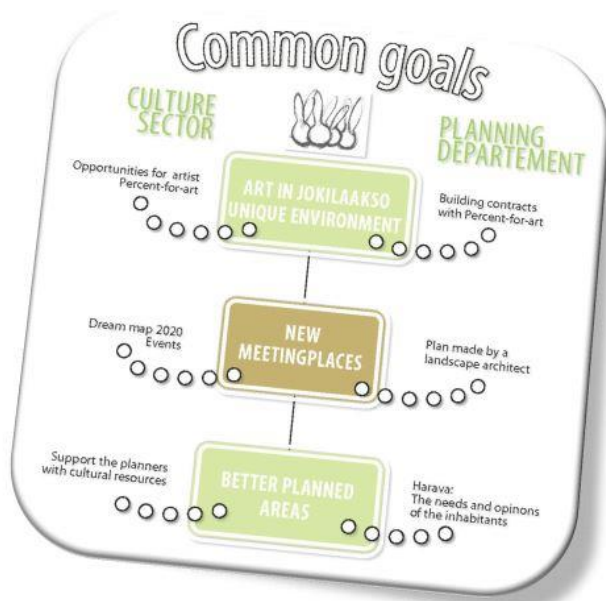
Varsinaisesti menetelmään liittyvä keskustelu käynnistyi Suomessa Kuntaliiton järjestämän seminaarin myötä. Tilaisuuden pääpuhujana oli menetelmän parissa pitkään konsulttina työskennellyt Christina Hjort. Hjort vetää Ruotsissa Cultural Planning Laboratory -verkostoa, minkä kautta menetelmää on sovellettu useassa ruotsalaisessa kunnassa. Seminaarissa Hjort esitteli menetelmän tavoitteita ja siihen liittyviä kokemuksia eri kaupungeissa.

Tässä kappaleessa esitellään niiden suomalaisten kuntien kokemuksia, jotka ovat eri tavoin soveltaneet cultural planning -menetelmää omassa toiminnassaan. Kokemuksia kartoitettiin useiden haastatteluiden avulla, mitkä tehtiin joko paikan päällä tai puhelimitse vuoden 2014 elokuun ja vuoden 2015 helmikuun välisenä aikana. Sipoo ja Pori ovat soveltaneet menetelmää systemaattisemmin virallisten askelmerkkien kautta, kun taas Mikkelissä ja Jyväskylässä menetelmän keskeisiä tavoitteita on sovellettu jo aiemmin ja menetelmällinen kehys on tuotu omaan työhön vasta jälkikäteen. Lisäksi cultural planning -menetelmän vaikutteita on levinnyt oletettavasti useille muillekin kaupunkiseuduille menetelmän parissa pitkään työskennelleiden kansainvälisten konsulttien ja erilaisten seminaarien toimesta. Näin ollen cultural planning -henkistä työtä tehdään useilla kaupunkiseuduilla.

Sipoo

Sipoon kunta on soveltanut cultural planning -menetelmää vuodesta 2011, jolloin kunnassa käynnistettiin Kulttuurikäytävä-hanke yhdyskuntasuunnittelijoiden ja kulttuurisektorin toimijoiden välisenä yhteistyönä. Idea sai alkunsa kulttuurijohtajan vierailulla Eindhovenissa, missä oli samantyyliä haasteita kuin Sipoossa kaupungin houkuttelevuuden kehittämisessä ja uudistamisessa, ja missä oli nostettu kulttuuri kaupungin uudistamisen keskiöön. Kulttuurijohtaja alkoi pohtia kulttuurin roolia oman kuntansa kehittämisessä, ja palattuaan löysi cultural planningin ja erilaisia esimerkkejä sen soveltamisesta internetistä. Tutustuttuaan esimerkkeihin hän ymmärsi, että tämä on juuri sitä mitä Sipoossa pitäisi tehdä.

Cultural planningia on kuvattu Sipoossa kulttuurisia vaikutteita hyödyntävänä lähestymistapana yhdyskuntasuunnitteluun, mikä ”eroaa perinteisestä suunnittelusta keskittymällä enemmän pehmeisiin arvoihin. Tavoitteena on lisätä asukkaiden elämänlaatua paikkakunnalla. Cultural planning perustuu koko yhteisön osallistumiseen ja paikallisen kulttuurin kartoittamiseen” (Sipoon kunta 2014). Lisäksi keskeinen tavoite on ollut lisätä eri toimijoiden välistä yhteistyötä kunnassa, ja tuoda kulttuurisektoria ja yhdyskuntasuunnittelua lähemmäksi toisiaan korostamalla kulttuurisia resursseja alueen kehittämistyössä. Perustavana ajatuksena on ollut luoda kuntaan kulttuurilähtöinen suunnittelujärjestelmä (*cultural planning system*), mikä teknisen suunnittelun sijaan painottaa kulttuurilähtöisyyttä suunnittelun lähtökohtana.

Kuva 12. Sipoon cultural planning -hankkeen tavoitteet (Lähde: Sipoon kunta/Kulttuuriyksikkö & Kehitys- ja kaavoituskeskus 2014).

Sipoossa paikallisen kulttuurin kartoittamista on tehty työpajoissa, seminaareissa, asukaskyselyillä, kävelyillä ja näyttelyillä osana Kulttuurikäytävä-hanketta. Kartoituksen tuloksia on hyödynnetty myös kulttuuripoliittisen ohjelman laatimisessa, ja menetelmä on otettu yleisesti käyttöön kulttuurikeskuksessa. Yhteistyötä on tehty tiiviisti Kehitys- ja kaavoituskeskuksen kanssa vuodesta 2011.

Kartoituksen lähtökohtana on ollut kuunnella asukkaita ketkä elävät alueella, ja kerätä tietoa mukavista ja ei-mukavista paikoista. Kartoituksen eri menetelmillä on kerätty tietoa siitä mitä asukkaat haluavat, ja mitkä ovat heidän näkemyksensä alueen kehittämiseen. Teemoina kartoituksessa ovat olleet mm. maisemat, rakennukset, aktiviteetit ja tapahtumat, tapaamispaikat, kulkureitit ja imago. Kartoituksessa on hyödynnetty ympäristöhallinnon luomaa karttapohjaista kyselytyökalua, Haravaa, minkä avulla on tunnistettu paikallisia erityispiirteitä ja kulttuurisia resursseja (Nummi-Sund & Tzoulas 2014). Lisäksi erilaisten osallistavien menetelmien kautta on samalla pyritty lisäämään tietoisuutta meneillään olevista hankkeista. Ylipäätään kunnassa korostettiin tarvetta kuunnella asukkaita kaiken suunnittelutyön lähtökohtana.

Kehittämisen kohteena on ollut erityisesti Nikkilän keskus (n. 4000 asukasta), missä kulttuuri on ollut vahvasti läsnä (Sipoon kunta 2014):

“Haluamme keskittyä Nikkilään ja alueeseen, jota kutsumme Kulttuurikäytäväksi. Tavoitteena on muodostaa viihtyisiä ja elävä yhteisö, jossa löytyy erilaisia kohtauspaikkoja asukkaille ja jossa vanha ja uusi arkkitehtuuri tukevat toisiaan. Olemme kiinnostuneita alkuperäisen väestön tarpeista ja paikallisista perinteistä sekä uudisasukkaiden unelmista. Haluamme tietää, mikä Nikkilälle on omaleimaista ja uniikkia!”

Nikkilään pyritään luomaan yhtenäinen kokonaisuus, missä taide, viheralueet ja rakennukset ovat keskeisessä roolissa. Pitkällä aikavälillä tavoitellaan paitsi alueen vetovoimaisuuden kasvua, myös asukkaiden hyvinvoinnin lisääntymistä. Alueen kehitystä on vauhdittanut sen erityinen rooli mielisairaalan sijaintipaikkana, minkä poistuminen alueelta vuonna 1999 on aiheuttanut huolta työpaikkojen ja -palvelukehityksen näkökulmasta. Asukkaiden ajatusten kartoittamista alueesta pidetään keskeisenä, koska vanhat asukkaat mieltävät alueen eri tavalla kuin uudet, ketä pyritään houkuttelemaan alueelle. Kulttuurikartoituksen keinoin pyritään

ymmärtämään alueen erityispiirteitä, ja hyödyntämään niitä kasvun ja alueen kehityskuvan suunnittelussa.

Kulttuurikäytävä-projektin yhteydessä toteutettuun Harava-kyselyyn saatiin yhteensä 620 vastausta ja sen avulla kerättiin noin 3400 merkintää kartalle. Tätä tulosta voidaan pitää erinomaisena Nikkilän kokoiselle alueelle, mikä saavutettiin pitkälti aktiivisen markkinoinnin kautta. Internetin ja sanomalehden lisäksi kyselystä tiedotettiin postitse kaikille Sipoon asukkaille ja siitä tiedotettiin myös useissa asukkaille järjestetyissä tilaisuuksissa ja esimerkiksi kouluissa. Lisäksi kyselyn tuloksia esiteltiin mm. kirjastossa *Nikkilä - mon amour* näyttelyn yhteydessä, mikä toteutettiin yhteistyössä ammattilaisvalokuvaajan kanssa. Kyselytulosten analyysien esittely yleisölle herätti runsaasti jatkokeskustelua tärkeistä kehittämiskohteista. Alun alkaenkin kyselyn sisältö suunniteltiin useiden toimijoiden yhteistyönä (Nummi-Sund & Tzoulas 2014).

Kyselyn suunnittelussa lähdettiin liikkeelle tarkoitusta varten suunnitellun pelin kautta (kuva 13), missä selvitettiin mikä oli asukkaille tärkeää. Pelaamispaikkana toimi Sipoon pääkirjasto, ja yhteen peliin osallistui kerrallaan enintään 6 henkilöä. Jokainen pelaaja valitsi ensin itselleen roolin, minkä jälkeen roolien kautta lähdettiin hahmottamaan sitä, mikä on erilaisille asukasryhmille tärkeää. Pelaamisen aikana asukkaat tutustuivat toisiinsa, ja roolit toimivat hyvinä keskustelunavaajina muuten helposti kärjistyville puheenaiheille. Pelaajat saivat pisteen pelin aikana esitetyistä ideoista, jotka kerättiin post-it lapuille ja joista pidettiin kirjaa. Lisäksi hyvät pelaajat saivat super-bonuksen aktiivisesti osallistumisesta. Eniten pisteitä saanut pelaaja voitti. Kokonaisuudessaan peli otettiin vastaan hyvin ja se sai osallistujilta hyvää palautetta. Tulevaisuudessa peliä kehitetään eteenpäin kerätyn palautteen pohjalta. Myös erityisesti lapsille ja vanhuksille suunnattuja pelejä kehitetään: esimerkiksi alueellisten erityispiirteiden kartoituksessa pitkään alueella asuneiden näkemykset olisi ensisijaisen tärkeää saada hyödynnettyä suunnittelun tukena.

Kuva 13. Asukkaita osallistettiin suunnitteluun tarkoitusta varten kehitetyn pelin kautta (Lähde: Sipoon kunta/Kulttuuriyksikkö & Kehitys- ja kaavoituskeskus 2014).

Taide on keskeisessä osassa alueen kehittämistä, mitä tuetaan Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman Prosentti taiteelle -hankkeen kautta. Ohjelman kautta rahoitetaan 10 pilotti-projektia eri kunnissa vuosina 2014–2015, mistä Sipoo on yksi. Taidesuunnitelma valmistuu syksyllä 2015, minkä jälkeen ympäristötaideteokset rakennetaan yhteen sovitettuna rakennusyhtiöiden aikatauluihin vuoteen 2020 mennessä. Itse suunnitelma tehdään yhteistyössä infrastruktuuri-, kaupunkisuunnittelu- ja kulttuuriolosuhteiden kanssa ja siinä hyödynnetään asukkailta kerättyä tietoa. Projektin pitkän aikavälin tavoitteena on tunnistaa alueen erityispiirteitä ja erilaisia tarinoita, ja korostaa niitä taiteen avulla. Myös julkisia tiloja pyritään kehittämään ”sosiaalisina olohuoneina” joissa asukkaat tunsivat olonsa kotoisaksi. Ihmiset pitäisi saada ulos myös talvella, mikä on nostettu esiin kiinnostavana haasteena kaupunkisuunnittelulle.

Cultural planningin integroiminen osaksi paikallisia toimintatapoja on koettu monin tavoin hyödylliseksi Sipoossa, missä yhteisöllisyys ja talkoohenki ovat olleet jo aiemmin vahvasti läsnä.

Kulttuurikäytävällä on ollut sen olemassaolon aikana paljon aktiivista toimintaa (http://www.sipoo.fi/fi/palvelut/kulttuuri/kulttuurikaytava/tapahtunut_kaytavalla). Menetelmän avulla on pystytty tunnistamaan alueellisia erityispiirteitä, ja suunnitella kasvua niihin tukeutuen. Taiteen rooli alueellisten erityispiirteiden korostamisessa on keskeinen, mikä on sopinut hyvin erityisesti Nikkilän alueelle, missä on pitkään hyödynnetty esimerkiksi taideterapiaa mielisairaapotilaiden kuntoutuksessa. Lisäksi myös asukkaat ovat ottaneet kulttuurilähtöisen suunnittelun positiivisesti vastaan, sillä sen kautta on pyritty vastaamaan heidän toiveisiinsa esimerkiksi julkisten tilojen ja tapaamis- ja leikkipaikkojen kehittämiseen liittyen. Taiteen avulla on lisätty näiden asukkaiden kannalta keskeisten paikkojen houkuttelevuutta ja viihtyisyyttä.

Lisäksi myös yhteistyö kaavoituksen ja kulttuuritoimialan välillä on tiivistynyt olennaisesti menetelmän soveltamisen myötä. Oikeammin cultural planning ajattelumallina ja tekemisen tapana on otettu osaksi omaa työtä sekä kulttuuritoimessa että kaavoituksessa, ja seuraavaksi tavoitteena on lisätä yhteistyötä teknisen toimen kanssa.

Haasteena kulttuurikartoituksen yhteydessä ja tulosten analysoinnissa on ollut materiaalin runsaus, ja etenkin kartalle tuotujen mielipiteiden ja toiveiden kirjo. Harava-kysely mahdollistaa monipuolisen tiedonkeruun, mutta itse tiedon hyödyntäminen suunnittelussa on haastavaa ja kerätyn materiaalin analysointi työlästä (Nummi-Sund & Tzoulas 2014).

Lisäksi on olennaista ottaa asukkaat mukaan jo kyselyn suunnitteluvaiheessa. Muuten kyselyn toteuttaminen hallintovetoisesti saattaa rajata keskeisiä näkökulmia tarkastelun ulkopuolelle. Usein kyselyt toteutetaankin ns. osallistumisen jälkimenetelmänä jolloin niiden kautta kerättyä tietoa voidaan hyödyntää tehokkaasti vain tulevassa suunnittelutyössä. Kyselyn tiedot ja kerätyt mielipiteet liittyvät usein siihen mitä on jo meneillään, jolloin kyselyn tuloksia pitää saada jälkeenpäin yhteensovittettua jo olemassa oleviin kasvusuunnitelmiin.

Myös Sipoossa harava-kyselyn tuloksia on ollut osittain haastavaa yhdistää siihen mitä on jo suunniteltu. Osa asukkaista on suhtautunut epäilevästi osallistumista ja sen merkitystä kohtaan, ja asukkaita on ollut osittain vaikea saada osallistumaan, koska monin paikoin tärkeät suunnitelmat on jo tehty. Alueella kuitenkin korostettiin osallistumisen tärkeyttä, sillä tämän nähtiin vaikuttavan positiivisesti myös asukkaiden suhtautumiseen jo tehtyihin kasvusuunnitelmiin. Osallistumisen kautta asukkaat voidaan saada hyväksymään kasvuhankkeet, mikä on tärkeää niiden etenemisen kannalta.

Sipoossa toiminnassa lähdettiin liikkeelle ilman poliittista tukea, minkä on myöhemmin todettu tuovan haasteita projektin tavoitteiden toteuttamiselle. Esimerkiksi kunnanjohtaja osallistui ensimmäisen kerran projektin järjestämään tilaisuuteen loppuvuodesta 2014, jolloin ryhmä norjalaisia cultural planningin soveltamisesta kiinnostuneita toimijoita tuli paikan päälle kuulemaan Sipoon toimintatavoista ja kokemuksista. Poliitikkoja on kutsuttu useisiin tilaisuuksiin, mutta he eivät ole tulleet paikalle. Erään kunnallispoliitikon mukaan kulttuurista puhumisen sijaan tulisi puhua esimerkiksi kehittämisestä, jolloin poliitikotkin saataisiin innostumaan.

Pori

Porissa cultural planning -menetelmää on sovellettu Lähiön henki -hankkeessa (ks. Häyrynen ym. 2014), missä pilotoidaan menetelmän käyttöä Suomessa kokeilemalla sitä Porin lähiöissä (Pihlava, Pormestarinluoto sekä Itä-Porin lähiöiden muodostama kokonaisuus). Lisäksi tavoitteena on poikkisektoraalisen lähestymistavan jalkauttaminen hallintoon. Menetelmän avulla kerätään tietoa kaupungin strategisen suunnittelun tueksi, ja pyritään tunnistamaan lähiöiden erityispiirteitä niiden kehittämiseksi ja erityistarpeiden tunnistamiseksi. Hankkeen idea lähti liikkeelle tavoitteesta täydentää kaupungin perinteisesti keräämää kaava-

selvitystietoa. Hankkeen keskiössä on segregaatoin ehkäiseminen, ja ensisijaisina kohde-ryhminä lapset, nuoret ja lapsiperheet. Kehittämistarpeita pyritään nostamaan esille yhteistyössä asukkaiden kanssa. Asuinalueella viihtymisen nähdään lisäävän yhteisöllisyyttä ja täten vähentävän segregatiota (Turun yliopisto 2014a, 2014b).

Hanketta toteuttavat tutkijat Turun yliopiston Porin yksikön maisemantutkimuksen oppiaineessa. Poikkisektoraalisuutta tavoitellaan tekemällä yhteistyötä kaupungin johdon, kaupunkisuunnittelun, koulutoimen, vapaa-aikatoimen ja kulttuuritoimen kanssa. Hanke on osa laajempaa kokonaisuutta, mihin kuuluu kulttuurikartoituksen kehittäminen menetelmänä, sekä menetelmän pilotointi suomalaisilla kuntaliitospaikkakunnilla (Turun yliopisto 2014a). Lisäksi Lähiön henki -hanketta toteutetaan rinnakkain Kaikkien Pori -hankkeen kanssa, minkä tavoitteena on lisätä samoissa lähiöissä asuvien asukkaiden hyvinvointia, osallistumista, yhteistyötä ja viihtyvyyttä. Hankkeiden vaikuttavuutta pyritään lisäämään toteuttamalla niitä rinnakkain tiiviissä yhteistyössä kaupunkihallinnon ja yliopistotutkijoiden kesken. Lisäksi keskeinen tavoite on kytkeä lähiöt paremmin toiminnallisen kaupungin kokonaisuuteen, ja tuoda kehittämistoimintaan jatkuvuutta ja luotettavuutta asukkaiden näkökulmasta (Ara 2014).

Käytännössä Kaikkien Pori -hankkeen kehittämistyö pitää sisällään erilaista asukas- ja harrastustoimintaa, sekä esimerkiksi yöpartiointia lähiöiden turvallisuuden parantamiseksi. Lähiön henki -hankkeessa puolestaan kerätään tietoa esimerkiksi koulupihojen ja asuinalueiden viihtyisyyden kehittämiseksi. Ideoita kerättiin koulun oppilailta piirustusten ja kirjoitusten kautta, ja lisäksi myös koululaisten perheitä ja opettajia kuultiin. Asukkaiden mielipiteitä ja muistitietoa kerättiin asukaskyselyiden avulla (Porin kaupunki 2014; Turun yliopisto 2014b).

Porissa Lähiön henki -hanke on ollut pääasiassa lähiökehittämisen menetelmä, missä taidetta on kuitenkin hyödynnetty osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämässä. Mieluisten maisemien nähdään lisäävän lähiöiden asukkaiden hyvinvointia. Projektin työntekijät ovat kehittäneet taidetyöpajoja ja erilaisia vuorovaikutteisia asukkaiden osallistamismenetelmiä. Hankkeen tuloksena on syntynyt esimerkiksi nuorten tuottama valokuvanäyttely, sekä nuorisokatos Pihlavaan (Turun yliopisto 2014b). Bussipysäkki kunnostettiin taidetalkoissa, mihin osallistui noin 50 nuorta ja 10 aikuista (Lähiön henki 2014; kuva 14). Lisäksi Sampolassa toteutettiin myös valoteos vuonna 2014, mikä sai osakseen valtakunnallista huomiota (Yle uutiset: <http://www.youtube.com/watch?v=7c4L4UYH6zA>). Taiteilijat toteuttivat teoksen yhteistyössä kahden kerrostalon asukkaiden kanssa, missä ikkunoista heijastettiin asukkaiden itsensä valitsemia värejä, viestejä tai kuvia (Lähiön henki 2014).

Kuva 14. Sampolan ystävyyskatos
(Lähde: Lähiön henki 2014).

Kulttuurisuunnitteluun liittyvät hankkeet päättyivät vuonna 2015, joten hankkeiden hyötyjä voidaan arvioida vain jo saavutettujen tulosten osalta. Hankkeiden tavoitteet segregaatoin vähentämiseen liittyen on koettu tärkeiksi, ja asukkaiden rooli keskeiseksi hankkeiden onnistumisen kannalta: "poikkeaminen tuohon [hankkeen järjestämään] tilaisuuteen antoi myönteisen

vaikutelman siitä, että Pori lähiötoimintojen saralla on edelleenkin myönteisellä uralla ja tässä alueen asukkaat järjestöineen ovat ratkaisevana voimavarana” (Sampolalaisten yhteiset asiat pohdittavana 2014). Tärkeänä tuloksena pidettiin myös sitä, että toiminnallisten osallistamismenetelmien kautta myös lapset ja nuoret saatiin mukaan asuinalueen kehittämiseen (Turun yliopisto 2014b).

Ylipäätään lähiöhankkeiden yhteiskunnallinen vaikuttavuus on nostettu tärkeäksi kehittämisen lähtökohdaksi Porissa. Aiheen näkyvyyden kasvattamiseksi hankkeen puitteissa järjestettiin mm. Suomi Areenan paneeli asuinalueiden eriarvoistumisesta ja yhteisöllisyydestä. Hanke lisäsi myös yliopistotutkijoiden ja -opiskelijoiden kokemusta erityisesti asukasosallistamisesta, ja tiivistä tutkijoiden yhteistyötä Porin kaupungin toimijoiden kanssa. Tulevaisuudessa porilaisten tavoitteena on tehdä cultural planning -menetelmästä opaskirja ja levittää menetelmää muihin suomalaisiin kaupunkeihin (Turun yliopisto 2014b).

Menetelmän soveltamisen alkuvaiheessa vaikeuksia tuotti lähestymistavan rakentaminen suorien kotimaisten mallien puuttuessa. Hankkeessa keskusteltiin siitä, mitä kaikkea laaja-alainen kartoitus pitää sisällään ja miten se asemoituu suhteessa tutkijoiden tausta-aloihin. Monimenetelmäisen tutkimusotteen ja monimuotoisten aineistojen hallinta teetti ylimääräistä työtä. Cultural planning -lähestymistavan soveltaminen porilaisessa lähiökontekstissa tuotti omia haasteitaan, kun esimerkiksi kulttuuritoimijoita löytyy kohdealueilta suhteellisen vähän ja väestö on voittopuolisesti ikääntynyt. Toisaalta menetelmän edut saatiin esiin kun liikuttiin totunnaisen alueen ulkopuolella.

Lisäksi hallintokuntavetoinen toimintatapa istuu Porissa varsin lujassa ja vain osa hallintokunnista on sitoutunut kulttuurisuunnitteluprosessiin. Menetelmän tavoitteista ja toimenpiteistä ei ole päästy kunnolla keskustelemaan kaupungin johtotason kanssa, vaan keskustelua on käyty etupäässä tutkimushankkeen ja kaupungin rinnakkaisen kehittämishankkeen kesken. Hankkeen ollessa yliopistovetoinen haasteena on, että toiminta jää irralliseksi kaupungin omasta kehittämistoiminnasta.

Jyväskylä

Jyväskylässä kulttuurilähtöistä suunnittelua oli toteutettu jo useassa eri yhteydessä ennen varsinaisen cultural planning -menetelmän käyttöönottoa. Menetelmästä kuultiin ensi kerran 2010-luvun taitteessa erikseen sekä yleiskaavoituksen että kulttuuritoimialan puolella, milloin alueella miellettiin termin kuvaavan hyvin, ja vahvistavan, jo olemassa olevaa tekemistä. Ensimmäisten menetelmään liittyvien viestien muisteltiin kantautuneen Ruotsin puolelta, ja lisäksi Kuntamarkkinoilla järjestetty seminaari vahvisti käsitystä menetelmästä.

Jyväskylässä on pitkä historia cultural planning -menetelmässään keskiöön nostettujen tavoitteiden toteuttamisessa. Kulttuuritoimialan ja muiden kaupungin kehittämiseen liittyvien toimialojen kanssa yhteistyössä on luotu uusia poikkisektoraaalisia toimintamalleja esimerkiksi kulttuuriselle vanhustyölle tai lasten kulttuurityöpajoille. Ylipäätään korostettiin, että kulttuuri-sektorin täytyy avautua toisten toimialojen suuntaan, mikä on pitkälti persoonakysymys.

Myös Jyväskylä-foorumi nostettiin esille esimerkkinä kaupungin edelläkävijyydestä poikkisektoraaalisten ja osallistavien toimintamallien kehittämisessä. Foorumissa pyrittiin kokoamaan laaja-alaisesti eri toimijoita esimerkiksi hallinnosta, korkeakouluista, taiteilijoista ja asukkaista pohtimaan tiettyjä teemoja kuten seutukehittämistä avoimesti puhtaalta pöydältä. Foorumi oli tärkeä malli toisen kuulemisen oppimisessa, ja sen kautta pystyttiin luomaan neutraalia, ilman reviiirinvariantiota olevaa, työskentelyä. Kaiken kaikkiaan siis foorumin tavoitteet olivat hyvin lähellä cultural planning -menetelmän tavoitteita kohti kulttuurilähtöistä sektorit ylittävää toimintaa.

Konkreettisena foorumi-toiminnan tuloksena mainittiin Jyväsjärven alueen potentiaalın tunnistaminen, mikä liittyy juuri alueellisten erityispiirteiden tunnistamiseen ja hyödyntämiseen. Foorumiin ja keskustan kehittämiseen liittyvässä työpajassa yksittäinen osallistuja oli nostanut esille järven alueen ja sen molemmilla puolilla olevan yliopistoalueen, ja kysynyt miksei sitä voisi hyödyntää enemmän. Miksei siinä esimerkiksi voisi olla luistinrata talvella? Tällaisesta yksittäisestä oivalluksesta sitten muodostui pohja nykyisin suosituille alueella missä järjestetään paljon myös tapahtumia. Kyse on siitä, miten voidaan luoda mahdollisuuksia tällaisten ideoiden esiintulolle ja jalostumiselle, ja uusille tavoille ajatella.

Esimerkiksi Kankaan alueen suunnittelun kohdalla mainittiin, ettei siellä ole tietoisesti käytetty juuri cultural planning -menetelmää, mutta toiminnan miellettiin olevan juuri sitä itseään koska alueen kulttuuri on otettu suunnittelun lähtökohdaksi, vaikka aloite tekemiselle on tullut kaupunkisuunnittelun puolelta. Taiteen ja kulttuurin avulla nähtiin voitavan tuoda kehittämiseen sellaista lisäarvoa, mitä pelkällä asuntorakentamisella ei saada. Lisäksi Huhtasuon kaupunginosassa on käynnissä ympäristöministeriön asuinalueiden kehittämissuunnitelmaan kuuluva ARA-rahoitteinen hanke, missä tavoitteena on mm. luoda uusia mahdollisuuksia ja toimintamalleja asukkaiden omatoimiselle ja itsenäiselle hyvinvointia edistävälle toiminnalle, sekä Huhtasuon asukkaiden osallisuuden ja oman vastuullisuuden vahvistaminen (Jyväskylä 2015).

Myös yleiskaavatyön yhteydessä kartoitettiin alueellisia erityispiirteitä, ja tätä työtä pyritään jatkamaan edelleen käynnistämällä kulttuurisen kyläkaavoituksen prosessi, tällä kertaa tietoisemmin cultural planning -menetelmää hyödyntäen. Kylien kulttuurihistorian tuntemista ja ymmärtämistä pidetään tärkeänä suunnittelun lähtökohdana, jotta voidaan suunnittelun keinoin arvostaa ja vahvistaa sitä mitä kylissä jo on. Kansalaisopistot mainittiin unohdettuna resurssina kylien kehittämisessä ja myös kuntaliitosprosessien tukemisessa, sillä niiden verkosto toimii erään haastateltavan mukaan äärettömän hyvin kautta koko maan. Esimerkiksi Leader-rahoitusta voitaisiin mahdollisesti hyödyntää kulttuurisen kyläsuunnittelun tukemisessa.

Cultural planning -menetelmä liitetään alueella erityisesti alueiden elinvoiman vahvistamiseen ja osallisuuden tunteen lisäämiseen. Menetelmän soveltamisen lisäarvo on ollut ennen kaikkea siinä, että se on lisännyt suunnittelun toimijoiden itsevarmuutta ja luottamusta mennä eteenpäin valitulla – kulttuurilähtöiseen suunnitteluun – nojaavalla tiellä. Lisäksi keskeistä on vahvistaa asukkaiden luottamusta suunnitteluun toteuttamalla suunnittelua alhaalta ylös. Tietoa ja ajatuksia tulisi aluksi kerätä puhtaalta pöydältä. Se, miten kerättyä tietoa sitten hyödynnetään suunnittelussa ja kehittämisessä vaatii taitoa. Kulttuurilähtöiseen suunnitteluun liittyy sisäänrakennettuna oikeus erilaisiin näkökulmiin, joiden yhteen sovittelu ja jalostaminen suunnitteluprosessissa vaatii taitoa ja kokemusta.

Esimerkkinä monitoimijaiseen yhteistyöhön liittyvistä haasteellisista prosesseista mainittiin kaupungin edellinen strategiatyö, minkä takia on tärkeää löytää keinoja monitoimijaisen suunnitteluprosessien hallintaan ja eteenpäinviemiseen. Ylipäätään menetelmän kohdalla korostettiin, että ”kulttuurinen suunnittelu on asenne”. Mutta lisäksi sen jalkauttamisen kannalta on tärkeää nähdä se myös menetelmänä. Jotta kehittämistyössä ei aina tarvitsisi keksiä pyörää uudelleen, menetelmällisyys tuo tekemiselle käytännön askelmerkit.

Mikkeli

Mikkelissä cultural planning toimintamallina ja uutena ajattelutapana on otettu käyttöön 2010-luvun alussa, jolloin menetelmään liittyvä keskustelu aktivoitui Suomessa. Menetelmästä opittiin tarkemmin Kuntaliiton järjestämässä seminaarissa vuonna 2011, missä myös Mikkelin edustaja oli esittelemässä kaupungin lähestymistapaa kulttuurilähtöiseen, osallistavaan kaupunkikehittämiseen. Vuonna 2015 Mikkelissä on meneillään useita hyvin erityyppisiä

kehittämishankkeita mihin cultural planning -menetelmän keskeisiä periaatteita on otettu mukaan. Ennen kaikkea menetelmän periaatteita on sovellettu virkatyön kautta eri kehittämiskohteissa, eikä alueella ole ollut erillisiä menetelmään sidottuja kehittämishankkeita. Taide osana keskustan kehittämistä -pilottiprojekti on yksi esimerkki cultural planning -menetelmän keskeisten periaatteiden soveltamisesta Mikkelissä. Kuntalaisia on osallistettu eri yhteyksissä ideoimaan keskustan kehittämiseen liittyviä kohteita yhdessä taiteilijoiden ja muotoilijoiden kanssa. Pilottiprojektin tavoitteena on viedä keskustan kehittämiskohteiden suunnittelua eteenpäin tuomalla ympäristöön hyvää taidetta ja muotoilua. Projektilla tavoitellaan yhteisöllistä elinympäristön muotoilua vuoropuhelussa yhteisön kanssa. Suunnittelun läpinäkyvyyttä ja yhteisöllisyyttä pyritään lisäämään saattamalla taiteilijat ja kuntalaiset yhteistyöhön heti projektin alkuvaiheessa. Kuntalaiset pääsevät vaikuttamaan taiteilija-asiantuntijoiden valintaan mm. avoimen sovelluksen ja työpajan avulla (Mikkeli 2014). Ylipäätään osallisuuden edistämiseksi on hyödynnetty monipuolisesti erilaisia menetelmiä kuten työpajoja sekä haastatteluja ja kyselyjä. Myös haravan käyttöönottoa on pohdittu.

Projekti on yksi Ympäristötaiteen säätiön pilotoitikohteista Suomessa, missä säätiö on yhdessä Taiteen edistämiskeskuksen kanssa valinnut mallikohteeksi yhdeksän erilaista rakennushanketta. Projektissa kehittämiskohteisiin tuodaan uutta julkista taidetta taiteilijoiden toimiessa hankkeiden asiantuntijoina. Vähintään puolet rahoituksesta tulee rakennuttajalta (kunta tai rakennusliike), ja puolet Ympäristötaiteen säätiöltä (Mikkeli 2014).

Myös asuntomessut 2017 yhteydessä pyritään soveltamaan cultural planningin keskeisiä periaatteita: osallisuutta lisäämällä pyritään tunnistamaan ja hyödyntämään alueellisia erityispiirteitä. Keskusteluja on käyty esimerkiksi siitä, miten Kirkonvarkauden aluetta voitaisiin kehittää osallistaen mahdollisimman monipuolisesti eri toimijoita kuten asukkaita ja taiteilijoita mukaan kehittämistyöhön. Alueen vahvuudeksi on tunnistettu sen koskematon luonnonmaisema. Lisäksi sotahistoria on vahvasti läsnä (mm. Porrassalmen taistelu), mihin liittyen mm. historiasta nousevia nimiä on hyödynnetty alueen suunnittelussa.

Menetelmän mukaan ottaminen omaan työhön helpottaa osallisuuden ja poikkisektoraalisuuden huomioimista eri kehittämisen konteksteissa. Sen sijaan että cultural planning -menetelmää sovellettaisiin yksittäisten kehittämishankkeiden yhteydessä sille erikseen kohdennetulla hankerahoituksella, Mikkelissä nähtiin keskeisenä ajattelutavan omaksuminen omaan työhön ja tekemiseen ylipäätään. Alueella korostettiin, että menetelmän omaksuminen on ennen kaikkea asenteellista, ja siellä kysyttiinkin, vaatiiko sen toteuttaminen ylimääräisiä resursseja? Alueella siis korostettiin, että menetelmän toteuttaminen ei vaadi erillistä budjetointia. Tämän vuoksi alueella ei ole mietitty suurempaa hankekokonaisuutta menetelmän ympärille. Pikemminkin taidetta, osallisuutta ja poikkihallinnollisuutta pyritään tuomaan mukaan eri alueiden ja kohteiden suunnittelu- ja kehittämisprosesseihin. Toimintamalli on tärkein.

Kulttuurisektorin ja teknisen toimen välistä yhteistyötä on tehty usean kehittämiskohteen yhteydessä. Poikkisektoraalisuus toteutuu usein hankekohtaisesti niin, että teknisen toimen eri yksiköiden ja kulttuuritoimen lisäksi mukana on usein paljon muitakin toimijoita kehittämiskohteesta riippuen. Taiteilijat ovat usein edustettuna kaupungin kehittämistä koskevissa kehittämishankkeissa.

Osallistumisprosessien kannalta nostettiin keskeiseksi, että uusien hankkeiden käynnistysvaiheessa on mukana paljon eri asiantuntijoita. Vuoropuhelu auttaa yhteistyötä ja lisää eri alojen asiantuntijoiden keskinäistä ymmärrystä. Esimerkiksi taideprojekteihin, missä on mukana kuntalaisia, liittyy usein epäluuloja toteutuksen ”ammattimaisuudesta”. Tämänkaltaisissa prosesseissa olisi tärkeää yhdistää ammattilaisuus ja osallisuus, jolloin päätökset voitaisiin tehdä esimerkiksi äänestyksen kautta. Osallisuuden ottaminen läpinäkyvästi osaksi tekemistä olisi äärimmäisen tärkeää. Esimerkiksi sataman kehittämis-

prosessissa suunnitellaan isoja pysyviä asioita, jolloin on keskeistä kiinnittää huomiota osallisuuden ja monitoimijaisen yhteistyön edistämiseen. Myös Kaihon matkailualueen kehittämisessä monitoimijaiselle suunnitteluprosessille pohdittiin sapluunaa jäsentämään tavoitteellista työtä, mihin cultural planning voi tarjota hyödyllisiä näkökulmia.

Vaikka osallisuuden edistäminen nähtiin menetelmän vahvuutena, se nostettiin esille myös haasteellisena alueena, sillä osallisuuden edistäminen eri kehittämisen konteksteissa ei ole aina helppoa. Esimerkiksi kaupunkiseudun kehittämisessä pitää pystyä sitouttamaan toimijoita yli hallintokuntien. Ylipäätään tarvitaan uudenlaista ajattelua. Huonona esimerkkinä osallisuuteen liittyvästä prosessista nostettiin esille muutaman vuoden takainen toriparkin yhteydessä toteutettu lasten leikkipaikan suunnittelu, mikä pyrittiin toteuttamaan osallistavalla tavalla ja käyttäjälähtöisesti. Kaupungin tekninen toimi veti prosessia, missä erilaisia yleisötilaisuuksia järjestettiin esim. kirjastossa. Prosessi kuitenkin katsottiin epäonnistuneeksi, sillä kaupunkilaisilta kerättyjä ideoita ja toiveita ei otettu huomioon suunnittelussa. Asiaa puitiin pitkään mediassa, ja se vaikuttaa vieläkin keskustan kehittämiseen liittyviin keskusteluihin.

Kansallisen tason toimijoiden näkemyksiä menetelmän soveltamismahdollisuuksista

Cultural planning -menetelmän soveltamismahdollisuuksien ymmärtämiseksi haastatteluja tehtiin myös kansallisella tasolla, koska osallisuuden ja poikkisektoraalisuuden vaatimukset ja toimintaedellytykset luodaan osaltaan sektorihallinnossa ja valtakunnallisissa organisaatioissa. Kulttuurilähtöiseen kaupunkikehittämiseen on sisäänrakennettu ajatus poikkisektoraalisesta yhteistyöstä ja osallistumisesta, jolloin kehittämistä tulisikin lähtökohtaisesti ajatella uudella tavalla. Haastatellut suhtautuivat paikoitellen varsin kriittisesti suomalaisen strategisen kaupunkikehittämisen nykytilaan, mutta näkivät kuitenkin menetelmän mahdollisuutena nostaa esille, ja kehittää, nykysysteemimme kipupisteitä. Monessa mielessä cultural planning -menetelmässä korostettujen tavoitteiden nähtiin vastaavan hyvin suomalaisten kaupunkien kehittämistarpeisiin.

Pohdittaessa menetelmän soveltamismahdollisuuksia suomalaisessa kaupunkikehittämisessä innostuksen mainittiin olevan kaiken a ja o. Nähtiin, että jos kulttuurilähtöistä kaupunkikehittämistä halutaan oikeasti tehdä, siihen on olemassa kaikki edellytykset. Avainsana on tahtotila. Sen sijaan että otettaisiin käyttöön taas uusi muodikas aluekehittämisen konsepti, tulee aidosti pohtia sen lisäarvoa ja tavoitteita alueellisesta kontekstista käsin. Nykyistä strategista kehittämistä kritisoitiin usean kaupungin osalta ”tavoitteettomaksi”. Nähtiin, että kompromissien haku vesittää liikaa rohkeaa tavoitteenasettelua. Lisäksi ongelmaksi nähtiin yhä monimutkaisempien kokonaisuuksien hallinnan vaikeus siiloutuneessa järjestelmässä, huolimatta siitä että kaupungit ovat kehittyneet paljon poikkisektoraalisessa toiminnassa:

”Me ajatellaan että... maailman pitäis muuttua... Kaikki ymmärtää sen tarpeen, mut kukaan ei halua satsata siihen mitään, jolloin ei voida asettaa millekään mitään oikeita tavoitteitakaan... Ei myöskään ymmärretä sitä, että jos pistettäis siihen samaan koriin useammista lähteistä niin voitais saada isompi vääntö aikaiseksi”.

Kysyttäessä kaupunkipolitiikan mahdollisuuksista uudistua laajaan kulttuurin määritelmään perustuvaan suuntaan, korostettiin tarvetta tehdä vastuullista strategiatyötä mikä kohtaa käytännön:

”Kyllä sitä [kulttuurilähtöistä kaupunkipolitiikkaa] varmaan näissä suunnitelmissa edistetään. Mutta, jos suunnitellaan jotain ja tehdään strategia tai visio, niin ei ole strategiaa ilman niitä tikapuita joilla se kohtaa käytännön. Ja sitä ei Suomessa osata... Strategialla ei oo mitään merkitystä, jos se ei kohtaa käytäntöä. Ja sitä ei Suomessa ymmärretä, ei valtionhallinnossa, eikä kuntien hallinnossa.”

Muotipuheesta pitäisi päästä monta askelta kohti konkretiaa, minkä korostettiin olevan pitkän linjan prosessi. Pitkällä aikavälillä menetelmän nähtiin myös tuottavan uudenlaisia toimintatapoja jos se integroidaan aidosti olemassa olevaan tekemiseen.

Menetelmän soveltamismahdollisuudet kokonaisvaltaisessa yhdyskuntasuunnittelussa

Erään asiantuntijan mukaan Suomessa on jo tehty paljon cultural planning -tyylistä työtä:

”jos ajattelee asiaa samoin kuin Sipoossa on tehty niin aika monet kunnat tavallaan tekevät työtä cultural planning -hengessä kutsumatta toimintatapaa kuitenkin sillä nimellä. Viimeksi jo tuli esiin muun muassa Jyväskylän rakennemalli ja yleiskaavatyö, jossa alueiden kehittämistä tarkastellaan juuri alueen asukkaiden, elämäntapojen kautta. Myös Lahden yleiskaavatyötä tehdään laajassa vuorovaikutuksessa ja alueiden ominaispiirteet ja niiden vahvistaminen ovat fokusessa. Oikeastaan voisi heittää että kutakuinkin kaikki keskisuuret kaupungit tekevät kaavatyötä Sipoon hengessä, enemmän tai vähemmän. Osaltaan tähän vaikuttaa meidän lainsäädäntömme joka ohjaa vahvemmin kuin monissa muissa maissa toimimaan vuorovaikutteisesti ja ottamaan huomioon ympäristön erilaiset arvot, ja rakentamaan uutta

niiden pohjalta. Myös yksittäisiä alueita eri kunnissa kehitetään cultural planning -hengessä. Erityisesti alueet joilla on merkittäviä, säilytettäviä rakennetun ympäristön arvoja, joita yksityiset maanomistajat joko vaalivat tai eivät, edellyttävät laajaa yhteistyötä ja yhteistä arvojen kartoitusta, jotta hyviin tuloksiin päästään. Kävelytyöpajat ja vastaavat ovat silloin parhaita työvälineitä.”

Sen lisäksi että tehtäisiin osallistavaa yhdyskuntasuunnittelua, eräs haastateltavista kuitenkin korosti että cultural planning -menetelmässä on parhaimmillaan kyse laajemmasta yhdyskuntasuunnittelusta. Tällöin menetelmän keskeisenä lisäarvona jo olemassa oleviin toimintamalleihin nähden olisi ”ihmisten törmäyttäminen uudella tavalla”. Jo se että luodaan tilaisuuksia yhteiselle keskustelulle on arvo sinänsä, joka voi synnyttää ennalta-arvaamattomia asioita mitä ei perinteisesti kaavaprosesseissa tule esille. Kaavoitusvaiheessa prosessit ovat jo niin fokuoituneita, että yllätyksellisyydelle ei ole enää tilaa. ”Ja ehkä cultural planningissa haetaan myöskin sitä, näitä yllätyksiä. Ja uusia asioita. Sen ehkä voisi ajatella että se on se ero”.

Erään haastateltavan mukaan Ruotsissa on sovellettu 9-portaista cultural planning -kehikkoa, mikä on turhan raskas suomalaisten kuntien näkökulmasta. Suomeen pitäisi rakentaa kevyempi malli – versio 2.0 – mikä kuitenkin toimisi käytännön menetelmällisenä viitekehystenä kuntien kehittämistyölle. Suomessa on jo esim. MRL:n kautta tuotu yhdyskuntasuunnitteluun useita erilaisia prosesseja, minkä vuoksi mallia tulisi räätälöidä Suomen kontekstiin.

Lisäksi erään näkemyksen mukaan Ruotsissa on ollut havaittavissa kahtiajakoa kulttuuri-toimialan ja yhdyskuntasuunnittelun painotusten välillä: kulttuuritoimialan toimijat hyödynsivät menetelmää ensisijaisesti kulttuurin kehittämisen mahdollisuutena, kun taas toiset näkevät menetelmän ensisijaisesti yhdyskuntasuunnittelua ja kaavoitusta tukevana välineenä. Suomalaisen kontekstin kohdalla korostettiin, että pelkästään ”kulttuuri-ihmisten” tuomana menetelmän soveltaminen ei onnistu, vaan tarvitaan kaupunkisuunnittelun ja -kehittämisen toimijoita mukaan. Kaupunkikehittämiseen liittyviä asioita tulisi tarkastella kokonaisvaltaisemmin. Ylipäätään suomalaisia mahdollisuuksia kommentoitiin seuraavalla tavalla:

”Mun kanta on kyllä kohti sitä, että jos me halutaan sitä hyödyntää niin se on kohti sitä yhdyskuntasuunnittelua. Jolloin mä nään sen myöskin kulttuuripuolen mahdollisuutena, implementoida kulttuuriset arvot ja kulttuuriset ominaisuudet myöskin yhdyskuntasuunnitteluun uudella tavalla, mitä ei, puhtaasti sitten nää kaavaprosessit ja muut välttämättä muuta kun sen suojelun osalta tuo.”

Menetelmän onnistuneen soveltamisen nähtiin olevan kiinni siitä kriittisestä tekijästä, pystyvätkö osallistuvat tahot muuttamaan perustavanlaatuisesti ajattelutapojaan. Miten muutos saadaan aikaan on kriittinen kysymys. Jos cultural planning -menetelmän soveltamiselle asetetaan korkeita odotuksia, joudutaan helposti pettymään, koska kokonaisvaltaisempaa ajattelu- ja toimintatavan muutosta on vaikea saada aikaan:

”Jotenki tuntuu et siinä pitäis saada koko siihen kaupunkisuunnitteluun osallistuvien tahojen ajattelutavassa joku perustavanlaatuinen muutos. Miten se tapahtuu niin se on sit se vaikeempi kysymys. Mut jotenki sieltä se täytyis lähteä, koska... toinen vaihtoehto on ..., miten käytännössä saattaa useimmin tapahtua... että lähetään ikään kuin... siitä hallinnonalojen jaosta, ja sit se menee niin että ne taide- ja kulttuurilähtöiset toiminnat tai sen toimialan toiminnot, niitä koitetaan ikään kuin vähän niin kun kuljettaa sinne muille alueille. Vähän sellasina, ja se voi olla et se on realismia, koska sitä kokonaisvaltaisempaa ajattelutavan ja toimintatavan muutosta on vaikeempi saada aikaan. Mut jos tota tietä mennään niin siinä on tietysti se, ongelma, tulee vastaan aika pian tai ainaki jossain vaiheessa et ne, ehkä tulokset eivät vastaa niitä odotuksia... Jos me lähdetään ikään kuin markkinoimaan tämmöstä cultural planning -ajattelua ja vähän sillä lupauksella että tää on uutta, ja tästä vois tulla uudenlainen lähestymistapa, niin sitten tää, jos tätä toteutetaan tästä ajattelutavasta ja toimintatavasta lähtien et se on ikään kuin sen taiteen ja kulttuurin toimialan toimintojen tuomista sinne muihin sellasenaan niin mä pikkasen epäilen et... se tuottaa jotakin hyviä tuloksia mutta ei kokonaisvaltaisempaa muutosta ja siinä vois tulla vähän sitte pettymyksiä vastaan. Sikäli, todennäköisesti molempia, tässä realistisessa maailmassa,

joutuu käyttämään, mutta tietenki ihanteellisempaa ja ideaalisempaa ja oikean idean mukaisempaa olis lähtee siitä, koitetaan lähtee muuttamaan sitä itse ajattelu- ja toimintatapaa.”

Kulttuuripolitiikan rooli strategisen kaupunkikehittämisen kentällä

Yhdyskuntasuunnittelupainotus nähtiin toisaalta haasteena ja arkana aiheena valtionhallinnon tasolla, sillä kulttuuripolitiikan tulisi tällöin määritellä itseään uudella tavalla. Lisäksi kokonaisvaltaisempi näkökulma avaisi ”oven myös sille, että muut pääsevät määrittelemään kulttuuripolitiikan kysymyksenasetteluja. Se on dialoginen yhteys, ja... mä en oo ollenkaa vakuuttunu että tähän ollaan ikään kuin valmiita, ja... sitä ei tulla ajatelleeksi myöskään kulttuurin puolella”.

Nykyisin esimerkiksi kulttuuriperintöstrategia yhdistää opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön toimialoja, ja hyvinvointiteema vastaavasti opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön, mutta tästä suhteellisen muodollisesta yhteistyöstä pitäisi uudenaikaisessa kulttuurilähtöisessä kaupunkikehittämisessä ottaa vielä pitkä askel eteenpäin. Lisäksi kulttuuripolitiikka hakee jatkuvasti rajapintaansa työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle. Luovien alojen tematiikkaan kohdistuu suuret odotukset, puolin ja toisin. Odotukset liittyvät erään haastateltavan mukaan yleispoliittiseen ilmapiiriin missä luovasta taloudesta odotetaan ihmepelejä Suomen elinkeinoelämälle. Luovaan talouteen liittyvä ministeriöiden yhteistyö nähtiin kuitenkin paikoitellen haasteellisenä taideala- ja liiketoimintapainotusten ristiriitojen vuoksi, mutta kuitenkin näitä ei nähty esteenä yhteistyölle. Lisäksi yleisessä puhunnassa on kohdistettu odotuksia kulttuurin rajapintaan sosiaali- ja terveysalan kanssa, mutta toistaiseksi nähtiin että valmiudet ovat olleet suhteellisen heikot innovatiiviseen toimintaan tällä alueella.

Vaikka kulttuurin nähtiin toisaalta linkittyneen viime vuosina enemmän muihin sektoripolitiikan osa-alueisiin, toisaalta kuitenkin katsottiin että läpileikkaavuuden näkyminen valtionhallinnossa on ollut suhteellisen vähäistä. ”Kulttuuriväen” nähtiin ajattelevan liian usein että ”muut eivät ymmärrä meitä”, joskin asenteen nähtiin jo olevan muuttumassa avoimempaan suuntaan.

Cultural planning -menetelmän osalta korostettiin, että kyseessä ei ole ensisijaisesti kulttuurin kehittämisen työväline. Kaupunkitasolla kulttuurilähtöisyys voisi helpommin kytkeä toimijoita paitsi kaava- ja kulttuuripuolelta, myös esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollosta, elinkeinopuolelta, opetuksesta ja varhaiskasvatuksesta. Kyse tulisi olla nimenomaan laajemmasta yhdyskuntasuunnittelusta mikä tähtää kuntien elinvoimaisuuden lisäämiseen.

Vaikka poikkihallinnollisten työryhmien perustaminen ja yhteistyön tiivistäminen on ollut arkipäivää valtionhallinnossa jo vuosien ajan, tässä nähtiin yhä olevan paljon ongelmia. Poikkihallinnollisten työryhmien edustajat edustavat ryhmissä ensisijaisesti omaa organisaatiotaan ja ajavat sen etuja, sen sijaan että työskenneltäisiin yhteisesti kukin omalla osaamistaustallaan yhteisen ongelman ratkaisemiseksi. Poikkihallinnollisen yhteistyön nähtiin ehkä mittakaavastakin johtuen olevan helpompaa kaupunkien tasolla. Nähtiin että valtionhallinnossa ei voida niin helposti lähteä toisten ministeriöiden tontille.

Lisäksi kuitenkin korostettiin, ettei poikkihallinnollisuus ole itseisarvo sinänsä, vaan sen tulee vastata johonkin tarpeeseen. Cultural planning -menetelmän yhteydessä poikkihallinnollisen ryhmän valjastaminen jonkin yhteisesti tunnistetun ongelman ratkaisemiseen on tehokkaampaa kuin poikkihallinnollisuuden edistäminen hallinnon rakenteissa ilman selkeää käytännön tarkoitusta. Monitoimijaisen yhteistyön kautta voidaan lähteä ratkomaan ongelmia esimerkiksi kaupunginosien tasolla, missä kaupungin roolina on toimia ennen kaikkea omaehtoisen toiminnan mahdollistajana ja käynnistäjänä tarjoamalla tiloja toimintaan ja tuomalla avainhenkilöitä moottoroimaan ja auttamaan ihmisiä toiminnan käynnistämisessä. Korostettiin, että kaupunkilaisia tulisi kuunnella ruohonjuuritason toiminnan mahdollistamiseksi:

”Vaun mennään ja lähetään kuuntelemaan siinä yhteisössä sitä, et mitä sinne. Sehän lähtee liikkeelle sillä tavalla, että mennään päiväkotiiin pariks päiväksi ja päiväkodin vanhempainiltaan ja alasteen vanhempainiltaan ja katotaan ketkä siellä on ne äidit, jotka on kaikkein aktiivisimpia kotiaiteja siellä. Sitten niiden kans pitää istua hiekkalaatikolla siellä jossain asukaspuistossa muutama päivä, ja tavallaan ruveta kuuntelemaan sitä et mitä ne siellä haluaa. Sit sitä lähetään siitä kasvattaa. Se pitää lähteä sieltä, niistä ydinmoottoreista....”

Cultural planning -menetelmän mahdollisuutena nähtiin nimenomaan monitoimijaisen yhteistyön edistäminen kaupunkikehittämisessä niin, että eri toimijoiden kohtaamiselle luotaisiin tilaisuuksia tasavertaisina asukkaina ja kansalaisina, missä jokainen olisi läsnä sillä kokemusrepulla mikä heille on matkan varrella muodostunut. Yhteisten ongelmien tunnistaminen ja ratkaiseminen on tällöin paljon helpompaa, kun ei heti lähtökohtaisesti ajatella asiaa oman organisaation kautta. Kokonaisuudessaan siis roolitus näissä yhteistyöryhmissä pitäisi saada muuttumaan, mihin cultural planning voi tuoda kaupunkitasolla uusia avauksia.

Kuntien hallinnossa kulttuurin nähtiin jäsentyvän osaksi muiden toimialojen toimintaa hyvin vaihtelevasti. Toimialojen yhteen nivoutumisen nähtiin kuitenkin muodostuvan jatkuvasti tärkeämmäksi, koska strategisella suunnittelulla on nykyisin niin suuri merkitys kunnissa. Tässä uudessa kokonaisvaltaisessa toimintamallissa kulttuuritoimijoiden tulee osallistua kaupungin kehittämistä koskevaan keskusteluun, ja yhtäläillä perinteisesti teknisiin seikkoihin painottuvan kaavoituksen avattava toimintaansa kulttuurisia erityispiirteitä huomioivaan suuntaan. Kaupunkistrategiat ovat nykyisin arjen työvälineitä lukuisille eri toimintasektoreille, jolloin kunkin toimialan tavoitteet tulee räätälöidä näiden strategioiden mukaan.

Oman toimialan kehittämisen suunnittelu ei siis enää riitä, vaan on osattava ottaa huomioon laajempi kaupunkikehittämisen perspektiivi. Kulttuurin taidokas nivominen osaksi kunnan strategiaa nähtiin uutena kaupunkikehittämisen mahdollisuutena. Tämä kuitenkin vaatii erään haastatellun mukaan osittain erilaisia taitoja kuin mitä tämän päivän kulttuurikoulutuksessa annetaan. Strateginen ajattelu vaatii kulttuuritoimijoilta aivan uudenlaista osaamista ollakseen tehokas ja hyödyllinen työväline:

”heidän [kulttuuritoimijoiden] täytyis nousta ylös parvekkeelle katsomaan sitä pelikenttää ylhäältä käsin, et minun nappulani on yks tätä kokonaisuutta. Siinä on vaikeeta ja heidän täytyis sitten osata puhua kaavapuolen ihmisille muistakin kuin suojeleasioista vaan tästä elinkeinopuolesta ja tästä elinvoimaisuudesta, ja osuudesta opetustoimessa, ja nähdä se integroituna tähän kokonaisuuteen uudella lailla”.

Menetelmä alueellisten erityispiirteiden tunnistamiseen ja osallisuuden lisäämiseen

Cultural planningin mahdollisuuksien strategisen kehittämisen kentällä nähtiin liittyvän menetelmän suunnitelmallisuuteen ja systemaattisuuteen, ja siihen, että sen kautta pyritään tekemään näkyväksi kulttuurilähtöisyyttä, osallisuutta ja poikkisektoraalisuutta edistävät toimenpiteet saman strategisen viitekehyksen alla. Lisäksi menetelmä nähtiin mahdollisuutena tuoda esille kunnissa olevaa hiljaista tietoa ja niitä ominaisuuksia yhdyskunnista, mitä ei ole muuten huomioitu. Menetelmä nähtiin ”aarrearkkuna” minkä kautta voidaan päästä kiinni paikan erikoisuuksiin ja niihin omaleimaisiin tekijöihin, mitä voidaan käyttää paikan identifioimisessa ja brändäämisessä. Lisäksi menetelmä avulla voidaan tehdä paikkoja tärkeämmäksi ja viihtyisämmäksi niille ketkä siellä jo asuvat, ja sen avulla voidaan myös tuoda yhteen uusia ja vanhoja asukkaita uusien merkitysten tunnistamiseksi. Korostettiin, että usein keskitytään liian paljon isoihin massatapahtumiin ja kulttuuritapahtumien välittömiin taloudellisiin vaikutuksiin. Erään haastatellun näkökulmasta ”ihmisten kannalta on jollain tavalla tärkeintä se kulttuuri joka ei oo vielä ponnistanut parrasvaloihin”. Kulttuurilähtöisessä kehittämisessä ei ymmärretä tarpeeksi pienten virtojen merkitystä, vaan ajatellaan sitä ”kaupunkien rahantekokoneena”.

Cultural planning -menetelmän mahdollisuuksien nähtiin piilevän tällaisen hiljaisen tiedon keräämisessä ja näkyväksi tekemisessä, mikä vaatii kaupungilta asukkaiden kuuntelemista. Nykyisin lakisäätöiset prosessit velvoittavat vain kuulemiseen, millä ei ole välttämättä vaikutusta mihinkään. Perinteisesti esimerkiksi kaavoitukseen liittyvässä osallistumisessa on haasteena, että ihmiset osallistuvat aina prosessiin jonkin tahon tai intressin ajamana. Cultural planning nähtiin mahdollisuutena laaja-alaisempaan yhteiskunnan kehittämistoimintaan, jolloin tulisi miettiä miten osallisuutta edistetään niin, että ihmiset tuntevat saavansa jotain osallistumisesta. Katsottiin, että cultural planning -prosesseja ei pystytä onnistuneesti viemään eteenpäin kuntavetoisesti, vaan kunnan tulee aina myös miettiä mitä kunta voi antaa niille ihmisille jotka osallistuvat. Tilaisuuksien huolellisella valmistelulla ja mielenkiintoisen ja vuorovaikutteisen ohjelman rakentamisella voidaan vaikuttaa merkittävästi osallisten kokemukseen osallistumisesta. Osallisuutta ei tulisi ajatella yksisuuntaisena tiedonkeruun prosessina, vaan ihmisille tulisi myös jäädä tunne että heitä on kuunneltu, ja heidän näkemyksensä on otettu huomioon. Tässä kunnan avoimella tiedottamisella on merkittävä rooli. Eräs merkittävä kysymys suomalaisen cultural planning 2.0-version rakentamisessa olisikin se, miten saada ihmiset aktivoitumaan, ja miten lisätä heidän positiivisia kokemuksiaan osallistumisesta.

Pienten virtojen ja mahdollisuuksien hyödyntäminen voisi liittyä esimerkiksi luovempaan kaupungin tilojen käyttöön, sillä kaupungeilla on valtavasti tiloja mitkä ovat joko osittain tai kokoajan tyhjillään. Kulttuuritoimintaa leimaa useissa kaupungeissa turhan elitistinen leima, mikä ei ole kannusta kaikkia kaupunkilaisia osallistumaan. Lisäksi kulttuuritoiminta nähtiin liian säännellyltä ja ylhäältä ohjatulta, ja nähtiin että sen sijaan pitäisi tukea ja vahvistaa omaehtoista paikallista toimintaa. Tässä cultural planning voisi toimia omaehtoista toimintaa ruokkivana menetelmänä, mutta vain, jos menetelmää käytetään ja kehitetään mahdollistamisen näkökulmasta eikä ohjauksen välineenä.

Erään haastateltavan mukaan kaupungit tehdään liian usein ”katsottavaksi, ei käytettäväksi”. Lisäksi haasteena nähtiin, että kaupungin ”ongelmista ei saa puhua, koska se ei näytä hyvältä ulospäin. Tai sitten tehdään asioita... että tää näyttää hyvältä ulospäin, tai tää näyttää hyvältä matkailuesitteessä. Ja jostain syystä näyttää kuitenkin, että houkuttelevimpia on ne kaupungit jossa ne tavalliset ihmiset löytää jotain.” Cultural planning nähtiin nimenomaan menetelmänä juuri niiden tavallisten ihmisten kaupungin kehittämiseksi. Pienten yhteisöjen omaehtoinen toiminta vahvistaa myös alueen yritysten syntyä ja kehitystä.

Yhteenveto ja havaintoja menetelmän soveltamisesta

Kokonaisuudessaan cultural planning -menetelmän mahdollisuudet suomalaisessa kaupunki- ja aluekehittämisessä ovat laajat menetelmän kokonaisvaltaisuuden vuoksi. Kirjallisuudessa menetelmä on määritelty ”strategiseksi ja integroivaksi suunnitteluksi mikä hyödyntää kulttuurisia resursseja kaupunkien ja paikallisyhteisöjen kehittämisessä” (Baeker 2010: 16). Menetelmälliset askelmerkit ovat hyödyllisiä kuntien käytännön kehittämistyössä strategisten tavoitteiden jalkauttamiseksi. Tähän liittyen Pohjoismaissa, ja myös Suomessa, on meneillään useita hankkeita, mitkä keskittyvät toisaalta menetelmän räätälöimiseen paikallisiin konteksteihin sekä toisaalta yleispiirteisemmän työkalupakin rakentamiseen menetelmän soveltajille.

Kuitenkaan cultural planning -menetelmään perustuvaa tai sitä hyödyntävää aluekehittämistä ei tule tarkastella ainoastaan menetelmällisestä lähtökohdasta: se tulee ymmärtää asenteena ja tapana kehittää kaupunkeja ja alueita uudensuuntaisista – kulttuurilähtöisyyteen, poikkiallisuuteen ja osallisuuteen – nojaavista lähtökohdista. Tutkimuksen kohdealueet erosivat huomattavasti toisistaan menetelmän soveltamisessa, eikä niitä voida asettaa paremmuusjärjestykseen menetelmän kontekstisidonnaisuuden vuoksi. Olennaista onkin nähdä cultural planning ennen kaikkea asenteena ja uutena lähestymistapana alueelliseen kehittämiseen, mihin se kuitenkin tarjoaa myös yleiset menetelmälliset askelmerkit.

Suomalaiseen kontekstiin sovellettuna menetelmän mahdollisuuksia tulee lisäksi tarkastella ensisijaisesti suomalaisesta toimintaympäristöstä ja alueellisista erityispiirteistä käsin: se mikä toimii muualla, ei välttämättä toimi meillä. Esimerkiksi Bristolin malli tarjoaa joustavuudessaan mielenkiintoisen vertailukohtaan suomalaiselle kaupunkikehittämiselle mikä liittyy ajankohittaiseen keskusteluun suomalaisen suunnittelujärjestelmän uudistamistarpeesta (esim. Kurunmäki & Lehtovuori 2013) ja sopimusperusteisuuden lisäämistarpeesta kehittämis-toiminnassa. Kuitenkin esimerkiksi suomalainen Maankäyttö- ja rakennuslakiin nojaava velvoite osallistavasta suunnittelusta asettaa suomalaiset kunnat osittain erilaiseen asemaan kansainvälisessä vertailussa, jolloin menetelmän lisäarvoa tulee tarkastella kriittisesti ja luovasti suhteessa olemassa olevaan suunnittelujärjestelmään. Suomalainen lakisääteinen velvoite asettaa suomalaiset kaupungit ja kunnat monessa suhteessa etulyöntiasemaan kansainvälisessä vertailussa, jolloin menetelmään liittyvät hyödyt eivät tule välttämättä niin selkeästi esille suomalaisessa yhteydessä. Samalla olemassa olevat rakenteet voivat kuitenkin myös estää uusien mahdollisuuksien näkemisen: menetelmän soveltaminen suomalaisessa kontekstissa voi tehostaa jo olemassa olevia prosesseja ja syventää toimijoiden välistä vuorovaikutusta.

Kansainvälisessä kirjallisuudessa ja myös tämän tutkimuksen kohdealueilla on havaittavissa kaksi selkeää painotuseroa cultural planning -menetelmän soveltamisessa: kulttuurin kehittämistä painottava suuntaus, sekä laajempi yhdyskuntasuunnittelua painottava suuntaus. Suomalaisessa kontekstissa menetelmän katsottiin haastatteluiden perusteella sisältävän potentiaalia nimenomaan laajemman strategisen kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelun yhteydessä, mihin kulttuurilähtöisyys sisältyy toimintaa läpileikkaavana ulottuvuutena. Kuitenkin useissa tutkimuksen case-alueista cultural planning -toiminnan koordinoituvastuu oli kulttuurisektorin toimijoilla, mikä heijastuu osaltaan menetelmän soveltamiseen.

Taulukko 1. Yhteenvedo cultural planning -menetelmää soveltaneiden tutkimusalueiden keskeisistä painotuksista.

	Tavoite/painotus	Cultural planning toimijat	Rahoitus/resursointi	Kulttuurilähtöisyys/taiteen rooli	Osallisuus
Borås	Menetelmä kaupunkisuunnittelun sekä alueen asukkaiden integraation lisäämiseksi	Kaupungin kulttuurisektorilla projektijohtaja, jonka tukena kaupungin eri hallinnonalojen edustajista koostuva työryhmä. Työryhmän tukena ohjausryhmä, joka koostuu kaupungin eri sektorien edustajista.	Projektijohtajan työ resursoitu kaupungin budjetista. Muutoin Cultural Planning -työ osana kunkin toimijan normaalia toimenkuvaa kaupungin eri sektoreilla. Ulkopuolista rahoitusta kuten EU-rahoitusta haettu laajempiin kehittämishankkeisiin.	Asukkaiden osallistamisen työväline Instrumentti alueen identiteetin vahvistamisessa sekä viihtyisyyden lisäämisessä	Asukkaiden osallistaminen kyselyiden, haastattelujen, valokuvauksen ja muiden aktiivisten osallistavien toimien avulla seuraavista asioista: alueen hyvät ja huonot puolet sekä tulevaisuuden toiveet kehittämisen suhteen.
Bristol	Kaupunkikehittämisen työkalu päämääränä kaupungin talouskasvu, sosiaalisten ongelmien vähentäminen sekä kaupunki-imagon parantaminen	Kehittämistyötä varten perustettu täysin itsenäinen ulkopuolinen organisaatio Bristol Cultural Development Partnership, BCDP. BCDP:n perustajajäseniä ovat Bristolin kaupunginjohto, paikallinen kauppakamari Business West sekä alueellinen Arts Council.	BCDP:n perusrahoitus Bristolin kaupungin, kauppakamarin sekä Arts Councilin kautta. Lisäksi kehittämissuunnitelmien toteutumiseen kerätään aina ulkopuolista rahoitusta. Resursointi laajan yhteistyöverkoston kautta.	Taidetta hyödynnetään kaikissa kehittämissuunnitelmissa: auttaa tuomaan esiin kaupungin identiteettiä sekä kaupungissa olevia ongelmakohtia. Se toimii osallistamisen välineenä ja sitä hyödynnetään etsittäessä ratkaisuja kehittämiskohteena oleviin ongelmiin.	Taidetta käytetään osallistamisen välineenä ja tieteellistä tietoa ihmisten motivoimisesta sekä sitouttamisesta pyritään hyödyntämään jatkossa enemmän. Lisäksi hyvin laajan yhteistyöverkoston avulla (n. 100 hlö/projekti) pyritään varmistamaan se, että asukkaiden ääni tulee kehittämisessä kuuluksi suuressa kaupungissa.
Liverpool	Vakavista taloudellisista ja sosiaalisista vaikeuksista kärsivän kaupungin elvyttäminen	Kehittämistoiminta organisoituu Liverpoolin kaupungin Culture Liverpool -kulttuuripalvelujen kautta.	Kaupunki päärahoittajana, mutta vahva riippuvuus ulkopuolisesta rahoituksesta ja muusta resursoinnista. Partnereita esim. Arts Council England, Liverpool City Region Local Enterprise Partnership, koulut, LARC, COoL.	Lukuisat pienet ja suuret taideorganisaatiot ovat mukana kaupunkiuudistustyössä. Kaupungissa on kehitetty taiteen hyödyntämisen malli, jossa taide linkitetty kiinteäksi osaksi kaupunkikehittämissuunnitelmia ja asukkaiden osallistamissuunnitelmia.	Euroopan kulttuuripääkaupunki -hankkeen myötä kaupunkiin synnyttiin malli, jolla asukkaita osallistetaan ja integroidaan kaupunkikehittämisen liittyviin prosesseihin. Taide on tärkeässä roolissa kyseisessä mallissa ja osallistaminen erityisen tärkeää sosiaalisissa kehittämissuunnitelmissa.
Tjörn	Tjörnin asukasmäärän kasvattaminen	Työryhmä, joka koostuu kaupungin kulttuurisihiteeristä, suunnitteluarkkitehdistä sekä prosessijohtajasta. Kaupungin eri sektorien edustajista koostuva ohjausryhmä työryhmän tukena.	Cultural Planning -metodi työryhmän menetelmä-työkaluna tukemassa kunkin omaa työtä, mikä ei vaadi lisäresursointia kaupungilta. Skärhamninn kaupunginosan kehittämissuunnitelmien toteuttamiselle on varattu vuotuinen budjetti. Muutoin lisäresursoinnista on neuvoteltava erikseen kaupungin eri sektoreiden kanssa.	Taidetta hyödynnetään kehittämissuunnitelmien toteuttamisessa, asukkaiden osallistamisessa sekä sen avulla viestitään Cultural Planning -työn tuloksista erilaisten näyttelyiden avulla	Järjestetty lukuisia työpajoja kunnan eri kaupunginosien asukkaille alueen hyvistä puolista, puutteista, identiteetistä sekä tulevaisuuden toiveista. Taide ja kulttuuri ovat apuna osallistettaessa kuntalaisia alueen identiteettiin ja kulttuuriperintöön liittyvään kartoitukseen.
Sipoo	Kaupunkisuunnitteluprosessin parantaminen ja kestävä kunnan ja kehittämiskulttuurin rakentaminen	Kulttuurikäytävä-projekti toteutetaan yhteistyössä kaupunkisuunnittelijoiden ja kulttuuritoimialan kanssa,	Alussa kulttuurikäytävä-projektia rahoitettiin kaavoitusosaston ja kulttuuritoimen yhteistyönä kattamaan projektityöntekijän	Taide keskeinen osa esim. Nikkilän alueen kehittämistä, missä paikallisia erityispiirteitä pyritään nostamaan esiin ja korostamaan	Asukkaat osallistuneet usein eri tavoin alueen suunnitteluun osana cultural planning prosessia: kulttuurikartoitus käynnistettiin

	Asukkaiden elämänlaadun lisääminen Kulttuurisektorin ja yhdyskuntasuunnittelun yhteistyön tiivistäminen	vetovastuu kulttuurin toimialalla	palkan. Suurelta osin menetelmä otettiin myös osaksi omaa työtä. Myöhemmin ulkopuolista rahoitusta on saatu mm. OKM:n prosentti taiteelle -hankkeen kautta.	taiteen keinoin.	tarkoitusta varten suunnitellun pelin kautta, minkä jälkeen toteutettiin laaja asukkaiden kanssa suunniteltu karttapohjainen kysely. Tämän jälkeen tuloksista keskusteltiin useissa työpajoissa ja tilaisuuksissa.
Pori	Menetelmän avulla kerätään tietoa kaupungin strategisen suunnittelun tueksi, ja pyritään tunnistamaan lähiöiden erityispiirteitä niiden kehittämiseksi ja erityistarpeiden tunnistamiseksi Lisäksi tavoitteena on poikkisektoraalisen lähestymistavan jalkauttaminen hallintoon	Menetelmää sovelletaan yliopistovetoisesti Lähiön henki -hankkeessa, kuitenkin läheisessä yhteistyössä kaupungin vetämän Kaikkien Pori -hankkeen kanssa. Poikkisektoraaalisuutta edistetään tekemällä yhteistyötä kaupungin johdon, kaupunkisuunnittelun, koulutoimen, vapaa-aikatoimen ja kulttuuritoimen kanssa.	Lähiön henki -hanketta rahoittaa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Hankkeen päätyttyä cultural planning -toiminnalle pyritään hakemaan lisärahoitusta. Menetelmän periaatteita pyritään myös jalkauttamaan osaksi kaupungin työntekijöiden työtä.	Lähiön henki -hanke on ollut pääasiassa lähiökehittämisen menetelmä, missä taidetta on hyödynnetty osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämiseksi	Lähiöiden kehittämisessä asukkaiden osallistuminen kehittämistoimintaan on keskeinen lähtökohta. Projektin työntekijät ovat kehittäneet taidetyöpajoja ja erilaisia vuorovaikutteisia asukkaiden osallistamismenetelmiä.
Jyväskylä	Alueiden elinvoiman ja osallisuuden tunteen lisääminen Kulttuurin tekemisen ja osallistumisen mahdollisuuksien lisääminen osana kaupunkisuunnittelun prosesseja	Menetelmän periaatteita toteutettu sekä strategisen suunnittelun että kulttuurin toimialalla, ja nämä toimialat ovat tulleet useiden suunnittelukohteiden myötä lähemmäksi toisiaan	Erillistä rahoitusta menetelmän toteuttamiseen ei ole ollut, sillä menetelmän kehukset on liitetty olemassa olevaan tekemiseen jälkikäteen. Näin ollen menetelmän keskeisiä periaatteita on tuotu osaksi omaa työtä.	Asukkaiden osallistamisen työväline Instrumentti alueellisen identiteetin vahvistamisessa sekä viihtyisyyden lisäämisessä	Asukkaiden osallisuuden ja osallisuuden tunteen lisääminen otettu laaja-alaisesti toiminnan lähtökohdaksi esim. strategisessa suunnittelussa ja eri alueiden kehittämistyössä.
Mikkeli	Osallisuuden ja poikkisektoraaalisuuden tuominen osaksi kaupungin kehittämishankkeita	Kaupungin kulttuurisektorin projektijohtaja on ottanut menetelmän keskeisiä periaatteita omaan työhönsä ja kaupungin kehittämishankkeisiin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa (esim. teknisen toimen eri yksiköt ja hankekohtaiset yhteistyökumppanit)	Menetelmän keskeisiä periaatteita otettu osaksi omaa virkatyötä, ei erillistä resursointia	Asukkaiden osallistamisen työväline Instrumentti alueen identiteetin vahvistamisessa sekä viihtyisyyden lisäämisessä Esim. Ympäristötaiteen säätiön rahoittama Taide osana keskustan kehittämistä -pilotiprojekti tuonut kulttuurin ja taitelijat keskustan kehittämisen keskiöön	Asukkaita pyritään enenevässä määrin osallistamaan ja integroimaan kaupunkikehittämiseen liittyviin prosesseihin jo alkuvaiheessa

Taulukossa 1 on vedetty yhteen eri case-alueiden keskeiset painotukset cultural planning -menetelmän soveltamisessa. Taulukko havainnollistaa menetelmän soveltamiskohteiden kirjon, mikä vaihtelee laajoista kunnan tai kaupungin strategisen kehittämisen kysymyksistä yksityiskohtaisempiin kehittämishaasteisiin. Myös toiminnan resursoinnissa ja siihen liittyvissä mielipiteissä oli huomattavia eroja: toisaalta ulkopuoliset resurssit nähtiin välttämättöminä ja toisaalta ne nähtiin tarpeettomina. Menetelmän integrointi virkatyöhön ja olemassa oleviin prosesseihin nähtiin joka tapauksessa kriittisenä menestystekijänä. Lisäksi toiminnan omistajuudessa oli merkittäviä eroja, mikä korostaa paikallisen toimintaympäristön ja kontekstisidonnaisuuden merkitystä toiminnan onnistumiselle. Esimerkiksi Porin yliopistovetoinen cultural planning -hanke ei ole välttämättä lähtökohtaisesti huonompi vaihtoehto menetelmän soveltamiseen jos se tehdään aidosti yhteistyössä kaupungin virkamiesten kanssa.

Osassa tutkimuksen case-alueista cultural planning -menetelmää sovellettiin alusta alkaen tietoisesti, kun taas toisissa toimittiin aluksi menetelmän tavoitteiden hengessä liittäen vasta myöhemmin menetelmän kehyksen jo olemassa olevaan tekemiseen. Sitä, mikä merkitys menetelmän tietoisella tai tiedostamattomalla soveltamisella on ollut tuloksiin ja niiden vertailtavuuteen on vaikea arvioida, ja ylipäätään eri alueiden kokemukset ovat vain osittain vertailukelpoisia kaupunkien hyvin erilaisen mittakaavan, poliittisen sekä sosio-ekonomisen kontekstin vuoksi.

Taiteella on varsin tärkeä rooli cultural planning -prosessien eri vaiheissa, mikä erottaa menetelmän muista osallistavan suunnittelun lähestymistavoista. Taidetta, ja sen ”lupaa” kyseenalaistaa totuttuja ajatusmalleja, hyödynnetään usein kehittämissprosesseissa uudelleen-hahmottamaan suunnittelua ja nostamaan esille kulttuurisia erityispiirteitä. Johtuen kuitenkin menetelmän erilaisista käyttötarkoituksista eri alueilla ja siihen liittyvistä kulttuuria tai yhdyskuntasuunnittelua korostavista painotuseroista, taiteen rooli menetelmän soveltamisessa vaihtelee merkittävästi tapauksesta toiseen.

Perinteisesti kulttuuri- ja taidesektorilla korostetaan taiteen luontaista arvoa tehdä hyvää. Nykyisin cultural planning -menetelmää hyödyntävissä kaupungeissa ja kunnissa korostuvat selvästi taiteen muut roolit: rooli talouskasvun ja hyvinvoinnin luojana sekä paikallisen identiteetin luojana ja vahvistajana. Taide toimii tyypillisesti kehittämistyössä instrumenttina sille, että paikallisyhteisö ymmärtää paremmin alueen kulttuurisia resursseja ja paikallista identiteettiä esimerkiksi videoiden, valokuvauksen tai näytelmien avulla. Taiteen avulla on myös helppo toteuttaa osallistavia menetelmiä paikallisyhteisön osallistamiseksi mukaan alueen kehittämistyöhön. Muutos ei aina kuitenkaan ole helppoa. Kulttuuri- ja taidesektori on perinteisesti ollut hyvin konservatiivinen, mikä haastaa cultural planning -työtä. Esimerkiksi kulttuuri- ja taidesektorin työn muuttuessa top-down -tyyppisestä toimintamallista enemmän paikallisista asukkaista ja taiteilijoista lähtevään toimintaan ja kehittämistyöhön, on se herättänyt taidekentän vastustusta ja kritiikkiä.

Cultural planning -menetelmän tavoitteet liittyvät tapauskohtaisesti joko suoraan tai välillisesti alueiden elinvoimapolitiikkaan ja edelleen uusien liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamiseen. Joissakin kaupungeissa kaupungin taloudellisen kilpailukyvyn vahvistaminen onkin ollut menetelmän soveltamisen ytimessä. Kaupungin elinvoimapolitiikan katsotaan usein pitävän sisällään kokonaisvaltaisesti niitä tekijöitä joilla on vaikutusta kaupungin taloudelliseen menestykseen. Keskeisinä tekijöinä korostetaan usein saavutettavuutta, viihtyvyyttä, osaavaa työvoimaa ja yritysten toimintaympäristöä (Holstila 2012). Lisäksi kuitenkin kaupunkilaisten hyvinvointiin ja aktiivisuuteen liittyvät tekijät on nostettu enenevässä määrin elinvoimapolitiikan osaksi, sillä on tunnistettu, että ”kyky uudistua rakentuu ihmisistä ja ihmisten välisestä avoimesta, rikkaasta, moninaisuutta tukevasta ja kutsuvasta vuoro-vaikutuksesta” (Sallinen 2011: 9). Tässä kokonaisuudessa kaupungin tehtävänä on tukea

kaupunkilaisten vuorovaikutusta hallinnon, markkinoiden ja erilaisten verkostojen kanssa uudistumisen mahdollistamiseksi.

Suomalaisesta näkökulmasta olisi kiinnostavaa pohtia, voisiko cultural planning ja erityisesti siihen liittyvä kulttuurikartoitus toimia myös alueen kilpailukyvyn kehittämisen ja liike-toimintamahdollisuuksien tunnistamisen välineenä kulttuurisista erityispiirteistä ponnistaen? Myös esimerkiksi Bristolissa paikallinen kauppakamari yhdisti kulttuurikartoituksen tulokset nopeasti alueen taloudellisen kasvun vauhdittamiseen, mikä johti lopulta BCDP-kehittäjä-organisaation syntyyn. Suomessa ja myös Pohjoismaissa menetelmää on sovellettu enemmän yhdyskuntasuunnittelun ja kulttuurin kehittämisen välineenä, eikä kilpailukyknäkökulma ole ollut ensisijainen menetelmän käyttöä ohjaava tekijä.

Pienissä kunnissa alueen kulttuurisia erityispiirteitä hyödyntävää kehittämistä ja -suunnittelua on yleisesti ottaen helpompi toteuttaa, sillä kulttuurikartoituksen toteuttaminen käytännössä on helpompaa pienellä alueella. Pienemmän asukasmäärän myötä asukkaita on yleensä myös helpompi osallistaa kehittämistoimintaan mukaan, ja pienessä kunnassa kehittämistoiminnan tuloksena syntyneistä positiivisista vaikutuksista pääsevät kaikki asukkaat yleensä jollain tapaa nauttimaan. Tilanne on erilainen suurkaupunkien kohdalla. Kuinka kartoittaa fyysisesti laajan ja paljon heterogeenisemmän alueen kulttuurisia erityispiirteitä? Kuinka osallistaa suuri määrä asukkaita mukaan kehittämiseen? Miten suurkaupungeissa kaikki asukkaat hyötyisivät kehittämistyöstä?

Näistä haasteista huolimatta cultural planning -menetelmää on sovellettu paljon myös suurten kaupunkien kaupunkikehittämisen ja -suunnittelun työkaluna, kuten esimerkiksi Englannissa, missä menetelmän soveltamisesta on positiivisia kokemuksia jo vuosikymmenten ajalta. Kehittämistoimintaa toteutetaan suurkaupungeissa tyypillisesti siten, että kaupunki valitsee kehittämiskohteeksi kulloinkin tietyn rajatun teeman tai kaupunginosan ja siihen liittyvien haasteiden kehittämisen. Esimerkiksi tietyn naapuruston sosiaalisten ongelmien vähentäminen tai julkisen liikenteen kehittäminen ovat tällaisia rajattuja kehittämisteemoja. Koska kehittämisprojektit ja tapahtumat koskettavat monesti tiettyjä rajattuja kaupunginosia, hyötyvät ainakin lyhyellä aikavälillä jotkut kaupunginosat kehittämisestä enemmän kuin toiset. Kehittämisprojektien kohteiden valitsemisen taustalla tulee olla kehittämisstrategia, jonka painopisteiden mukaan alueet ja kehittämisteemat valitaan kaupunkikehittämisen ja suunnittelun keskiöön eri vuosina.

Toisaalta suuresta kaupunkikoosta ja siten suuremmasta toimijajoukosta on myös hyötyä. Esimerkiksi pienessä kaupungissa yksi toimija voi olla niin voimakas, että tämän vastustaessa tiettyä kehittämisideaa ei idea tule toteutumaan. Samaten pienessä kaupungissa voi yksi toimija tai toimijaryhmä lobata haluamaansa asiaa niin voimakkaasti, että yhteisön muiden toimijoiden toiveet ja kehittämisideat eivät tule kuulluksi. Suuressa kaupungissa yksittäisellä toimijalla ei yleensä ole vastaavanlaista valta-asemaa vaikuttaa kehittämistyön sisältöön ja etenemiseen.

Kriittiset menestystekijät

Cultural planning -menetelmää on sovellettu hyvin erilaisissa yhteyksissä. Taulukossa 1 on tuotu esille niitä erilaisia tavoitteita, minkä yhteydessä menetelmää sovellettiin tutkimuksen kohdealueilla. Huolimatta tapauskohteiden erilaisuudesta niiden kokemuksia vertailemalla voidaan kuitenkin tehdä yleisen tason päätelmiä menetelmän soveltamisen kriittisistä menestystekijöistä. Kappaleessa esiin nostetuissa havainnoissa korostetaan etenkin niitä kriittisiä tekijöitä, joita haastatellut pitivät tärkeimpänä menetelmän onnistuneen soveltamisen kannalta. Taulukossa 2 on sen sijaan koottu yhteen menetelmän soveltamisen keskeiset hyödyt ja haasteet tutkimuksen case-alueilla. Yhteenveto perustuu haastateltujen näkemyksiin sekä

kirjallisiin materiaaleihin menetelmän soveltamisesta. Suurimpina hyötyinä haastateltavat korostivat ainakin yhteistyön parantumista ja tiivistymistä eri toimijoiden välillä, asukkaiden osallisuuden ja luottamuksen vahvistumista, sekä kulttuuristen erityispiirteiden tehokkaampaa hyödyntämistä kehittämistoiminnassa. Keskeisimpinä haasteina sen sijaan nähtiin esimerkiksi negatiivinen suhtautuminen ja heikko sitoutuminen yhteistyöhön, resurssien puute, sekä tuen puuttuminen pitkille prosesseille. Lisäksi monimenetelmäisten ja monitoimijajaisien prosessien hallinta ja eteenpäin vieminen koettiin haasteelliseksi.

Olennaista menetelmän onnistuneen käytön kannalta ei ole niinkään se missä erilaisissa yhteyksissä sitä on käytetty, vaan se, että toiminta on käynnistynyt selkeästi määrittelystä tarpeesta ja kehittämishaasteesta, mihin menetelmän käytöllä on pyritty löytämään ratkaisuja. Lisäksi onnistumisen kannalta keskeisessä asemassa on ollut positiivinen ja avoin asennoituminen uudelleen tapaan tehdä kaupunki- ja aluekehittämistä avoimessa vuorovaikutussuhteessa useiden eri toimijoiden kanssa. Perinteisten toiminnan tonttien ja hallinnon siilojen sijaan kehittämistä tehdään avoimissa verkostoissa, missä toimiminen vaatii toisen kuuntelemisen ja kunnioittamisen taitoja ja ylipäätään halukkuutta ottaa yhteistyö toiminnan lähtökohdaksi.

Tietty kehittämishaaste keskiössä

Cultural planning -menetelmän todettiin toimivan parhaiten silloin, kun jokin tietty kehittämishaaste on nostettu toiminnan lähtökohdaksi. Kehittäminen on siis ollut ongelma- ja tarvelähtöistä. Jotta kulttuurikartoituksen tekeminen olisi mielekäästä ja asukkaiden motivoiminen osallistaviin työpajoihin olisi helpompaa, on tietty ongelmakehitys tai kehittämishaaste hyvä lähtökohta yhteiselle tekemiselle. Kehittämishaasteisiin liittyvissä ratkaisussa on erittäin tärkeä hyödyntää alueen omia kulttuurisia resursseja, sillä näitä resursseja hyödyntäessä luodaan ongelmakehityksen ratkaisemiseksi malleja, jotka toimivat juuri omassa kaupungissa. Usein ratkaisuja kopioidaan suoraan toisten alueiden kehittämismalleista ottamatta huomioon kaupungin omaa identiteettiä ja vahvuuksia.

Keskeistä toiminnan ongelmalähtöisyydessä on myös, että itse ongelmat tunnistetaan laaja-alaisen yhteistyön kautta, sen sijaan että ne määritettäisiin jonkin tietyn toimijan näkökulmasta. Ongelmalähtöiseen kehittämiseen on sisäänrakennettu monitoimijaisen yhteistyön elementti, sillä kaupunkikehittämisen ongelmat harvoin noudattavat hallinnollisia rajoja, jolloin myös niiden ratkaiseminen edellyttää näiden rajojen ylittämistä.

Laaja tuki ja menetelmän käytön perustelut

Jotta menetelmää pystytään soveltamaan onnistuneesti kaupunki- ja aluekehittämisen työkaluna, tulee sillä olla takanaan laaja poliittinen tuki ja mandaatti johdon tasolta. Tämä on tärkeää, sillä laaja mandaatti takaa sen, että poliittisten voimasuhteiden muuttuessa kaupungin tai kunnan johdossa kehittämistyö jatkuu tästä huolimatta.

Keskeistä tuen saamiselle on osoittaa miten menetelmän tavoitteet kytkeytyvät laajemmin osaksi alueen elinvoiman ja kilpailukykyyn vahvistamista. Kytkeytyminen strategiseen kehittämiseen on avainasemassa perusteltaessa menetelmän lisäarvoa. Kulttuuri-sanankäytön nähtiin usein vähentävän menetelmää käyttävien hankkeiden ja tavoitteiden uskottavuutta, jolloin on olennaista kiinnittää huomiota menetelmän kommunikoinnissa käytettäviin argumentteihin ja määritelmiin. Tästä syystä myös termi ”kulttuurisuunnittelu” on ongelmallinen suomennos menetelmästä.

Taulukko 2. Cultural planning -menetelmän hyödyt ja haasteet tutkimusalueilla.

	Hyödyt	Haasteet
Borås	<p>Yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen: Lisättiin asukkaiden yhteisöllisyyttä ja osallisuutta mm. perustamalla alueelle kohtaamispaikka, jossa asukkaille tarjolla kulttuurista, kirjasto- ja neuvontapalveluja sekä kahvilapalveluja.</p> <p>Tulosten hyödyntäminen muissa prosesseissa: Tulosten perusteella tehtiin kaupungin osan kehittämisen toimintastrategia, jota hyödynnetään esim. poliittisella tasolla sekä alueen vuokra-asuntopalvelujen kehittämisessä. Tuloksia hyödynnetään myös Norrbyn uuden, rakenteilla olevan kaupungin osan sekä vanhan kaupungin osan yhteen sulattamisessa.</p> <p>Yhteistyön parantuminen: Eri sektoreiden välinen yhteistyö lisäsi kunkin sektorin toiminnan tehokkuutta.</p>	<p>Pitkät prosessit: Syntyvät tulokset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä, mikä vaatii pitkäjänteisyyttä.</p> <p>Resurssit: Tulosten jalkauttamiseksi tulisi olla varattu riittäviä resursseja, jotta pitkäjänteinen toiminta voi edetä ja kaikki toimijat pysyvät motivoituneina kehittämistyöhön.</p> <p>Poliittinen tuki: Työ vaatii onnistuakseen poliitikkojen tuen.</p> <p>Laajan toimijajoukon sitouttaminen: Jotta toiminta synnyttää konkreettisia tuloksia, vaatii se laajan toimijajoukon motivoimista mukaan toimintaan, esim. paikalliset yrittäjät.</p>
Bristol	<p>Itsenäinen organisaatio toimijana parantanut yhteistyötä: Itsenäisen kehittäjäorganisaation on ollut helpompi kehittää yhteistyötä ja vähentää eri organisaatioiden toimimista silloissa.</p> <p>Kaupungin talouskasvun ja imagon paraneminen: Kaupungin profiili on nykyisin todella paljon myönteisempi niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Kaupunki houkuttaa alueelle paljon uusia asukkaita, yrityksiä, opiskelijoita ja turisteja.</p> <p>Kaupungin ainutlaatuisuuden parempi hyödyntäminen: Tunnistamalla ensin Bristolin ”DNA” on kehittämistyössä ollut mahdollista toteuttaa ainutlaatuisia, erityisesti Bristolin kaupungille sopivia ratkaisuja.</p> <p>Metodin juurtuminen: Cultural Planning -työ on juurtunut pysyväksi strategiseksi kaupunkikehittämisen ja -suunnittelun menetelmäksi, jonka avulla on kyetty luomaan kaupungille uudenlaista visiota sekä kasvattamaan pitkän aikavälin kehittämistä paikallisia kulttuurisia resursseja hyödyntäen.</p>	<p>Yli kaupunkirajojen tehtävän kehittämistyön haasteellisuus: Esim. koko metropolialuetta koskevat liikenne- ja koulutushankkeet osoittautuneet haasteellisiksi cultural planning -työssä, sillä naapurikunnat eivät ole motivoituneita yhteistyöhön.</p> <p>Asukkaiden motivointi: Asukkaiden kiinnostuksen lisääminen jatkuvaan cultural planning -toimintaan on haasteellista. Vaatii jatkuvaa menetelmien kehittämistä esimerkiksi yliopistotutkijoiden ja taiteilijoiden kanssa sekä esim. tietoutta uuden teknologian hyödyntämistä osallistavissa prosesseissa.</p> <p>Negatiivinen asenne: Osa kaupungin työntekijöistä pitää perustettua kehittäjäorganisaatiota uhkana ja suhtautuu siihen negatiivisesti.</p> <p>Resurssit: Viime vuosien haastava taloustilanne on vaikeuttanut erityisesti julkisen rahoituksen saamista.</p>
Liverpool	<p>Kaupunki-imagon parantuminen: Kaupunki-imagon merkittävän parantumisen myötä (esim. positiivinen medianäkyvyys) kaupunki on onnistunut houkuttamaan yrityksiä ja asukkaita alueelle. Tämä näkyy myös turismin voimakkaana kasvuna.</p> <p>Talouskasvun ja hyvinvoinnin lisääntyminen: Malli on tehostanut kaupungin talouden kehitystä sekä edistänyt esim. sosiaali- ja terveysalan ja infrastruktuurin kehittämistä. Kaupungin talouskasvu on nykyisin suurempaa kuin keskimäärin kansallisesti.</p> <p>Kehittämismallin juurtuminen: Mm. paikallisia sosiaali- ja terveysalan ongelmia parannetaan kulttuuripääkaupunkivuonna kehitetyn mallin avulla, missä taide linkittyy osaksi kaupunkikehittämisprosesseja.</p> <p>Kulttuurin roolin vahvistuminen: Mm. pormestarin ja asukkaiden mielestä kulttuuri on ollut kaupungin selviytymisstrategia, mistä syystä toiminnalle on vahva tuki ja siihen ollaan valmiita panostamaan.</p>	<p>Laajan toimijajoukon johtaminen: Cultural planning -prosessit ovat haastavia, sillä mukana on paljon partnereita ja toimijoita, joiden toimintaa ja yhteistyötä kaupungin tulee johtaa.</p> <p>Negatiivinen asenne uudenlaista toimintaa kohtaan: Esim. osa kulttuurisektorista kritisoi asukkaiden ja paikallisten taiteilijoiden käyttöä kehittämistyössä. Perinteinen, suurten julkisten taideorganisaatioiden kanssa tehtävä yhteistyö ja toiminta olisi heidän näkökulmastaan luontevampaa.</p> <p>Resurssit: Sekä ulkopuolista julkista rahoitusta että lahjoitusrahaa on saatavilla niukasti, mikä lisää rahoitushaun määrää osana cultural planning -työn sisältöä sekä vaatii työn fokuoimista tiettyihin projekteihin.</p>
Tjörn	<p>Paikallisen identiteetin ja kunnan kehittämistarpeiden löytäminen: Työ on auttanut tjörnäläisen identiteetin löytämisessä, sekä toisaalta kehittämistarpeiden määrittelyssä, mihin liittyy</p>	<p>Resurssit: Jotta kehittämissuunnitelmia on mahdollista toteuttaa, tulee kutakin kehittämiskohdetta varten olla varattuna budjetti.</p>

	<p>kulttuurikartoituksen tietoa hyödynnetään kehittämissuunnitelmissa. Tämä auttaa tekemään kunnasta houkuttelevamman potentiaalisille asukkaille.</p> <p>Tulosten hyödyntäminen muissa prosesseissa: Saatuja tuloksia voidaan hyödyntää hyvin laajasti, mm. kunnan yleiskaavoituksessa, kulttuuristrategian teossa sekä kaupungin muiden sektorien toiminnan tukena.</p> <p>Kaavoitusprosessien nopeutuminen: Kun alusta lähtien kaavoituksessa on otettu asukkaiden arvostukset ja toiveet huomioon, vältetään valitusprosesseilta, mikä nopeuttaa kaavoitusta, kehittämishankkeiden toteutusta sekä vähentää valitusriskejä.</p>	<p>Poliittinen tuki: Poliittinen tuki on kriittinen toiminnan onnistumiselle kunnassa.</p> <p>Haastavaa, päämäärätietoista projektijohtotyötä: Cultural planning -menetelmää varten tulee olla projektijohtaja tai työryhmä, joka sinnikkäästi ja päämäärätietoisesti edistää prosessia sekä menetelmän juurtumista.</p> <p>Henkilöriippuvuus: Eri sektoreiden ja organisaatioiden välinen yhteistyö on menetelmän näkökulmasta tärkeää, mutta käytännössä yhteistyön jouhevuus ja riittävä tiedonvaihto riippuu usein siitä, kuinka hyvin ihmiset entuudestaan tuntevat toisensa ja kuinka henkilökemiat toimivat.</p>
Sipoo	<p>Tiivistynyt yhteistyö kulttuuritoimen ja kaavoituksen välillä.</p> <p>Asukkaiden toiveisiin vastaaminen: Menetelmän avulla pystytty vastaamaan asukkaiden toiveisiin, ja taiteen avulla on lisätty asukkaiden kannalta keskeisten paikkojen houkuttelevuutta ja viihtyisyyttä. Menetelmän avulla on pystytty tunnistamaan alueellisia erityispiirteitä, ja suunnitella uutta kasvua niihin tukeutuen.</p>	<p>Asukaslähtöisyyden yhdistäminen suunnitteluprosessiin on haastavaa.</p> <p>Osallistumistapojen ja -menetelmien kehittäminen yhteistyössä asukkaiden kanssa. Asukkaat on tärkeää ottaa mukaan jo esimerkiksi kyselyn suunnitteluvaiheessa olennaisten näkökulmien sisällyttämiseksi kartoitukseen. Osa asukkaista on suhtautunut epäilevästi osallistumista ja sen merkitystä kohtaan, ja asukkaita on ollut osittain vaikea saada osallistumaan, koska monin paikoin tärkeät suunnitelmat on jo tehty.</p>
Pori	<p>Segregaation vähentäminen: Hankkeiden tavoitteet segregaation vähentämiseen liittyen on koettu tärkeiksi, ja asukkaiden rooli keskeiseksi hankkeiden onnistumisen kannalta.</p> <p>Asukkaiden osallistuminen: Myös lapset ja nuoret saatu kehittämistoimintaan mukaan toiminnallisten osallistumismenetelmien kautta.</p> <p>Tiivistynyt yhteistyö kaupungin työntekijöiden ja tutkijoiden välillä</p>	<p>Suorien kotimaisten mallien puute ja porilainen lähiö-konteksti: Menetelmän soveltamisen alkuvaiheessa vaikeuksia tuotti lähestymistavan rakentaminen suorien kotimaisten mallien puuttuessa. Kohdealueilla on kulttuuritoimijoita suhteellisen vähän ja väestö on voittopuolisesti ikääntynyttä.</p> <p>Monimenetelmäisen tutkimusotteen ja monimuotoisten aineistojen hallinta teettää ylimääräistä työtä.</p> <p>Hallintokuntavetoinen toimintatapa: vain osa hallintokunnista on sitoutunut kulttuurisuunnitteluprosessiin. Kulttuurisuunnittelun tavoitteista ja toimenpiteistä ei ole päästy kunnolla keskustelemaan kaupungin johtotason kanssa.</p>
Jyväskylä	<p>Itsevarmuutta ja luottamusta kehittämistoimintaan: Menetelmä on vahvistanut ja raaminnut aiempaa tekemistä vahvistaen toimijoiden luottamusta valitun tien tärkeydestä.</p> <p>Asukkaiden luottamuksen vahvistaminen suunnitteluun ja kehittämiseen: Suunnittelu- ja strategiaprosessien työstäminen heti alusta lähtien yhteistyössä asukkaiden kanssa nähtiin ainoana mahdollisena tapana toteuttaa vaikuttavia prosesseja.</p>	<p>Monitoimijaisten suunnittelu- ja strategiaprosessien eteenpäin vieminen: Huolimatta pitkästä kokemuksesta yhteistyöprosessien edistämisessä, poikkihallinnollisten ja osallisuuteen pohjautuvien prosessien eteenpäinviemiselle kaivattiin lisää keinoja.</p>
Mikkeli	<p>Menetelmän integroiminen virkatyöhön: helpottaa osallisuuden ja poikkisektoraalisuuden huomioimista eri kehittämisen konteksteissa. Taidetta, osallisuutta ja poikkihallinnollisuutta on pyritty tuomaan mukaan eri alueiden ja kohteiden suunnittelu- ja kehittämisprosesseihin. Toimintamalli on tärkein, ja sen onnistuneen toteutuksen katsottiin olevan sidoksissa vallitsevien toimintatapojen muuttamiseen.</p>	<p>Osallisuuden edistäminen eri kehittämisen konteksteissa: Vaikka käyttäjälähtöisyys ja asukkaiden osallistaminen on nostettu esille useissa kehittämiskohteissa, toteutuksen ja päätöksenteon läpinäkyvyys ja osallistavilla menetelmillä kerätyn tiedon hyödyntäminen suunnittelussa on ollut haasteellista.</p>

Lisäksi menetelmän käytölle asetettujen lupauksen ja tavoitteiden tulee kestää päivänvaloa: sen sijaan että abstraktia kilpailukykyretoriikkaa sovelletaan pelkästään menetelmän myyntitarkoituksiin, menetelmän käyttäjien ja puolestupuhujien on itse aidosti ymmärrettävä sen paikka ja mahdollisuudet kokonaisvaltaisessa kaupunki- ja aluekehittämisessä.

Rahoitus ja työn pitkäjänteisyys

Cultural planning -prosessissa tulee varmistua siitä, että toiminnalle ja erityisesti kehittämissideoiden toteutukselle on olemassa riittävät resurssit. Esimerkiksi kehittämistyön tuloksena syntyneen toimenpidesuunnitelman toteuttamiseksi tulee olla varmistettuna tietty rahoitus, jotta konkreettisia kehittämistyön tuloksia on mahdollista syntyä. Riittävät resurssit kehittämistoimien toteuttamiseksi ovat siis välttämättömät jatkuvuuden näkökulmasta, jotta toimijoiden usko kehittämistyöhön säilyisi. Jatkuvuuden takia pidettiin olennaisena, että toiminta sisällytetään osaksi omaa työtä irrallisten projektien sijaan tai niiden rinnalla. Jos toiminta ei tuota tulosta, asukkaat pettyvät helposti kehittämistoimiin ja lakkaavat osallistumasta. Myös vaikutusten arviointia pidettiin tärkeänä usein verovaroin rahoitettujen projektien vaikuttavuuden osoittamiseksi. Lisäksi kunnissa rahallisiin resurssisiin liittyvää ongelmaa lisää monesti se, että usein menetelmän soveltamiseen varatut varat ja niiden käyttö ovat sidottuja jonkin sektorin lähtökohtiin, vaikka kehittämistarpeet eivät noudattele sektorirajoja.

Rahoituksen lisäksi cultural planning -työllä tulee olla projektijohtaja tai työryhmä, joka pitkäjänteisesti ja määrätietoisesti edistää yhteistyössä tehtäviä kehittämishankkeita ja toimijoiden osallistamista. Tämä on välttämätöntä pitkissä kaupunki- ja aluekehittämiseen liittyvissä prosesseissa, jotta toiminta olisi jatkuvaa ja konkreettisia hyötyjä saadaan yhteistyön myötä aikaiseksi.

Laaja-alainen yhteistyö

Cultural planning -menetelmän ytimessä oleva poikkisektoraalinen ja monitoimijainen yhteistyö on haastavaa työtä, mikä vaatii sitoutuneen ja sinnikkään johtajan. Usein yhteistyö jää lähinnä toisen sektorin tai osaston informoimiseksi konkreettisen yhteistyön sijaan. Reviiriajattelu haastaakin cultural planning -toimintaa. Osa kaupungin työntekijöistä kritisoi yhteistyön tekemistä eri sektoreiden välillä ja vierastaa bottom-up -tyyppistä kaupunki-kehittämistä, jossa asukkaita sekä paikallisia yrityksiä ja taiteilijoita osallistetaan mukaan kaupunkikehittämiseen.

Kulttuuripolitiikan linkittyessä osaksi muita politiikkasektoreita kehittämistoiminta vaatii kaupungin johdolta ja työntekijöiltä uudenlaista osaamista ja ajattelutapaa, missä kulttuurisektori otetaan mukaan kehittämistyöhön jo heti kehittämisen alkuvaiheessa. Tämä on kuitenkin esimerkiksi Bristolissa aiheuttanut epäluottamusta toiminnan resursointiin liittyen, sillä kulttuurisektoria on leikattu toiminnan uudelleenorganisoinnin myötä. Kaupungin johdon virallinen julkilausuma menetelmän tärkeydestä sekä vahva projektijohtaja ovat tästä syystä kriittisiä elementtejä cultural planning -yhteistyön kehittymisessä. Cultural planning on työtä, joka vaatii yleensä aikaa ja kärsivällisyyttä sekä yhteistyökykyä. Prosessin vetäjien on jatkuvasti edistettävä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, kuten kaupunkisuunnittelijoiden, kaupungin muiden sektoreiden ja sidosryhmien kanssa, jotta nämä pystyvät ottamaan huomioon, ja hyödyntämään, esimerkiksi kulttuurikartoituksen tuloksia omissa työssään ja toiminnassaan. Edelleen monesti muut toimialat ja sektorit määrittävät cultural planning -menetelmän pääosin taiteeseen liittyväksi.

Ymmärryksen lisääminen vaatii määrätietoista tiedon jakamista. Vasta pidemmällä aikavälillä kuntaan on mahdollista syntyä yhteinen, luonteva malli yhteistyön toteuttamiselle, ja onnistuneiden prosessien myötä eri toimijat huomaavat kulttuurin arvon sekä roolin

kaupunkikehittämisessä. Esimerkiksi Ruotsissa on cultural planning -yhteistyön myötä havaittu sektorien väliseen yhteistyöhön liittyviä selkeitä hyötyjä. Kaupungin eri sektorit ovat huomanneet esimerkiksi, että toiminta on lisännyt kunkin sektorin toiminnan tehokkuutta. Samoin cultural planning -työn myötä kaupunkisuunnittelussa korostuu aikaisempaa enemmän ihmisenäkökulma. Kun asukkaiden ääni on tullut paremmin kuulluksi erilaisissa kaupunkisuunnitteluprosesseissa, eivät kuntalaiset esimerkiksi enää ole yhtä herkästi valittaneet kaavoituksesta, jolloin kaavoitusprosessit ovat nopeutuneet.

Parhaimmillaan poikkisektoraalinen yhteistyö tuo taitoa käsitellä kipeitä asioita. Esimerkiksi kaupunkien strategiatyössä monitoimijaisen yhteistyön tulisi olla toiminnan lähtökohta, sillä usein strategisten tavoitteiden toteutumisen esteenä ovat juuri sillojen väliset ristiriitaiset tavoitteet ja niiden keskustelemattomuus. Vaikuttavassa strategiatyössä kipeät keskustelut käydään strategiatyön aikana. Kulttuurilähtöisen suunnittelun lähtökohtana on nimenomaan mielipiteiden moninaisuus ja oikeus erilaisiin näkökulmiin. Prosessin aikana ”niitä sitten vaan yhteen sovitetaan ja jalostetaan”, mikä vaatii erään haastateltavan mukaan prosessin eteenpäin viemisen taitoa: ”strategia on näkökulmien synteesi, missä synteesi on parempi kuin ne yksittäiset näkökulmat”.

Asukkaiden osallistuminen

Asukkaiden ja muiden keskeisten toimijoiden kuten yritysten osallistuminen nähdään cultural planning -menetelmän merkittävänä mahdollisuutena, mutta samaan aikaan siihen liittyy myös haasteita, minkä vuoksi osallisuuden edistämiseen on syytä panostaa suunnitteluprosessin eri vaiheissa. Lisäksi kulttuurikartoituksen tulokset tulee tehdä näkyväksi sekä keskustella ja tiedottaa laaja-alaisesti niiden hyödyntämisestä. Yksi keskeinen haaste asukkaiden osallistumiseen liittyy on usein kuitenkin se, että eri kulttuurikartoituksen menetelmin asukkailta ja muilta sidosryhmiltä kerättyä tietoa on vaikea hyödyntää suunnittelussa. Ihmisten yksittäiset näkökulmat näyttävät usein irrallisina suunnitteluprosessiin nähden. Tämä voi kuitenkin paikoitellen johtua siitä, että mielipiteitä kerätään sen jälkeen kun itse suunnitelmat alueen kehittämiseksi on jo tehty. Ollakseen vaikuttavia kulttuurikartoitukset tulisi integroida suunnitteluprosessin alkuvaiheeseen, jotta tuloksia pystytään aidosti hyödyntämään. Myöhemmin tuloksia voidaan päivittää ja päivitettyä tietoa hyödyntää edelleen suunnittelun tukena.

On eri asia tavoitella osallisuuden kuin osallisuuden tunteen lisäämistä. Osallisuuden lisääminen näyttää ensisijaisesti hallinnon tavoitteena, kun taas osallisuuden tunteella voi olla merkittävä vaikutus yksittäisen kaupunkilaisen hyvinvointiin. Osallisuuden tunne on toki yhteydessä osallisuuden vaikuttavuuteen myös hallinnossa: mikäli kaupunkilainen kokee tullessaan kuulluksi, ja tiedon hyödyntäminen tehdään kaupungin toiminnassa läpinäkyväksi, osallisuus voi lisätä yhtä aikaa sekä yksilön hyvinvointia että alueen elinvoimaisuutta sitoutuneiden asukkaiden kautta. Sekä tunne että prosessi ovat siis tärkeitä.

Menetelmän kolme perusulottuvuutta toiminnan lähtökohtana: osallisuus, kulttuurilähtöisyys ja poikkisektoraalisuus

Kokonaisuudessaan cultural planning on toiminut kokoavana menetelmänä osallisuuden, kulttuurilähtöisyyden ja poikkisektoraalisuuden edistämiseen sitä soveltaneilla alueilla. Nämä tekijät voidaankin nähdä menetelmän perusulottuvuuksina, jotka tulisi ottaa huomioon menetelmän soveltamisessa. Lisäksi näiden lukuisten kehittämisprosessien kannalta keskeisten tekijöiden tekemistä näkyväksi, ja nostamista toiminnan keskiöön, voidaan pitää menetelmän lisäarvona suomalaisen kaupunki- ja aluekehittämisen kentällä suhteessa esimerkiksi olemassa oleviin osallistamisen menetelmiin. Myös taiteella on usein tärkeä rooli cultural planning -

prosessien toteuttamisessa totuttujen suunnittelu- ja kehittämistapojen kyseenalaistajana sekä kulttuuristen resurssien tunnistajana ja havainnollistajana.

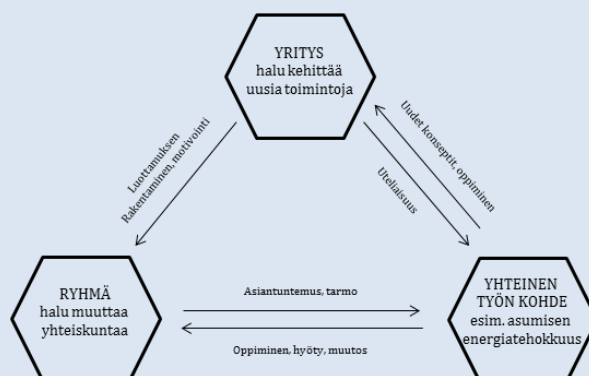
Menetelmän kolmen ulottuvuuden keskiössä on toimintaa ohjaava kehittämishaaste, minkä kunnat ja kaupungit määrittävät yhteistyössä paikallisista lähtökohdista käsin. Kuten taulukosta 1 ja kirjallisuuskatsauksesta käy ilmi, menetelmää on sovellettu varsin erilaisten kehittämissaasteiden ratkaisemiseen, vaihdellen taloudellisen kilpailukyvyn vahvistamisesta lähiökehittämisen ja kestävä kehityksen kysymyksiin.

Usein menetelmän soveltamisen keskiössä on kuitenkin viime kädessä yhteistyö, sillä menetelmän kolme perusulottuvuutta tuovat toimijoita yhteen sektori- ja organisaatorajoista tai osaamistaustasta riippumatta. Kyse on usein monitoimijaisten yhteistyöprosessien hallinnasta, joiden työskentelyyn menetelmän toivotaan tuovan uusia työkaluja. Muutoin sen lisäarvo olemassa olevien kaupunki- ja aluekehittämisen menetelmien kentällä jää usein epäselväksi, sillä nimenomaan yhteistyöhön ja osallisuuteen liittyvät kysymykset haastavat useiden kehittämissaasteiden toteuttamista käytännössä. Kulttuuristen resurssien merkitys kaupunkikehitykselle on tunnistettu jo pitkään, jolloin menetelmän lisäarvo liittyy laajemmin kulttuuristen erityispiirteiden nostamiseen vuorovaikutteisten kaupunkikehitysprosessien ytimeen.

Tarkasteltaessa cultural planning -menetelmän lisäarvoa nimenomaan yhteistyön kautta, menetelmä linkittyy selkeästi 2010-luvulla pinnalla olevaan erityisesti tuotekehityksen yhteydessä käytyyn keskusteluun yhteiskehittämisestä. Yhteiskehittämisessä on kyse ratkaisujen ideoimisesta yhdessä, ja jokaisen osallistujan kokemuksen ja asiantuntemuksen valjastamisesta uusien ideoiden kehittelyyn (ks. Demos Helsinki 2013). Yhteiskehittämisen valossa cultural planning näyttäytyy kiinnostavana avauksena suomalaisen kaupunkikehittämisen kentällä. Tästä näkökulmasta cultural planning -prosessin tavoitteena on tuoda toimijoita laaja-alaisesti yhteen alueen käyttäjälähtöiseksi kehittämiseksi.

Cultural planning -toimintaan uusi ajatuksia yhteiskehittämisestä?

Yhteiskehittäminen – co-creation – on viime vuosina pinnalle noussut työkalu uusien tuotteiden, palvelujen ja toimintojen kehittämiseen. Tuotteiden ja palvelujen tulee vastata yhä paremmin ihmisten erilaisiin tarpeisiin ja toiveisiin, jolloin yritykset ovat alkaneet hyödyntää erilaisia sidosryhmiä tuotteidensa suunnittelussa ja kehittämisessä: ”Ryhmiä kanssa yhteiskehittämisessä on kyse ryhmän tunnistamien arjen ongelmien... ratkaisemisesta, tuotteistamisesta, skaalaamisesta ja kaupallisesta levittämisestä. ... Co-creationissa (ks. kuva) sekä yritys että ryhmä tuovat oman kokemuksensa ja asiantuntemuksensa tilanteeseen, jossa molemmilla on halu ratkaista jotakin ongelmaa” (Demos Helsinki 2013: 19).

Kuva x. Co-creation on yhteistä ratkaisujen kehittämistä (Lähde: Demos Helsinki 2013: 19).

Demos Helsingin (2013) keskeisestä viestistä yhteiskehittämisen työkirjassa on rakennettavissa silta myös kaupunkikehittämisen kentälle: ”uskomme, että ryhmien hankaluus on näköharhaa”. Maailman johtavat brändit rakentavat yhteisöjä tuotteidensa yhteiskehittämiseen, sillä ryhmien voima on suuri uuden liiketoiminnan kokeellisissa kehittämisissä. Miksei yhteiskehittämisen ajatusta voisi soveltaa myös kaupunkikehittämisen kentälle, missä uudet liiketoimintamallit ovat enemmän kuin tervetulleita haastamaan perinteisiä siiloituneita ja toisistaan erillään olevia kehittämisen maailmoja? Mitä jos vuorovaikutteisen kaupunkikehittämisen hankaluus onkin vain osaltaan olemassa olevien järjestelmien ja toimintamallien aiheuttamaa näköharhaa? Yhtälailla yritys kuin kaupunkikin tarvitsee arjen ymmärrystä hyvän ”tuotteensa” rakentamiseen.

Kuten yrityksissä perinteisesti, myös kaupungeissa laajan ja syvälle luotaavan sidosryhmäyhteistyön toteuttaminen on koettu työlääksi ja hankalaksi huolimatta siihen liittyvästä lisäarvosta. Kaupunkikehittämisen näkökulmasta laaja sidosryhmätyöskentely on hidasta, ja siihen sitoutuu paljon resursseja. Tästä huolimatta laaja sidosryhmäyhteistyö nähdään välttämättömänä edellytyksenä hyvän kaupungin kehittämiselle (esim. Haughton ym. 2010). Jälleen yrityskontekstista nousevat Demos Helsingin (2013: 15) työkirjan ajatukset pätevät väistämättä kaupunkikehittämisenkin näkökulmasta: ”Yhteistyön käynnistäminen ryhmän kanssa on yrityksen markkinoinnille tai tuotekehitykselle iso investointi. Mitä organisoituneemman ryhmän kanssa yhteistyön käynnistää, sitä helpommalla pääsee alussa. Toisaalta käyttäjäyhteistyön rakentaminen itse ja yrityksen omista lähtökohdista voi tuottaa jännittävimmät lopputulokset, mutta se vaatii myös suurimmat investoinnit.” Kaupungin tulee investoida pitkäjänteisten yhteistyösuhteiden rakentamiseen, missä luottamuksen saavuttaminen ja ylläpitäminen vaatii aikaa ja aktiivisuutta: ”Hyvään yhteistyösuhteeseen ei ole oikotietä, vaan aikaa kuluu tutustumiseen, eli luottamuksen luomiseen. Hyvät kumppanuussuhteet erilaisten ryhmien kanssa ovat investointi, joita kannattaa viestiä myös ulospäin... Syvä yhteistyö muuttaa molempia osapuolia, siinä on sen arvo (2013: 17, 7)”

Ajankohtaisten haasteiden ratkaisemiseksi cultural planning -prosesseissa on käyty kehittämisen kontekstista riippumatta läpi varsin samantyyllisiä kysymyksiä. Taulukko 3 kokoaa yhteen näitä kysymyksiä, mitkä linkittyvät myös keskeisesti yhteiskehittämisen keskiössä oleviin haasteisiin.

Taulukko 3. Kehittämisen kontekstista riippumatta cultural planning -työtä määrittävät usein hyvin samantyyppiset kysymykset.

KOLME PERUSLOTTUVUUTTA	KEHITTÄMISHAASTEEN RATKAISEMISEN KANNALTA KESKEISET KYSYMYKSET
KULTTUURILÄHTÖISYYS	Miten/millä menetelmillä kulttuurisia erityispiirteitä kartoitetaan?
	Mitä kulttuurisilla erityispiirteillä erityisesti tarkoitetaan prosessin yhteydessä?
	Kuka vastaa prosessin käynnistämisestä ja koordinoinnista?
	Miten kartoitettua tietoa hyödynnetään kehittämishaasteen ratkaisemiseksi?
	Voidaanko kartoitettua tietoa hyödyntää muissa yhteyksissä? Miten tieto välitetään muille?
	Miten taidetta voidaan hyödyntää kulttuuristen erityispiirteiden tunnistamisessa ja havainnollistamisessa?
OSALLISUUS	Millaisia osallistamisen menetelmiä käytetään, missä, ja milloin? Miten kaikkien äänet saadaan kuuluviin?
	Miten osallistamisprosessi voidaan järjestää niin, että osalliset aidosti kokevat hyötyvänsä osallistumisesta?
	Miten osallistumisprosesseista saatavia tietoja hyödynnetään kehittämishaasteen ratkaisemisessa?
	Ketkä ja miten osalliset otetaan mukaan päätöksentekoon?
	Miten osallistamisprosessien tulokset tehdään näkyväksi osallisille ja miten tuloksista tiedotetaan?
	Mikä on taiteen rooli osallisuuden edistämisessä?
POIKKISEKTORAALISUUS	Mitkä hallinnon toimialat ovat avainasemassa kehittämishaasteen ratkaisemisessa?
	Miten toimialojen yhteistyö järjestetään käytännössä? Kuka koordinoi? Millaisten vaiheiden kautta edetään? Miten pidetään langat käsissä? Miten huomioidaan erilaiset näkemykset?
	Millaisia menetelmiä voidaan hyödyntää yhteistyön tukemisessa ja monitoimijaisen yhteistyöprosessien hallinnassa?
	Miten yhteistyöprosessit saadaan fokusoitua ongelmanratkaisuun silloihin perustuvan edunvalvonnan sijaan?
	Miten taidetta voidaan hyödyntää poikkisektoraalisten prosessien tukemisessa?

Johtopäätökset: Cultural planning menetelmänä kaupunkien yhteiskehittämiseen

Tämän tutkimuksen keskeisenä johtopäätöksenä esitämme, että suomalaisessa kontekstissa cultural planning tarjoaa mielenkiintoisia ja aidosti nykyistä kaupunki- ja aluekehittämistä haastavia mahdollisuuksia, mikäli se ymmärretään ennen kaikkea yhteiskehittämisen lähestymistapana (kuva 15). Menetelmää on sovellettu hyvin erilaisissa yhteyksissä Suomessa ja ulkomailla, korostaen toisaalta siihen liittyviä monipuolisia mahdollisuuksia mutta toisaalta myös räätälöinnin tarvetta suomalaisessa kontekstissa. Menetelmän kriittiset menestystekijät sitä soveltaneilla tutkimusalueilla ovat liittyneet ennen kaikkea toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen ja sitä tukeviin prosesseihin, mistä syystä katsomme menetelmän suurimman soveltamispotentiaalin ja lisäarvon piilevän nimenomaan vuorovaikutteisen kehittämiskulttuurin rakentamisessa.

Menetelmän tavoitteena on ensisijaisesti vuorovaikutteisen kehittämiskulttuurin rakentaminen kunnissa ja kaupungeissa, ja hyvän kaupungin kehittäminen laajaan vuorovaikutukseen ja kulttuurilähtöisyyteen perustuen. Cultural planning -menetelmän soveltamista määrittävät ennen kaikkea alueellisuus ja prosessimaisuus (Evans 2013), korostaen paikallisten toimijoiden sitoutumista yksittäisiä hankkeita laajempaan uudenlaiseen tapaan toimia ja ymmärtää kaupunkien kehittämistä.

Menetelmän kolme perusulottuvuutta – kulttuurilähtöisyys, osallisuus ja poikkisektoraalisuus – tukevat keskeisesti yhteiskehittämisen tavoitetta, mikä nostaa vuorovaikutteisen kehittämiskulttuurin rakentamisen toiminnan keskiöön. Kaupungin jatkuva uudistuminen edellyttää herkkyyttä kuunnella ja tunnistaa alueellisia erityispiirteitä, ja tarttua niihin kehittämistoiminnassa. Laaja vuorovaikutus yhteiskehittämiseen perustuvan kaupunkikehittämisprossin kaikissa vaiheissa on välttämättömyys luottamukseen perustuvan toimintakulttuurin synnyttämiseksi. Kaupungin kehittäminen ratkaisuhakuisesti yhteisesti tunnistettujen ongelmien ja vahvuuksien pohjalta sekä kaupungin tulevaisuuden visiointi laaja-alaisessa yhteistyössä sitouttaa toimijoita hyvän kaupungin rakentamiseen. Totuttujen ylhäältä alas ja alhaalta ylös -ajattelumallien sijaan yhteiskehittäminen suuntaa huomion vuorovaikutteiseen ja jatkuvasti uudistuvaan kehittämisprosessiin, missä poliittis-hallinnollinen tieto ja arvomaailma yhteenkietoutuvat ruohonjuuritason subjektiivisen ja kokemuseräisen ”hiljaisen” tiedon kanssa (ks. myös Smith 2010).

Cultural planning haastaa lukuisia totuttuja ajatusmalleja kaupunkikehittämisen asian- tuntijoista ja -omistajista, virallisista ja epävirallisista toiminnan tiloista ja sekä kaupunkipolitiikan ja kulttuuripolitiikan määrittelyistä. Cultural planning on prosessi, mikä tähtää olemassa olevan kehittämiskulttuurin muuttamiseen yhdessä tekemisen suuntaan. Toimiakseen yhteiskehittämisen menetelmä edellyttää muutosta nykyisissä ajattelumalleissa ja asenteissa. Cultural planning haastaa olemassa olevan tavan hallita kaupunkia ja siksi se on lähtökohdiltaan radikaali haaste kaupungeille avata toimintaansa.

Kuva 15. Cultural planning kaupunkien yhteiskehittämisen menetelmänä.

Seuraavassa on esitetty tiivistetysti ne tässä tutkimuksessa erityisen potentiaalisiksi ja/tai haasteelliseksi tunnistetut seikat, mihin menetelmä voi tarjota uudenlaisia näkökulmia ja avauksia suomalaisen kaupunkikehittämisen kentälle. Lista ei ole millään muotoa kaiken kattava, sillä cultural planning -menetelmää voidaan sen lukuisten soveltamisyhteyksien vuoksi tarkastella useiden eri kehittämisen sektoreiden ja tieteenalojen näkökulmasta. Tämän tutkimuksen johtopäätökset on muodostettu ensisijaisesti kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen näkökulmasta, missä toimijoiden uudenvuorokas yhteistyö on avainasemassa kulttuuristen erityispiirteiden valjastamisessa kaupunkikehityksen voimavaraksi.

1. **Menetelmää voidaan soveltaa strategisen kaupunki- ja aluekehittämisen välineenä osana kaupunkien ja kuntien elinvoimapolitiikkaa.** Sen sijaan että menetelmää tarkasteltaisiin kapeasti pelkästään kulttuurikartoituksen näkökulmasta esimerkiksi kaavoitusta tai kulttuurin kehittämistä tukevana välineenä, sen potentiaali tulisi suomalaisessa kaupunki- ja aluekehittämisen kontekstissa ymmärtää laajemmin taloudellisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja ympäristöllisesti kestävästä kehityksestä tukevana, ja kokonaisvaltaisista kaupunkikehitysstrategioista jalkauttavana, välineenä. Poikkialueellisten ja monitoimijajoukkojen valjastaminen tarvelähtöisesti vuorovaikutteisten kehittämisprosessien kautta toimii tehokkaana työkaluna strategisten painopisteiden jalkauttamiseen. Näin sovellettuna menetelmän puolesta puhujien on itse aidosti ymmärrettävä sen paikka ja mahdollisuudet kokonaisvaltaisessa kaupunkikehittämisessä.
2. **Cultural planning haastaa perinteiset kulttuuri- ja kaupunkipolitiikan määrittelyt.** Sen sijaan että kulttuuripolitiikka nähtäisiin sektoraisena kaupunkien kehittämiseen liittyvänä toimialana, sitä tulisi tarkastella enemmän alueellisesta, perinteisiä kehittämisen siiloja läpileikkaavasta, lähtökohdasta. Tästä näkökulmasta perinteisen kulttuurisektorin rooli muuttuu ja avautuu tukemaan asukkaiden ja erilaisten partnerien roolia kulttuurituotannossa ja kaupunkikehittämisessä. Näin myös muut toimijat pääsevät määrittelemään kulttuuripolitiikan kysymyksenasetteluja. Tämä on yhtä aikaa sekä merkittävä haaste että mahdollisuus uudenvuorokas kulttuurilähtöiselle kaupunkipolitiikalle Suomessa. Esimerkiksi Bristolissa itsenäisen kehittäjäorganisaation perustaminen on haastanut merkittävästi perinteisiä rakenteita, missä myös paikallinen kauppakamari on ollut aktiivisessa roolissa alueen kulttuurilähtöisen kasvun vauhdittamisessa.

3. **Menetelmän onnistunut käyttöönotto vaatii kaupungeilta ja kunnilta avointa suhtautumista ja sitoutumista vuorovaikutteisiin ja pitkäkestoisiin toimintatapoihin.** Osallisuutta tavoitellaan liian usein hallintovetoisesti ylhäältä alas. Uudet tavat ajatella ja toimia tulisi sisällyttää omaan työhön sen sijaan että menetelmää sovellettaisiin pelkästään lyhytkestoisissa projekteissa ulkopuolisen rahoituksen turvin. Pitkät kumppanuuden ja sitoutuminen yhdessä tekemiseen ovat edellytys luottamukseen perustuvan toimintakulttuurin syntymiselle. Menetelmän juurruttamiseksi olemassa olevaan tekemiseen cultural planning -prosessille perustetaan usein poikkihallinnollinen ohjausryhmä suoraan kaupungin/kunnan johdon alaisuuteen korostamaan hallinnon ja poliittisten päättäjien sitoutumista uudenaikaiseen tapaan toimia.
4. **Uudenlaisen ajattelun keskiössä tulisi olla sidosryhmien kuunteleminen.** Kaupunkiorganisaatioiden korostettiin olevan olemassa kaupunkilaisia – eli kaupungin asukkaita, yrittäjiä, opiskelijoita, ja muita keskeisiä toimijoita – varten, jolloin kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen keskiöön nousevat kaupunkilaiset, jotka paitsi kuluttavat kulttuuria, myös luovat kaupunkiin sen kulttuurisen ilmapiirin mikä on kaupungille omaleimaista. Uudet avaukset kaupungin kehittämiseen nousevat usein alhaalta ylös, jolloin tämänsuuntaiselle vuorovaikutukselle ja yllätyksellisyydelle tulee luoda enemmän mahdollisuuksia. Tämä on haaste lukuisille kehittämisessä mukana oleville toimijoille perinteisten asiantuntijaroolien hämärtyessä. Asiantuntijuuden ohella vuorovaikutustaidot nousevat yhä keskeisempään asemaan avoimen kehittämis-kulttuurin rakentamisessa.
5. **Cultural planning -menetelmän mahdollisuutena nähdään poikkisektoraalisten ja monitoimijaisten yhteistyöprosessien kehittäminen.** Poikkisektoraalisten ja monitoimijaisten työryhmien toiminta kaatuu liian usein osallistuvien tahojen harjoittamaan edunvalvontaan todellisen osallistumisen sijaan, jolloin osallistujien asiantuntemustakaan ei saada parhaalla mahdollisella tavalla valjastettua yhteisen ongelman ratkaisemiseksi. Monitoimijaisen yhteistyön lähtökohdaksi tulisikin ottaa yhteisten ongelmien tunnistaminen ja ratkaiseminen mahdollisimman puhtaalta pöydältä, mihin liittyen menetelmän soveltamisesta on positiivisia kokemuksia. Tällöin menetelmän tavoitteet liittyvät myös keskeisesti erityisesti tuotekehityksen yhteydessä käytyyn keskusteluun yhteiskehittämisestä, minkä yhteydessä sovelletuista menetelmistä ja käytännöistä voidaan ottaa oppia kaupunkikehittämisessä. Hyvät yhteistyösuhteet ja vuorovaikutteinen kehittämiskulttuuri voivat muodostua kaupungille myös kilpailukyky- ja imagotekijäksi.
6. **Cultural planning haastaa olemassa olevan tavan hallita kaupunkia ja sen kehittämistä, ja siksi se on lähtökohdiltaan radikaali haaste kaupungeille uudelleenmääritellä toimintaansa ja olemassa olon tarkoitustaan.** Kaupungin yhteiskehittäminen laaja-alaisessa yhteistyössä sidosryhmien kanssa vaatii olemassa olevien rakenteiden ja ajattelutapojen kyseenalaistamista ja muuttamista. Cultural planning -menetelmä perustuu visiointiin kaupunkien vuorovaikutteisesta kehittämisestä, mikä ei monin paikoin vastaa kaupunkikehittämisen nykytilaa. Menetelmän onnistuneen soveltamisen korostettiin olevan ennen kaikkea asenteellinen kysymys. Uudenlaisia yhteistyön tapoja voidaan kokeilla esimerkiksi erilaisten pilottien kautta.

Kokonaisuudessaan cultural planning -menetelmän soveltaminen suomalaisen kaupunki- ja aluekehittämisen kontekstissa on vielä tiensä alussa. Jatkotutkimukselle ja -kehitykselle on aihepiiriin liittyen tilausta, sillä cultural planning kaupunkien yhteiskehittämisen näkökulmasta herättää paitsi mielenkiintoisia mahdollisuuksia, myös lukuisia avoimia kysymyksiä. Lisäksi menetelmän lukuisat soveltamisen kontekstit puhuvat sen monien käyttömahdollisuuksien

puolesta, jolloin tarvitaan lisätutkimusta onnistuneiden, ja toisaalta myös epäonnistuneiden, käytäntöjen tunnistamiseksi. Kaupunkien yhteiskehittämisen ajatus cultural planning -menetelmän yhteydessä asettaa menetelmää soveltavat kaupungit ja kaupungeissa sijaitsevat toimijat avainasemaan. Yhteiskehittämisen viitekehys haastaa niin tutkijat kuin kehittäjät tarkastelemaan kulttuurilähtöistä kaupunkikehittämistä uudesta näkökulmasta. Menetelmään liittyen käydään parhaillaan varsin aktiivista keskustelua pohjoismaisella kuntakentällä: tätä innostusta tulisi hyödyntää menetelmään liittyvien potentiaalien realisoimiseksi.

Niin ikään kaupunkien tiedolla johtamisen toimintamalli näyttäytyy uudessa valossa, missä kaupungin ”parempi” johtaminen ei ainoastaan pohjaudu parempaan tietoisuuteen kaupungin tilasta ja kaupunkilaisten toiveista. Kaupungin yhteiskehittämisessä tiedolla johtaminen viedään askel pidemmälle yksisuuntaisesta tiedonkeruusta kohti vuorovaikutteista oppimisen ja yhdessä tekemisen kulttuuria, missä toimijoiden erilaiset tietopohjat kohtaavat. Liverpoolissa huomiota on suunnattu tietoisesti strategiadokumenttien kiillottamisen sijaan strategioiden toimeenpanoon, missä cultural planning -menetelmään liittyy kiinnostavia mahdollisuuksia myös suomalaisen strategisen kaupunkikehittämisen näkökulmasta. Suomalaisten kaupunkien ongelmana nähtiin strategioiden heikko jalkauttaminen, mihin cultural planning voisi tuoda uusia mahdollisuuksia. Suomalainen lainsäädäntö ohjaa useita muita maita vahvemmin ottamaan erilaiset arvot ja kulttuuriset erityispiirteet huomioon suunnittelun lähtökohtana, mikä tarjoaa hyvän alustan kulttuurilähtöisen suunnittelujärjestelmän kehittämiselle ja menetelmän räätälöimiselle juuri suomalaiseen kontekstiin sopivaksi. Uusia näkökulmia kaivataan etenkin siihen miten saadaan ihmiset aktivoitumaan yhteiskehittämisen prosesseihin, ja miten lisätään osallisten positiivisia kokemuksia osallistumisesta.

Myös Bristolin toimintamalli ulkopuolisen kehittäjäorganisaation perustamiseen liittyen vaikuttaa mielenkiintoiselta tapauksessa, jossa perinteiset organisaatorajat haastavat yhteistyön edistämistä. Bristolissa itsenäisen toimijan avulla on ollut mahdollista löytää joustavia ja aivan uudenlaisia ratkaisuja hyvin erilaisiin ongelmiin, ja kokonaisuudessaan pitkän aikavälin sitoutumisen yhteistyöhön nähtiin tuottaneen tuloksia. Yhteistyötä ohjaa vahva kaupungin johdon tuki, ja yhteisymmärrys siitä, että pienten, kaupungille ainutlaatuisien, asioiden nostaminen kaupunkikehittämisen keskiöön houkuttelee parhaiten asukkaita ja yrityksiä kaupunkiin kauppa- ja viihdekeskusten rakentamisen sijaan.

Cultural planning ohjaakin kiinnittämään huomiota kulttuurin merkitykseen alueiden suunnittelussa: kaupunkien ja kuntien suunnittelua tulisi tarkastella myös taiteellisesta ja kulttuurisesta, ei vaan teknisestä näkökulmasta. Asuinalueiden laatuun ja viihtyvyyteen tulee kiinnittää enemmän huomiota kaupunkirakenteen tiivistämisvaateen ja asumistoiveiden kohtaamiseksi. Suomalaisten asuinalueiden monotonisuuteen on kiinnitetty viimeaikoina huomiota muun muassa kaupunkitutkijoiden toimesta, jotka ovat esimerkiksi nostaneet keskusteluun rakennusyritysten monistaman rakentamisen tyylin, mikä toistuu asuinalueilta ja kaupungeista toiseen, johtaen standardoitujen asuinalueiden syntyyn ja vaihtoehtojen puutteeseen (ks. Hämäläinen 2014). Kulttuurisuunnittelun soveltamisella asuinalueiden suunnitteluun voi olla suomalaisessa kaupunki- ja aluekehityksessä potentiaalisesti paljon annettavaa luotaessa ainutlaatuisia ja paikallisesta kulttuurista ammentavia asuinalueita.

Yhteistyön on viime aikoina korostettu olevan avainsana yhteiskunnan rakenteiden uudistumiseen, mutta samalla juuri toimijoiden välinen yhteistyö, tai sen puute, on usein uudistumista hidastava tai estävä tekijä. Tämän vuoksi on olennaista tarkastella kaupunkikehittämisen yhteistyöprosesseja pintaa syvemältä, ja ymmärtää kriittisiä tekijöitä vuorovaikutteisten prosessien onnistumisen ja epäonnistumisen taustalla. Koska cultural planning -menetelmässä on ennen kaikkea kyse eritaustaisten toimijoiden kohtaamisesta, ja kulttuuri- ja kaupunkipolitiikan uudenlaisesta linkittymisestä perinteisiin hallinnon rakenteisiin, syvälinen tutkimustieto vuorovaikutusprosessien ymmärtämiseksi olisi tärkeää oppimisen ja yhteiskehittämiselle otollisen ilmapiirin mahdollistamiseksi.

Yhtäläilla cultural planningin keskiössä olevat kolme ulottuvuutta näyttäytyvät potentiaalisina laajemminkin yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta, mihin ei kuitenkaan ollut tämän tutkimuksen kysymyksenasetteluissa mahdollista paneutua. Esimerkiksi cultural planning -toiminnan yhteenkietoutuminen kulttuurisen yhteiskuntakehityksen käsitteeseen tarjoaa mahdollisuuksia tarkastella menetelmän soveltamista laajemminkin yhteiskuntapolitiikassa ja valtion toiminnassa. Kulttuurisessa yhteiskuntakehityksessä ”myös yhteiskunnalliset toimijaroolit hakeutuvat uusiin asemiin” (Pirnes 2008: 210), mikä liittyy vahvasti myös cultural planningin olemassa olevia rakenteita haastavaan rooliin. Cultural planning pyrkii kaventamaan kulttuuri- ja kaupunkipolitiikan sekä kaupunkilaisten arkikokemusten välistä kuilua tuomalla toimijoita yhteen uusin tavoin. Menetelmän näkökulmasta tarkasteluun liittyy myös kysymys siitä, voisiko valtio jotenkin omilla toimillaan tai esimerkiksiään tukea tällaisen toimintapolitiikan tai -tavan yleistymistä kaupungeissa/kunnissa.

Yhteiskehittämiseen ja kulttuurilähtöisyyteen perustuva kaupunki- ja aluekehittäminen tarkoittaa muutostarvetta myös koulutuksen näkökulmasta tulevaisuudessa: Suomessa kasvaa tarve kehittää koulutusta, jossa yhdistyy monialainen osaaminen kaupunkisuunnitteluun sekä kulttuuri- ja liiketoimintaosaamiseen liittyen. Kokonaisvaltaiseen suunnitteluun liittyvä koulutusohjelma onkin vastikään rakennettu esimerkiksi Aalto-yliopiston maankäyttötieteiden laitoksella, minkä suunnittelua haastoi se lähtökohta, että yhdyskuntasuunnittelijalla pitää olla ymmärrystä ”vähän kaikesta” (Riipinen 2013). Koulutuksen kautta luodaan pohjaa laaja-alaiselle osaamiselle, minkä kautta pystytään yhdistelemään asioita ja näkemään yhteyksiä siellä, missä niitä ei ole ennen totuttu näkemään.

Juuri totuttujen ajatusmallien haastajana kulttuuri, ja erityisesti taide, on näytellyt perinteisesti keskeistä roolia, mikä palauttaa kulttuurin cultural planning -kehittämisen keskiöön. Miten kulttuuri sitten yhteenkietoutuu alueen yhteiskehittämisen prosesseihin? Laajasti ymmärrettynä kulttuurin voidaan katsoa määrittävän koko kaupunkikehittämisprosessin rakentumista, sillä perustuessaan kaupungin aineettomiin ja aineellisiin kulttuurisiin resursseihin kehittämisprosessin onnistuminen määrittyy juuri pitkälti kulttuurisista erityispiirteistä käsin. Tämän vuoksi kulttuuristen resurssien kartoittaminen, ja niiden syvällisempi ymmärtäminen kaupunkikehittämisen taustavoimana peräänkuuluttaa cultural planning -menetelmän kaltaisten kokonaisvaltaisten lähestymistapojen käyttöä vuorovaikutteisen kehittämiskulttuurin rakentamisessa suomalaisiin kuntiin ja kaupunkeihin. Laaja-alaisuudessaan kulttuuripolitiikka näyttäytyy parhaimmillaan vuorovaikutteisen kaupunki- ja aluekehittämisen prosesseja tukevana voimavarana.

Kirjallisuus

- Ahponen P & Kangas A (toim). Construction of cultural policy. Minerva, Jyväskylä.
- Anttiroiko A-V 2010. Luova kaupunkikehittäminen. Kaupunkikonseptit innovatiivisen kaupunkikehittämisen apuna. Sente-julkaisu 32/2010. Tampereen yliopisto, alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö.
- Ara (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus) 2014. Lähiön henki – Porin lähiöiden kulttuurisuunnitteluhanke. [http://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat_ja_hankkeet/Asuinalueiden_kehittamisohjelma/Hankkeet/Pori/Lahion_henki_Porin_lahioiden_kulttuuris\(28555\)](http://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat_ja_hankkeet/Asuinalueiden_kehittamisohjelma/Hankkeet/Pori/Lahion_henki_Porin_lahioiden_kulttuuris(28555)) 23.12.2014.
- Aro T 2015. Kaupunkien elinvoiman vertailuanalyysi. Suurten ja keskisuurten kaupunkien absoluuttinen ja suhteellinen elinvoima vuosina 2005–2013. <http://www.slideshare.net/TimoAro/kaupunkien-elinvoiman-vertailuanalyysi-2005-2013>. 26.2.2015.
- Baeker G 2010. Rediscovering the wealth of places: cultural mapping and cultural planning in Canadian municipalities. Plan Canada, Summer, 16–18.
- Bailey C, Miles S, Stark P 2004. Culture-led urban regeneration and the revitalization of identities in Newcastle, Gateshead and the North East of England. International Journal of Cultural Policy 10: 1, 47–65.
- Balducci A & Mäntysalo R 2013. Urban planning as a trading zone. Springer, Dordrecht.
- Barca F 2009. An agenda for reformed cohesion policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations. Independent report prepared at the request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy. http://www.eu-territorial-agenda.eu/Related%20Documents/report_barca_v0605.pdf 25.5.2011.
- Bianchini F 1996. Cultural planning. An innovative approach to urban development. Teoksessa Verwijen J & Lehtovuori P (toim.). Managing Urban Change, 18–26. UIAH, Helsinki.
- Bianchini F 2004. Cultural planning in post-industrial societies. Teoksessa Østergaard K (toim.). Cultural planning center for urbanism, 13–24. Jespersen Offset, Copenhagen.
- Bianchini F 2013. “Cultural planning” and its interpretations. Teoksessa Young G & Stevenson D (toim.). The Ashgate research companion to planning and culture, 377–391. Ashgate, Farnham.
- Borås Stad 2013. Stadsdelen Norrby 2011 – 2013. Cultural planning i Borås Stad. Borås Stad Rapport.
- Cantell T 2007. Kulttuuri kaupungissa, kaupunki kulttuurissa – kulttuurisuunnittelun mahdollisuuksia hyvinvointialalla. Luovat ja toiminnalliset menetelmät hyvinvointialalla, Lahti 28.3.2007.
- Condon P 2008. Design Charrettes for Sustainable Communities. Island Press, Washington DC.
- Cultural planning toolkit 2010. A partnership between 2010 Legacies Now & Creative City Network of Canada. http://www.creativecity.ca/database/files/library/cultural_planning_toolkit.pdf 13.3.2015.
- Culture Liverpool 2014. Action Plan 2014- 18 <http://www.itsliverpool.com/culture/about-us/> 1.12.2014.
- Demos Helsinki 2013. Peloton – yhteiskehittämisen työkirja. Luo uudet markkinat ryhmien kanssa. http://www.demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2014/03/peloton_yhteiskehitt%C3%A4misenty%C3%B6kirja-1.pdf 1.4.2015.
- Euroopan komissio 2014. Älykästä erikoistumista koskevat kansalliset/alueelliset innovaatiostrategiat (RIS3). http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/smart_specialisation_fi.pdf 5.3.2015.
- Evans G 2005. Measure for measure: evaluating the evidence of culture’s contribution to regeneration. Urban Studies 42: 5-6, 959–983.

- Evans G & Foord J 2008. Cultural mapping and sustainable communities: planning for the arts revisited. *Cultural Trends* 17: 2, 65–96.
- Evans G 2013. Cultural planning and sustainable development. Teoksessa Young G & Stevenson D. *The Ashgate research companion to planning and culture*, 223-238. Ashgate, Farnham.
- Garcia B, Melville R & Cox T 2010. *Creating an Impact: Liverpool's Experience as European Capital of Culture*. European Capital of Culture Research Programme, Liverpool.
- Ghilardi L 2001. Cultural planning and cultural diversity. Teoksessa Bennett T (toim.). *Differing diversities: transversal study on the theme of cultural policy and cultural diversity* Strasbourg, 116–127. Cultural Policy and Action Department, Council of Europe.
- Ghilardi L 2007. Thinking culturally about place: The cultural planning model. Copenhagen 13 September 2007.
- Gray C 2006. Managing the unmanageable: The politics of cultural planning. *Public Policy and Administration* 21: 2, 101–113.
- Haughton G, Allmendinger P, Counsell D & Vigar G 2010. *The new spatial planning. Territorial management with soft spaces and fuzzy boundaries*. Routledge, Abingdon.
- Hawkes J 2001. *The fourth pillar of sustainability: Culture's essential role in public planning*. Common ground, Melbourne.
- Healey P 2010. *Making better places. The planning project in the twenty-first century*. Palgrave macmillan, Basingstoke.
- Hjorth C 2014. *Fångad av platsens själ*, Cultural Planning Laboratory, ett treårigt projekt med elva kommuner i Västra Götaland, Göteborgstryckeriet.
- Holstila E 2012. *Kaupunki oman onnensa seppänä*. Kuntien elinkeinopolitiikan organisointi muuttuvassa toimintaympäristössä. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.
- Huutoniemi K & Tapio P (toim.) 2014. *Transdisciplinary sustainability studies. A heuristic approach*. Routledge, Abingdon.
- Hämäläinen T 2014. *Monotony exposed – Finnish cities plagued with overly standardized and worn building designs*. <http://urbanfinland.com/2014/04/12/monotony-exposed-finnish-cities-plagued-with-overly-standardized-and-worn-building-designs/> 29.4.2015.
- Häyrynen M 2013. *Kulttuurikartoitus – kulttuurisuunnittelu -hankkeen loppuraportti*. Julkaisematon raportti.
- Häyrynen M, Wallin A, Siro S & Forsell S (toim.) 2014. *Lähikuva lähiöstä! Itä-Porin kulttuurikartoitus ja toimenpidesuunnitelma*. Turun yliopisto, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 45.
- Ilmonen M & Peltonen L 2004. *Suunnittelu on toivon järjestämistä – John Forester haastattelussa*. *Yhdyskuntasuunnittelu* 42: 3–4, 106–125.
- Jyväskylän 2015. *Hyvinvointia Huhtasuolle -hanke*. <http://www.jyvaskyla.fi/hallinto/hanke/huhtasu> 18.2.2015.
- Kaisto J & Pyykkönen M 2010. *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Gaudeamus, Helsinki.
- Kelemen M, Mangan A, Phillips M, Moffat S & Jochum V 2014. *Connected Communities. Untold stories of volunteering: A cultural animation project*.
- Kelly A 2001. *Building Legible Cities*. Bristol Cultural Development Partnership, Bristol.
- Kelly A & Kelly M 2002. *Managing Partnerships*. Bristol Cultural Development Partnership, Bristol.
- Kovacs J 2011. Cultural planning in Ontario: arts policy or more? *International Journal of Cultural Policy* 17: 3, 321–340.
- Kunzmann K 2004. Culture, creativity and spatial planning. *Town Planning Review* 75: 4, 383–404.
- Kurunmäki K & Lehtovuori P 2013. *Uusi suunnittelujärjestelmä kaupunkiseuduille*. *Rakennettu ympäristö* 2/13, 6–9.
- Landry C 2004. *The art of city making*. Earthscan, London.
- Landry C 2008 [2000]. *The Creative City. A Toolkit for Urban Innovators*. Second Edition, Comedia, London.

- Le Gates RT & Stout F 1996 (toim.). The city reader. 2. p. Routledge, London.
- Liverpool City Council 2013. Liverpool Culture Action Plan 2014–18.
<http://www.itsliverpool.com/culture/news/3826/> 20.10.2014.
- Lähiön henki 2014. Lähiön henki - Porin lähiöiden kulttuurisuunnitteluhanke.
<http://matublogit.vuodatus.net/?page=5> 23.12.2014.
- McNulty R 1991. Cultural planning: a movement for civic processes. The cultural planning conference, Mornington, Victoria, Australia, EIT.
- Mercer C 1991. What is cultural planning? Paper presented at the Community Arts Network National Conference, Sydney, Australia, 10 October.
- Mercer C 1996. By accident or by design: can culture be planned? Teoksessa Matarasso F, Nottingham HS & Green B (toim.). The Art of Regeneration. Nottingham City Council and Comedia.
- Mercer C 2004. Cultural planning for urban development and creative cities.
http://burgosciudad21.org/adftp/Shanghai_cultural_planning_paper.pdf 1.12.2014.
- Mercer C 2006. Cultural planning for urban development and creative cities.
 www.mendeley.com/download/public/18592511/4893452431/54250dbdfce65c53ecc67bc182130f6969d568be/dl.pdf. 1.12.2014.
- Metzger J 2011. Strange spaces: a rationale for bringing art and artists into planning process. Planning Theory 10: 3, 213–38.
- Mikkeli 2014. Taide osana keskustan kehittämistä -pilottiprojekti etsii kuntalaisia työpajaan 13.12. <http://www.mikkeli.fi/uutinen/taide-osana-keskustan-kehittamista-pilottiprojekti-etsii-kuntalaisia-tyopajaan-1312> 15.3.2015.
- Miles S & Paddison R 2005. Introduction: The rise and rise of culture-led urban regeneration. Urban Studies 42: 5/6, 833–839.
- Mills D 2003. Cultural planning – policy task, not tool. Artwork magazine 55, 7–11.
- Nummi-Sund P & Tzoulas T 2014. Engaging citizens in cultural planning and map survey design. Arvioitavana oleva käsikirjoitus.
- O'Brien D 2011. Who is in charge? Liverpool, European Capital of Culture 2008 and the governance of cultural planning. Town Planning Review 82: 1, 45–59.
- Opetusministeriö 2009. Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisuja 2009: 12.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Kulttuuripolitiikka.
<http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/?lang=fi>. 30.6.2014.
- Perloff HS with Urban Innovations Group 1979. The arts in the economic life of the city. American Council for the Arts, New York.
- Pirnes E 2008. Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna. Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social Research 327. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Porin kaupunki 2014. Pori panostaa lähiöiden kehittämiseen.
<http://www.pori.fi/uutiset/2013/09/lahioidenkehitys.html#.VJkoPl4BmB> 23.12.2014.
- Riipinen J 2013. Aalto-yliopiston yhdyskuntasuunnittelun maisteripääaineohjelma. Yhdyskuntasuunnittelu 51: 4.
- Sallinen S (toim.) 2011. Elinvoimainen kunta. Kuntaliitto, Helsinki.
- Sandercock L 1998. Towards cosmopolis. Wiley, West Sussex.
- Sampolalaisten yhteiset asiat pohdittavana 2014. Blogikirjoitus.
<http://www.sivutie.net/jupgrade/index.php/artikkelit/tapahtumajuttuja/688-sampolalaisten-yhteiset-asiat-pohdittavana> 23.12.2014.
- Sanyal B 2005 (toim.). Comparative planning cultures. Routledge, Lontoo.
- Saukkonen P 2014. Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätö Cuporen verkkojulkaisuja 23/2014.
<http://www.cupore.fi/documents/Kulttuuripolitiikankehitys.pdf>
- Sipoon kunta (2014). Kulttuurikäytävä.
<http://www.sipoo.fi/fi/palvelut/kulttuuri/kulttuurikaytava> 11.12.2014.

- Sipoon kunta/Kulttuuriyksikkö & Kehitys- ja kaavoituskeskus 2014. Cooperation project between the municipality's planners and cultural sector that started in 2011. Esitys norjalaisille vierailijoille 7.11.2014.
- Smith MK 2010. Cultural planning for urban regeneration. A thirdspace approach. Lambert Academic Publishing, Saarbrücken.
- Suomen Kuntaliitto 2013. Tutkijat esittävät uudenlaista kuntaohjelmaa. <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2013/05/Sivut/tutkijat-esittavat-uudenlaista-kuntaohjelmaa.aspx> 26.2.2015.
- Stevenson D 2004. Civic gold' rush: cultural planning and the politics of the third way, International Journal of Cultural Policy 10: 1, 119–131.
- Stevenson D 2005. Cultural planning in Australia: texts and contexts. Journal of Arts Management, Law and Society 35: 1, 36–48.
- Svenska Dagbladet 2014. Bort från finrummet. 21.8.2014. Håkan Nilsson.
- Teaiwa K & Mercer C 2011. Pacific Cultural Mapping, Planning and Policy Toolkit. http://www.acpcultures.eu/upload/ocr_document/SPC_PacificCultMapPlanPolToolkit_2011.pdf 15.3.2015.
- Tjörns kommun 2013. Översiktsplan 2013. Mål och strategier. Användning av mark- och vattenområden, Tjörns kommun.
- Tjörns kommun 2014. Skärhamns själ. En rapport om medborgarnas röster.
- Turun yliopisto 2014a. Lähiön henki – Porin lähiöiden kulttuurisuunnitteluhanke. <http://www.utu.fi/fi/yksikot/hum/yksikot/ktmt/tutkimus/projektit/Sivut/L%C3%A4hi%C3%B6n-henki-%E2%80%93-Porin-l%C3%A4hi%C3%B6iden-kulttuurisuunnitteluhanke.aspx> 23.12.2014.
- Turun yliopisto 2014b. Maisemantutkijat Porin lähiöissä: Projektiväki haastattelussa. <https://www.utu.fi/fi/yksikot/hum/yksikot/ktmt/opiskelu/opiskelijaksi/sivut/haastattelut-lahiomaisema.aspx> 23.12.2014.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2014a. Kaupunkipolitiikka. <http://www.tem.fi/kaupunkipolitiikka>. 26.2.2015.
- Vahlo J 2014. Kulttuurisuunnittelua tulevaisuuden kulttuuripääkaupungeissa? Vertailussa Turku 2011 -toiminnan ja kulttuurisuunnittelutoimintamallin yhteydet. Yhdyskuntasuunnittelu 52: 2, 19–38.
- Young G & Stevenson D (toim.) 2013. The Ashgate research companion to planning and culture. Ashgate, Farnham.